

DUTCH BIRDING

VOLUME 18 • NO 6 • 1996

Dutch Birding

*Internationaal tijdschrift over
Palearctische vogels*

REDACTIE

Dutch Birding
Postbus 116
2080 AC Santpoort-Zuid
Nederland
fax 023-5376749

FOTOREDACTIE

Dutch Birding
p/a René Pop
Zusterhuis 10
4201 EH Gorinchem
Nederland

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

Financiële zaken:
p/a Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Nederland

Ledenadministratie:

Ron van den Enden
p/a Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Nederland

BESTUUR

Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Nederland

COMMISSIE DWAALGASTEN

NEDERLANDSE AVIFAUNA
CDNA
Postbus 45
2080 AA Santpoort-Zuid
Nederland

TELEFOONLIJNEN

Nederland:
0900-20 321 28
(vogellijn, 75 cpm)
078-6180935 (inspreeklijn)

België: 03-4880194
(vogel- en inspreeklijn)

INTERNET

<http://www.mebweb.nl/DutchBirding>

Dutch Birding

HOOFDREDACTEUR Arnoud van den Berg (telefoon 023-5378024, fax 023-5376749)

ADJUNCT HOOFDREDACTEUR Enno Ebels (telefoon / fax 030-2961335, e-mail ebels@worldaccess.nl)

UITVOEREND REDACTEUR André van Loon (telefoon / fax 020-6997585)

FOTOGRAFISCH REDACTEUR René Pop (0183-630585)

REDACTIERAAD Ferdy Hieselaar, Graham Holloway (Engeland), Peter Meininger en George Sangster

REDACTIE-ADVIESRAAD Peter Barthel (Duitsland), Gerald Driessens (België), Klaas Eigenhuis (Nederland), Dick Forsman (Finland), Ted Hoogendoorn (Nederland), Lars Jonsson (Zweden), Anthony McGeehan (Noord-Ierland), Killian Mullarney (Ierland), Gerald Oreeel (Nederland), Kees Roselaar (Nederland), Frank Rozendaal (Nederland), Hadoram Shirihi (Israël), Gunter De Smet (België), Lars Svensson (Zweden) en Peter Symens (België)

REDACTIEMEDEWERKERS Ruud van Dongen, Gerald Driessens, Remco Hofland, Hans van der Meulen, Peter de Rouw, Jaap Schelvis en Roland van der Vliet

PRODUCTIE EN LAY-OUT André van Loon en René van Rossum

ADVERTENTIES Peter Meijer (telefoon 0348-431905, fax 0348-420394)

ABONNEMENTEN De abonnementsprijs voor 1996 bedraagt: NLG 57.50 (Nederland), BEF 1250.00 (België), NLG 65.00 (overige landen binnen Europa) en NLG 70.00 (landen buiten Europa, luchtpost).

U kunt zich abonneren door het overmaken van de abonnementsprijs op girorekening 01 50 697 (Nederland), girorekening 000 1592468 19 (België) of bankrekening 54 93 30 348 van ABN•AMRO (Bilthoven), o.v.v. 'abonnement Dutch Birding'. Alle rekeningen zijn ten name van de Dutch Birding Association. Het abonnement gaat in na ontvangst van de betaling.

Dutch Birding is een tweemaandelijks tijdschrift met nummers in februari, april, juni, augustus, oktober en december. Het publiceert originele artikelen en mededelingen over morfologie, systematiek, voorkomen en verspreiding van vogels in de Benelux, Europa en elders in het Palearctische gebied. Het publiceert tevens bijdragen over vogels in het Aziatisch-Pacifische gebied en andere gebieden.

De Nederlandse, Engelse en wetenschappelijke vogelnamen volgen: de *Lijst van Nederlandse vogels* door A B van den Berg & C A W Bosman (1996, Santpoort-Zuid); *The 'British Birds' list of English names of Western Palearctic birds* door British Birds (1993, Blunham); de door C S Roselaar samengestelde lijst in de *Geïllustreerde encyclopedie van de vogels* door C M Perrins (1991, Weert); en *Distribution and taxonomy of birds of the world* door C G Sibley & B L Monroe Jr (1990, New Haven).

Manuscripten dienen bij voorkeur op diskette te worden ingeleverd (Macintosh of MS-DOS tekstverwerkers) samen met een print van de tekst. Indien dat niet mogelijk is, behoort het manuscript te worden uitgevoerd in machineschrift met een dubbele regelafstand en een ruime marge aan beide zijden. Meer informatie hierover is verkrijgbaar bij de redactie.

Een lijst met tarieven voor de vergoeding van auteurs, fotografen en tekenaars is verkrijgbaar bij de redactie.

Dutch Birding Association

BESTUUR Gijsbert van der Bent (voorzitter, telefoon 071-4013606), Chris Quispel (secretaris, telefoon 071-5124825), Roy de Haas (penningmeester), Arnoud van den Berg en Peter Meijer

BESTUURSMEDWERKERS Jeannette Admiraal, Theo Admiraal, Gerald Driessens, Ron van den Enden, Hans Gebuis, Leo Heemsker, Remco Hofland, Paul Knolle, Ger Meesters, Wim van der Schot, Kees Tiemstra en Arnold Veen

DUTCH BIRDING TRAVEL REPORT SERVICE (DBTRS) Ib Huysman, Postbus 737, 9700 AS Groningen, Nederland, telefoon 050-5274993, fax 050-5272668, internet <http://www.mebweb.nl/DBTRS>

Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA)

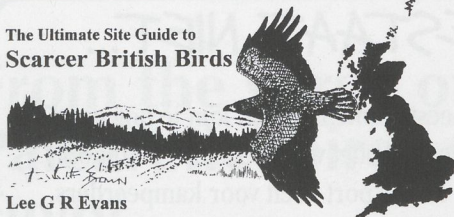
LEDEN Edward van IJzendoorn (voorzitter, 023-5391446), Karel Mauer, Jan van der Laan, Kees Roselaar, Jelle Scharringa (secretaris, 030-2532801), Hans Schekkerman, Gerard Steinhuis en Wim Wiegant (archivaris)

De CDNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

© 1996 Stichting Dutch Birding Association. Het copyright van de foto's en tekeningen blijft bij de fotografen en tekenaars. ISSN 0167-2878.

Drukkerij Steens Schiedam BV, Postbus 59, 3100 AB Schiedam, Nederland

The Ultimate Site Guide to Scarcer British Birds

Lee G R Evans

A total of 106 species are covered in this new publication, ranging from long-staying vagrants such as Black-browed Albatross and Ring-necked Duck to difficult-to-find species like Tree Sparrow, Willow Tit and Hawfinch. This site guide is unique in that each species is dealt with individually, offering tips on identification, what time of year to search, time of day and field techniques to use. The author has spent all his life watching and finding birds and has painstakingly visited all of these sites, often on an annual basis, to comprehensively further his knowledge. This is an invaluable publication for rarity enthusiasts, keen birder and novice alike, and is a must for any prospective year-lister or visitor to Britain.

This publication is scheduled for release on 21st July 1996 and is limited to just 3,000 copies. It is priced at £26.95 inclusive of postage and packing.

RARE BIRDS

The bi-monthly magazine of the UK400 Club

Rare Birds is a bi-monthly magazine which specialises in rare bird occurrences. Each issue is crammed full with all the latest information on the latest rarities and fully documents each interesting sighting. It is fully illustrated with vignettes and photographs and also contains the life-list totals of the top 450 British birders, carries the constantly updated *Guidelines to contentious species*, details who's seen what and where and includes special features such as county lists, international lists and forthcoming decisions affecting the British List. It also tackles the difficulties of taxonomic decisions and offers readers a forum for all the latest rarity photographs and who has taken them. Annual subscription costs £15.00 per year (£17.50 overseas).

JOIN NOW!

Please enrol me for one year's subscription to the bi-monthly magazine *Rare Birds* at the annual rate of £15.00 ☐ £17.50 ☐

Please send me a sample copy of *Rare Birds* at the introduction price of £3.00 ☐

Please send your completed order together with cheque to:-
LGR Evans, 8 Sandycroft Road, Little Chalfont, Amersham, Bucks, HP6 6QL.

het Vogeljaar

Het tijdschrift 'het Vogeljaar' verschijnt zes maal per jaar en houdt haar lezers al ruim 40 jaar op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van vogelstudie en vogelbescherming.

'het Vogeljaar' wordt als het meest informatieve vogeltijdschrift in de Benelux beschouwd.

Omdat het geen commercieel blad is kan de abonnementsprijs uiterst laag worden gehouden.

Door overmaking van f 25,- op postbanknummer 964 472 ten name van 'het Vogeljaar' Boterbloemstraat 20, 5321 RR Hedel (073 - 5991967), onder vermelding van 'nieuwe abonnee' ontvangt u als welkomstgeschenk onze nieuwe veertiendaagse Vogelkalender, waarvan u na gebruik een vogelboekje overhoudt.

DUTCH BIRDING

*Tweemaandelijks tijdschrift
voor elke fervente vogelaar*

Schrijf voor informatie naar:

Dutch Birding
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam

FOREIGN BIRDWATCHING REPORTS AND INFORMATION SERVICE

The Original Travel Reports Service
Organised by STEVE WHITEHOUSE

FBRIS is a database of Topical Information Including Recent Trip Reports and Amateur Site Guides from around the Globe. 99% of reports in English. So, if you are Planning a Trip Abroad, Give STEVE WHITEHOUSE a call on -

00 44 1905 454541

For the NEW 1996 / 1997 Catalogue:
(Including many new destinations)

Send 5 Dutch Guilders or 3 US \$ Banknotes Only To:-

Steve Whitehouse
6 Skipton Crescent, Berkeley Pendesham,
Worcester, WR4 0LG. ENGLAND. U.K.

SLECHT WEER BESTAAT NIET...

bel voor meer informatie
of de dikke catalogus:
070-3885839

BEVER[®]
ZWERFSPOORT
Outdoor Innovators

De meeste buitensporten kun je nog goed beoefenen als het weer eens niet zo mooi is. Bever Zwerfsport heeft voor kampeeders, kanoërs, klimmers, vogelaars en wandelaars -kortom voor elk buitenmens- een uitgebreid assortiment functionele weer & wind kleding: heel veel waterdichte ademende jacks (o.a. Helly Hansen, Tenson, The North Face, Moonstone en Sprayway) fleecewarmtekleding, sportondergoed. Daarmee rustte Bever Zwerfsport al meer dan 80 expeditie uit!

Den Haag Calandplein 4 • Amsterdam Stadhouderskade 4
Rotterdam Adm. de Ruijterweg 33-35 • Utrecht Balijelaan 10-12
Arnhem Utrechtsestraat 3-5 • Haarlem Zijlweg 63
Breda Wilhelminastraat 22 • Apeldoorn Stationsstraat 134
Hilversum Havenstraat 16 • Steenwijk Woldmeentherand 11

NATUURLIJK voor het beste boek
als eerste naar NATUUR en BOEK

NIEUW nieuwer NIEUWST:

Harrap & Quinn, TITS NUTHATCHES & TREECREEPERS	82,50
van Perlo, BIRDS of EASTERN AFRICA	47,50
Shirihai, The BIRDS of ISRAEL	185,- -
Gorman, The BIRDS of HUNGARY	62,50
BIRDS of KENYA & Northern Tanzania	115,- -
Jonsson - engelstalig in paperback	50,50

NATUUR en BOEK
Bankastraat 10
NL 2585 EN - Den Haag

tel. +31(0)70 350 56 48

voor vogelaars een begrip !!!

From the verge of the Western Palearctic: birds of Gebel Elba area, Egypt

Peter L Meininger & Steven M Goodman

In the area slightly inland from the Red Sea and along the Egyptian/Sudanese political border is a series of mountains. From the naturalist's point of view, a fascinating aspect of these mountains is that they represent the northern limit of many Afrotropical plant and animal species in north-eastern Africa. On one mountain in particular, Gebel Elba, the biological diversity is unparalleled by any area further north in this part of Africa. One factor that greatly contributes to this diversity is the relatively large amount of precipitation Gebel Elba receives.

The assignment of the Gebel Elba area to either Egypt or Sudan is somewhat complex. The political boundary between Egypt and Sudan follows 22°N. A triangular area from Shalatein south to 22°N, just south of Halaib, and west into the Eastern Desert, about midway between the Nile Valley and the Red Sea, forms the Sudan Government Administration Area (SGAA). The SGAA is designated as Sudanese territory in several major atlases, which was also the reason why it was excluded from the Western Palearctic as defined for *The birds of the Western Palearctic* (cf Cramp & Simmons 1977). Until recently, many Egyptian officials considered the complete SGAA as Egyptian territory but under partial administration by the Sudanese government. In spring 1995, Egypt and Sudan were close to war over the 'Halaib triangle'. Since then, the entire region is under Egyptian administration and controlled by the Egyptian army (Sherif and Mindy Baha el Din in litt). For *The birds of Egypt* (Goodman & Meininger 1989a) we followed the political boundary and, therefore, included the 'Halaib triangle'.

General description

Gebel Elba and nearby mountains are part of the southern Egyptian Red Sea Mountains and the northern Etbai range. These granite mountains are intersected by a series of deeply cut wadis (valleys) that serve as drainage systems channeling water westwards towards the Nile Valley

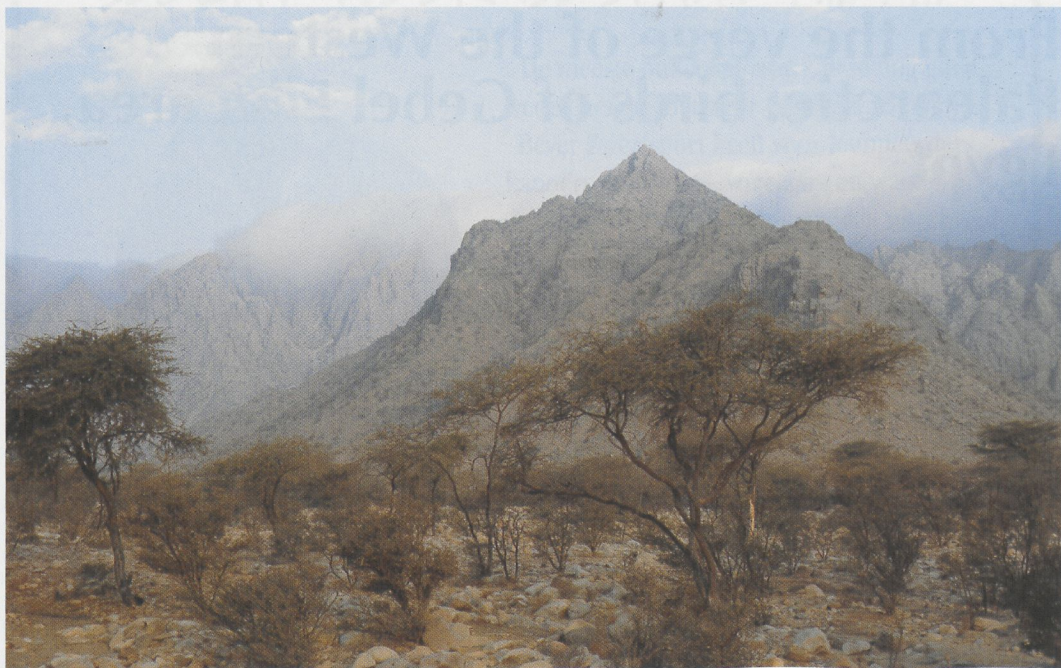
and eastwards to the Red Sea. East of this range are gently sloping plains that meet the Red Sea, and west are the virtually barren sand sheets of the Eastern Desert. The principal peaks in the region include Gebel Asotriba (2217 m), Gebel Elba (1435 m), Gebel Shellal (1409 m), Gebel Shendib (1911 m) and Gebel Shendodai (1926 m). For a 'desert' region, the area surrounding Gebel Elba is unusual in that it periodically receives considerable amounts of rain, particularly during the winter months. In some years, little rain falls and this region becomes exceptionally dry. Throughout the year, the actual mountain is often covered in mist, particularly on the northern and north-eastern flanks and at higher elevations. Also nightly dews remain regular during the summer months.

The moisture is plentiful enough for the survival of a number of plants with higher water requirements. Ferns, bryophytes and succulent plants are not uncommon at higher altitudes. Thus, the area contains an unusually diverse and extensive flora, which in turn gives rise to an interesting zoological community. The closest ecological parallel to Gebel Elba appears to be at Erkowit, Sudan, about 400 km to the south (Kassas 1956). Compared with other desert areas further north in the Red Sea Mountains, the Gebel Elba area has three or four times more plant species and represents the northern limit in Africa of many forms. The lushest vegetation on Gebel Elba is found on the north-eastern and northern slopes. In this area, one finds dense acacia parkland in the lower wadis and a rather distinct montane zone at higher altitudes.

The Red Sea Coast east of Gebel Elba is composed of a littoral zone, patches of extensive mangrove swamps, fringe coral reefs and a few offshore islands.

Ornithological exploration

In the 1850s, Theodor von Heuglin travelled extensively in north-eastern Africa, including the Red Sea Mountains between Suez and Suakin.

279 Mist-covered summit of Gebel Elba, Wadi Aideib, Gebel Elba, Egypt, April 1985 (Peter L Meininger)

280 Fulvous Babblers / Bruingele Babbelaars *Turdoides fulvus*, Wadi Aukau, Gebel Elba, Egypt, 3 February 1994 (Dina Ali & Rafik Khalil)

His ornithological work is summarized in von Heuglin (1869-73). Chalmers (1897) recorded birds observed and collected during a 1895 voyage on the Red Sea. He made a brief stop along the coast and ventured inland to Gebel Shellal. Madden (1927, 1929, 1930) explored the area from Shalatein south to Suakin. In 1928, G Schrader visited Gebel Elba and collected birds. This material, which forms the basis of our earlier knowledge of the local avifauna, was used in Meinertzhagen's (1930) book on Egyptian birds, but only cursorily cited. One of the earliest modern vertebrate inventories of the region was conducted by Lewa Abdallah el Negumi and party. For a number of years, el Negumi was King Farouk's game manager and travelled extensively to remote areas of the country. The birds collected in the south-eastern part of Egypt were reported on by El Negumi et al (1950), Goodman (1984) and Goodman & Atta (1987). In 1954, 1964 and 1967, expeditions under the direction of Harry Hoogstraal, Medical Zoology Department, US Naval Medical Research Unit no 3 (NAMRU-3), Cairo, visited the area. The NAMRU-3 bird material collected throughout the years has been summarized by Goodman (1984). In spring 1985, the authors visited the Gebel Elba area as members of a study group aiming to determine the feasibility of establishing a conservation area and to conduct a survey of the biological resources of the area. Field work was conducted during 17 February-3 March and 30 March-25 April, and focused on Gebel Elba and immediate vicinity. The coastal area was briefly visited. Our visit to the islands was the first by any western biologists. The general results of this expedition and recommendations have been summarized in Goodman (1985), and the most significant ornithological results in Goodman & Meininger (1989a). This paper describes some of the ornithological highlights of this fascinating, yet zoologically still poorly known area.

Breeding birds

A total of 36 species are known to breed in the immediate region surrounding Gebel Elba and another four are suspected to breed. The wadis on the north side of the mountain, which have the densest vegetation, contain the largest number of breeding species and individuals. Wadi Aideib is the most important wadi of Gebel Elba – at least 31 species are suspected or known to breed. The largest concentration of Afrotropical species is found there. The two next most important wadis are Akwamtra and Kansisrob with 28

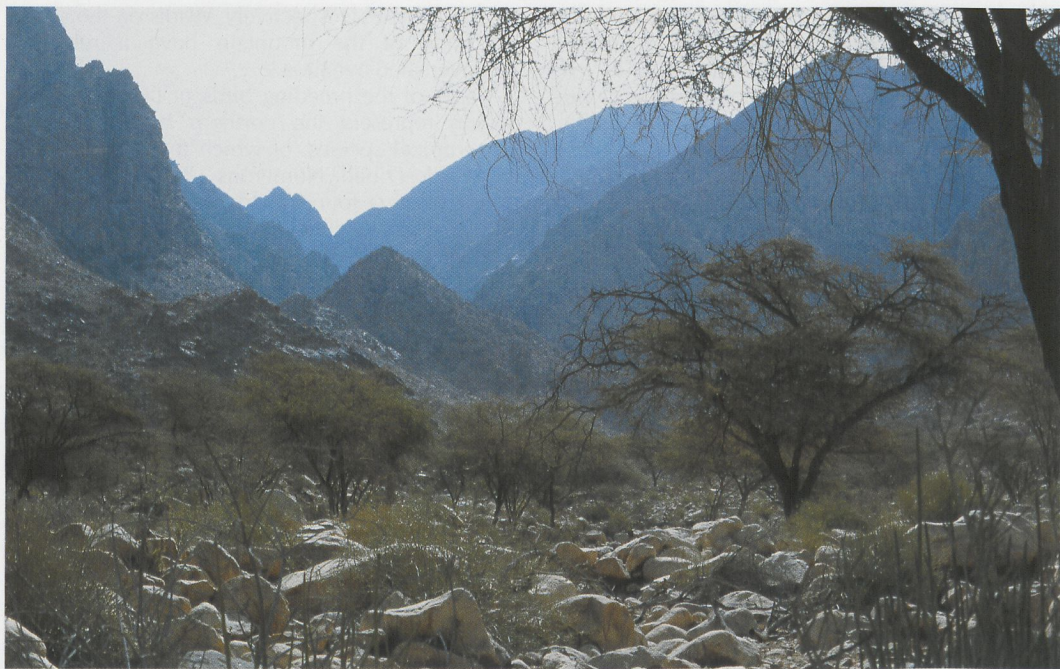
and 27 species, respectively. Wadis on the southern side of the mountain have a relatively impoverished avifauna.

Some of the breeding birds of the Gebel Elba region represent the northern limit of several Afrotropical species, of which the local status is briefly described. Numerous 18th and 19th century explorers found Ostriches *Struthio camelus* at various localities throughout the Eastern Desert, particularly in the south-eastern corner. Between the turn of the 20th century and the early 1960s, there appear to be no authentic records from this region (Goodman & Meininger 1989a). In 1962, Ostriches were noted between Gebel Elba and the Red Sea (Goodman et al 1984). Since the 1960s, this species has been seen somewhat regularly, but in varying numbers, throughout the southern half of the Eastern Desert, particularly in the Gebel Elba area.

An occupied nest of Bateleur *Terathopius ecaudatus* was found in June 1984 in a tributary of Wadi Aideib (Goodman & Meininger 1989a). In spring 1985, two birds were still present at this locality but the nest had been partly destroyed. This did not only represent the first observation of this species in Egypt, but also the northernmost African breeding record (Brown et al 1982).

African Collared Dove *Streptopelia roseogrisea* is a locally common breeding resident in vegetated areas, particularly in the north-eastern wadis. In recent years, this species has also been regularly recorded from another part of Egypt, the Abu Simbel area along Lake Nasser (Baha el Din & Baha el Din 1990), where breeding seems likely. Namaqua Dove *Oena capensis* occurs in wadis with heavy acacia growth, apparently more common in years with considerable precipitation. Several Nubian Nightjars *Caprimulgus nubicus* were observed in February 1985, constituting the only known Egyptian records (Goodman & Meininger 1989a). In 1985, Arabian Warbler *Sylvia leucomelaena* was discovered to be a locally common breeding resident in wadis immediately surrounding Gebel Elba and on the slopes of this mountain. It is characteristically found in heavy acacia savanna and at altitudes of up to 550 m (Goodman & Meininger 1989b).

Fulvous Babbler *Turdoides fulvus* formerly bred in the area now occupied by Lake Nasser (Goodman & Meininger 1989a). The only area in Egypt where this species presently occurs is near Gebel Elba. Here it is common in wadis with acacias and breeds communally (Goodman & Atta 1987). Shining Sunbird *Nectarinia habessinica* is a locally common breeding resident.

281 Wadi Aukau, Gebel Elba, Egypt, April 1985 (*Peter L Meininger*)

282 African Collared Dove / Izabeltortel *Streptopelia roseogrisea*, Gebel Abu Hadid (north of Gebel Elba), Egypt, 15 March 1995 (*Dina Ali & Rafik Khalil*)

Nests are generally placed in acacia trees. The Rosy-patched Bush Shrike *Rhodophoneus cruentus* is a locally common breeding resident in wadis with extensive acacia groves. In the spring and early summer, pairs are often heard duetting. There are a few records of Sudan Golden Sparrow *Passer luteus* in the Gebel Elba area, and the species may breed in some years (Goodman & Meininger 1989a). African Silverbill *Euodice cantans* is a presumed breeding resident (Goodman 1984). In April 1985, we observed a few birds in the heavily vegetated tributaries of Wadi Aideib.

Other breeding species include Lammergeier *Gypaetus barbatus* (up to a few pairs), Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* (rather common), Lappet-faced Vulture *Torgos tracheliotus* (several nests found), Verreaux's Eagle *Aquila verreauxii* (one pair), Bonelli's Eagle *Hieraetus fasciatus* (one occupied nest found), Lanner Falcon *Falco biarmicus*, Sand Partridge *Ammoperdix heyi*, Lichtenstein's Sandgrouse *Pterocles lichtensteinii*, Desert Eagle Owl *Bubo bubo ascalaphus*, Black-crowned Sparrow-lark *Eremopterix nigriceps*, Blackstart *Cercomela melanura*, White-crowned Black Wheatear *Oenanthe leucopyga*, Fan-tailed Raven *Corvus rhipidurus*, and House Bunting *Emberiza striolata*.

Breeding birds of coast

In 1984 and 1985, local fishermen from the southern Egyptian Red Sea reported that Red-billed Tropicbirds *Phaethon aethereus* bred on Gezira Mikauwa and on Gezira Halaib (Goodman & Meininger 1989a). We visited the three islands of the Siyal group and Gezira Umm Geshat off Adal Deib on 25 April 1985. Although this was too early in the season to obtain accurate estimates, these islands clearly are important breeding grounds for seabirds. Seabirds observed on and in the vicinity of the islands included Brown Booby *Sula leucogaster* (20), White-eyed Gull *Larus leucophthalmus* (110), Sooty Gull *L. hemprichii* (60), Caspian Tern *Sterna caspia* (3), Crested Tern *S. bergii* (4), Lesser Crested Tern *S. bengalensis* (11), White-cheeked Tern *S. repressa* (700) and Bridled Tern *S. anaethetus* (15). Eight occupied Osprey *Pandion haliaetus* nests were also found.

Western Reef Egrets *Egretta gularis* are regularly observed along the entire coast and small colonies have been found in mangroves. Another – more impressive – mangrove breeder is Goliath Heron *Ardea goliath*. The only recent Egyptian breeding records are from the coast of south-eastern Egypt. On 6 April 1985, we found a nest with one nestling (c two weeks old) 15 km south of

Shalatein. Other breeding records are known from Marsa Summa in 1982 and Marsa Sha'b in 1984 (Goodman & Storer 1987).

Migrants

Little systematic work has been conducted on migrants passing through the area, and comprehensive statements are inappropriate at this time. On the basis of our present knowledge, two points need to be emphasized. Firstly, considerable numbers of raptors and songbirds move over the Red Sea Mountains. About 2100 Steppe Buzzards *Buteo buteo vulpinus* passed Gebel Elba on 6 and 7 April 1985, while several other raptor species, including Pallid Harrier *Circus macrourus*, were seen regularly in small numbers. Farther south, near Khor Arbat, north of Port Sudan, over 12 000 migrant passerines were trapped and ringed in a three-week period in autumn (Nikolaus 1983). For spring migrants moving north over the Red Sea Mountains from Sudan towards Suez and then on to the Levant and Asia, the Gebel Elba region is one of the largest 'green' areas for c 1000 km in which they can 'refuel'. Secondly, several Asia Minor and Asian species that winter in eastern Africa have been found wintering or passing through the Gebel Elba region. Examples are Grey Hypocolius *Hypocolius ampelinus* (one on 22 December 1938; Goodman 1984) and Isabelline Shrike *Lanius isabellinus* (a few spring records). Several of these species are unknown in African territory further north. In February and March 1985, Red-tailed Wheatear *O. xanthopyrmyna xanthopyrmyna* was common in vegetated wadis at the base of Gebel Elba, but absent by April. In late April 1985, Barred Warbler *S. nisoria*, a rare migrant elsewhere in Egypt, was relatively common in the area.

Brief visits to the coast revealed the presence of a great variety of water birds passing through, most species in relatively small numbers. By Egyptian standards, the observations of Lesser Sand Plover *Charadrius mongolus* (20), Caspian Plover *C. asiaticus* (two) and Terek Sandpiper *Xenus cinereus* (15) at Shalatein on 6 April 1985 are exceptional. The concentrations of Crab-plover *Dromas ardeola* at Shalatein on 30 March 1983 (180) and 6 April 1985 (110) were the largest ever recorded in Egypt.

Visiting the area?

Because of the political situation and military tension in the area, it is highly unlikely that foreigners will be permitted to visit Gebel Elba in the

283 Sooty Gull / Hemprichs Meeuw *Larus hemprichii*, Siyal Islands, Egypt, 25 April 1985 (Peter L Meininger)

284 Blackstart / Zwartstaart *Cercomela melanura*, Wadi Aideib, Gebel Elba, Egypt, April 1985 (Peter L Meininger)

285 Pallid Harrier / Steppekiekendief *Circus macrourus*, adult male, Wadi Aideib, Gebel Elba, Egypt, April 1985 (Peter L Meininger)

286 Rosy-patched Bush Shrike / Roodbuikklaauwier *Rhodophoneus cruentus*, Wadi Aukau, Gebel Elba, Egypt, 6 February 1994 (*Dina Ali & Rafik Khalil*) **287** Lappet-faced Vulture / Oorgier *Torgos tracheliotus*, Wadi Aideib, Gebel Elba, Egypt, April 1985 (*Peter L Meininger*) **288** Lappet-faced Vultures / Oorgieren *Torgos tracheliotus*, Wadi Aideib, Gebel Elba, Egypt, April 1985 (*Peter L Meininger*)

near future. Even in 1985, organizing a visit to the area was very complicated and time consuming, with respect to both administrative formalities (permits) and logistics. At the moment, the farthest south that people can easily travel on their own is down to Marsa Alam. However, permits must be arranged in Hurghada to travel south of Quseir. The actual Gebel Elba area is very rough terrain, and in 1985 we gave three 4WD vehicles a hard time. All food, drinking water and fuel had to be brought into the area from the nearest 'major' town, Quseir, at a distance of 450 km. In the future, Egypt Nature Adventures (4 Ismail El Mazni St, Apt 8, Cairo, Egypt, telephone & fax +20-2-3457234) hopes to organize birdwatching tours to Egypt's southern Red Sea islands, and to Gebel Elba as soon as it is possible.

Acknowledgements

Our 1985 visit to Gebel Elba was made possible by a grant from the Worldwide Fund for Nature/International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources, grant no 3612. The survey could not have been completed without the support of many people, to whom we are truly indebted. We particularly would like to mention our colleagues from the Egyptian Wildlife Service, Moustafa A Mahmoud and Gamil A M Atta, and our guide Hassan Mohamed Awad. British Petroleum Development Ltd provided logistic support. Dina Ali and Rafik Khalil kindly provided photographs.

Samenvatting

VAN DE RAND VAN HET WEST-PALEARCTISCHE GEBIED: VOGELS VAN GEBEL ELBA, EGYPT. Dit artikel geeft een beschrijving van de vogels van Gebel Elba en omgeving in het uiterste zuidoosten van Egypte. Dit berggebied met relatief veel neerslag herbergt een voor Egypte bijzondere avifauna. Afrotropische soorten als Struisvogel *Struthio camelus*, Bateleur *Terathopius ecaudatus*, Izabeltortel *Streptopelia roseogrisea*, Roodbuikklauwier *Rhodophoneus cruentus* en Zilverbekje *Euodice cantans* bereiken hier de noordgrens van hun verspreidingsgebied. Daarnaast broeden er soorten die elders in Egypte (en het Midden-Oosten) schaars zijn, zoals Oorgier *Torgos tracheliotus*, Zwarte Arend *Aquila verreauxii* en Arabische Grasmus *Sylvia leucomelaena*. Ook de kust van de Rode Zee nabij Gebel Elba is rijk aan vogels, met in mangroves broedende Reuzenreiger *Ardea goliath* en op eilanden broedende zeevogels als Roodsnavelkeerringvogel *Phaethon aethereus* en Hem-

prichs Meeuw *Larus hemprichii*. De huidige politieke en militaire spanningen tussen Egypte en Sudan, die beide aanspraak maken op Gebel Elba, maken het echter onwaarschijnlijk dat buitenlandse vogelaars toestemming krijgen het gebied te bezoeken.

References

- Baha el Din, S & Baha el Din, M 1990. Abu Simbel: The Western Palearctic-African connection. *Birding World* 3: 423-428.
- Brown, L, Urban, E K & Newman, K 1982. The birds of Africa 1. London.
- Cholmley, A J 1897. Notes on the birds of the western coast of the Red Sea. *Ibis Ser 7*, 3: 196-209.
- Cramp, S & Simmons, K E L 1977. The birds of the Western Palearctic 1. Oxford.
- El Negumi, A, Zain el Din, H F, El Monery, M A & Fayed, M K 1950. [Birds of Egypt. Second edition.] Cairo. [In Arabic.]
- Goodman, S M 1984. Report on two small bird collections from the Gebel Elba region, southeastern Egypt. *Bonn zool Beitr* 35: 39-56.
- Goodman, S M 1985. Natural resources and management considerations, Gebel Elba Conservation Area, Egypt/Sudan. World Wildlife Fund/International Union For the Conservation of Nature and Natural Resources Project No 3612. Gland.
- Goodman, S M, Houlihan, P F & Helmy, I 1984. Recent records of the Ostrich *Struthio camelus* in Egypt. *Bull Br Ornithol Cl* 104: 39-44.
- Goodman, S M & Atta, G A M 1987. The birds of southeastern Egypt. *Geraft* 77: 3-41.
- Goodman, S M & Storer, R W 1987. The seabirds of the Egyptian Red Sea and adjacent waters, with notes on selected Ciconiiformes. *Geraft* 77: 109-145.
- Goodman, S M & Meininger, P L (editors) 1989a. The birds of Egypt. Oxford.
- Goodman, S M & Meininger, P L 1989b. The discovery of the Arabian Warbler *Sylvia leucomelaena* in south-east Egypt. *Courseur* 2: 24-26.
- von Heuglin, T 1869-1873. Ornithologie Nordostafrika's. Kassel.
- Kassas, M 1956. The mist oasis of Erkwit, Sudan. *J Ecol* 44: 180-194.
- Madden, J F 1927. Notes on some shore birds of the Red Sea Province. *Sudan Notes and Records* 10: 135-146.
- Madden, J F 1929. Additional notes on the shore birds of the Red Sea Province. *Sudan Notes and Records* 12: 104-106.
- Madden, J F 1930. Bird migration in the Red Sea Province. *Sudan Notes and Records* 13: 123-135.
- Meinertzhagen, R 1930. Nicoll's birds of Egypt. London.
- Nikolaus, G 1983. An important ringing site near the Sudan Red Sea coast. *Scopus* 7: 15-18.

Peter L Meininger, Foundation for Ornithological Research in Egypt, Lisztlaan 5, 4384 KM Vlissingen, Netherlands

Steven M Goodman, Fiel'd Museum of Natural History, Roosevelt Road at Lake Shore Drive, Chicago, Illinois 60605, USA

Influx van Zwarte Ibis in Nederland en West-Europa in najaar 1994

Ronald Smulders & Peter Slingerland

In het najaar van 1994 werden op verschillende plaatsen in Nederland Zwarte Ibissen *Plegadis falcinellus* waargenomen, waaronder enkele groepen. In dit artikel worden eerst de waarnemingen in Nederland tot 1994 kort behandeld en wordt vervolgens de influx van 1994, de grootste die ooit in Nederland is vastgesteld, beschreven. Ten slotte wordt een aantal mogelijke, elkaar niet uitsluitende, verklaringen besproken voor verschillende aspecten van het voorkomen van Zwarte Ibis als zeldzame gast in West-Europa.

Waarnemingen in Nederland tot 1994

In Nederland werd de Zwarte Ibis voor het eerst vastgesteld in 1812 (Eykman et al 1941). Tot 1994 zijn 97 waarnemingen gepubliceerd van in totaal 134 exemplaren (tabel 1). Daarbij gaat het om slechts één of soms enkele meldingen per jaar. In de meeste gevallen betrof het solitaire exemplaren. Het grootste aantal in het verleden betrof een groep van 14 in 1932 bij Hunsel en Stramproy, Limburg, waarvan er negen werden geschoten, waarvan een aantal over de grens in België (de Haan 1932).

Uit de waarnemingen van Zwarte Ibissen in Nederland vanaf 1950 (figuur 1) blijkt dat deze soort een onregelmatige gast is, in zeer kleine, wisselende aantallen. Opvallend hierbij is dat in de vijf jaar voorafgaand aan de influx in 1994, de Zwarte Ibis Nederland jaarlijks bezocht. Het grote aantal waarnemingen in de laatste decennia is mogelijk het gevolg van de toename van het aantal waarnemers, de verbeterde apparatuur en de toegenomen communicatie tussen vogelaars onderling, waardoor waarnemingen snel

bekend worden. Het seizoenpatroon in Nederland vanaf 1950 geeft een duidelijk beeld (figuur 2). Het zwaartepunt ligt in het najaar: een piek in augustus, een sterke piek in oktober-november en een afnemend aantal in december. Opvallend is dat tot de influx van 1994 relatief weinig septemberwaarnemingen plaatsvonden (figuur 2). In het voorjaar is een piek waar te nemen in mei.

De waarnemingen uit mei-juni hebben mogelijk betrekking op vogels op zoek naar een broedgebied, die uit juli-augustus op rondzwervende, hoofdzakelijk niet-geslachtsrijpe vogels, en die uit september-november op jonge en volwassen vogels op zoek naar hun wintergebied (Luttik 1980). De decemberwaarnemingen hebben waarschijnlijk betrekking op najaarsvogels die blijven 'hangen' en derhalve in meer noordelijke gebieden dan gebruikelijk het begin van de winter ingaan.

Naast voor- en najaarswaarnemingen zijn ook meldingen bekend van overzomerende vogels, die soms langdurig pleisterden (Amsterdam, Noord-Holland, juni-juli 1971; Oostvaardersplassen, Flevoland, mei-augustus 1983).

Hoewel exacte gegevens ontbreken, bestaat het vermoeden dat sommige waarnemingen betrekking hebben op ontsnapte exemplaren.

Verloop influx in Nederland in najaar 1994

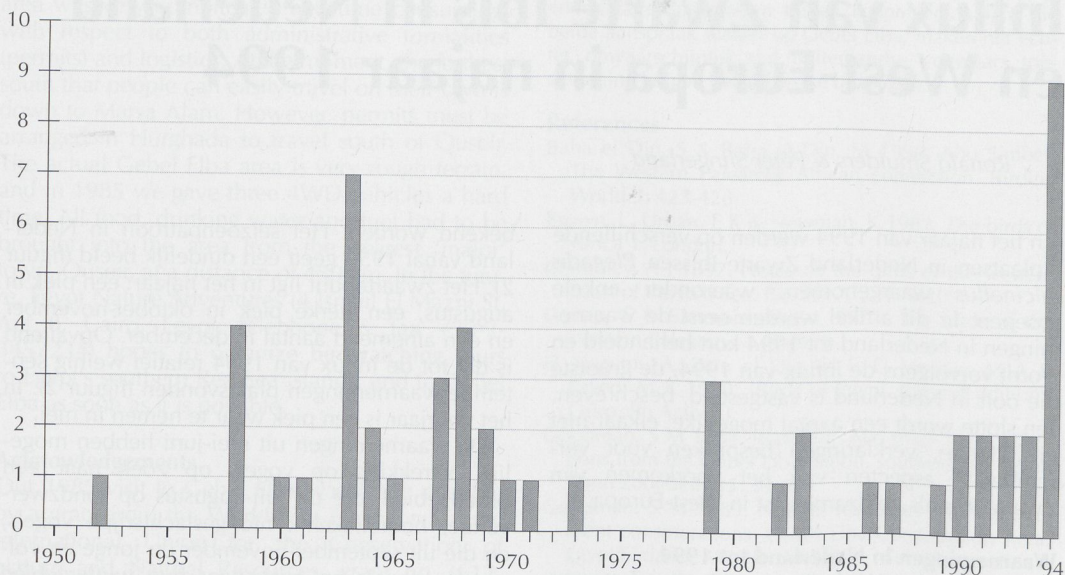
Het ging in 1994 om niet minder dan 16 waarnemingen van Zwarte Ibis, waarvan 15 tijdens de influx in het najaar (zie tabel 2). Op 17 augustus 1994 vond langs de Oostvaardersdijk, Flevoland, de eerste influxwaarneming plaats van een solitair exemplaar. De op 4 november 1994 ontdek-

TABEL 1 Aantal gevallen en exemplaren van Zwarte Ibis *Plegadis falcinellus* in Nederland tot 1994 / number of records and individuals of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* in the Netherlands until 1994

periode	gevallen	exemplaren	bron
1812-1949	53	82	Luttik (1980)
1950-1979	31	38	Luttik (1980)
1980-1993	13	14	van den Berg & Bosman (1996) ¹
1812-1993	97	134	

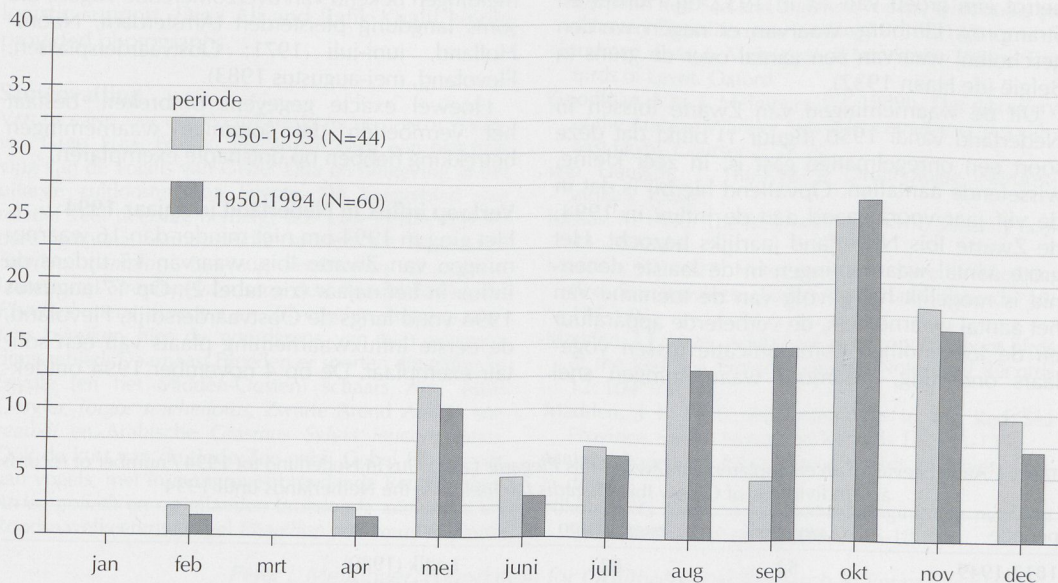
Influx van Zwarte Ibis in Nederland en West-Europa in najaar 1994

aantal gevallen

FIGUUR 1 Aantal gevallen per jaar van Zwarte Ibis *Plegadis falcinellus* in Nederland in 1950-94 (inclusief beslissingen van CDNA tot en met december 1996) / number of records per year of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* in the Netherlands in 1950-94 (including decisions of Dutch rarities committee up to December 1996)

percentage

FIGUUR 2 Voorkomen van Zwarte Ibis *Plegadis falcinellus* per maand in periode 1950-94 (inclusief (nog) niet aanvaarde waarnemingen van 1994, cf tabel 2) / occurrence of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* per month in 1950-94 (including observations in 1994 not yet accepted, cf table 2)

TABEL 2 Chronologisch overzicht van waarnemingen van Zwarte Ibis *Plegadis falcinellus* in Nederland in najaar van 1994 (ontleend aan CDNA en Dutch Birding-vogellijn; *: reeds aanvaard door CDNA, Wiegant et al 1996) / chronological list of sightings of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* in the Netherlands in autumn of 1994 (based on data from Dutch rarities committee (CDNA) and Dutch Birding birdline; *: already accepted by CDNA, Wiegant et al 1996)

plaats	datum	aantal	kleed
Oostvaardersdijk, Flevoland	17-08-94	1	adult zomer
Boschplaat, Terschelling, Friesland	01-09-94	1	-
* Kampina, Noord-Brabant	10-09-94	8	eerste-winter
* De Cocksdorp, Texel, Noord-Holland	24-09-94	10	eerste-winter
Terschelling, Friesland	25-09-94	1	-
* Brunssum, Limburg	27-09-94 – 02-10-94	1	adult
* Stitswerd, Groningen	27-09-94 – 08-10-94	7	2 adult, 5 eerste-winter
* Terschelling, Friesland	29-09-94 – 01-10-94	1	adult
Wissenkerke, Zeeland	02-10-94	1	-
Kroons Polders, Vlieland, Friesland	08-10-94	1	-
De Putten, Petten, Noord-Holland	09-10-94	1	-
* 's-Gravenzande, Zuid-Holland	10-10-94	1	eerste-winter
Spaarndam, Noord-Holland	10-10-94	1	-
* Haarlem, Noord-Holland	04-11-94 – 20-05-95	1	-
* Vlaardingse, Zuid-Holland	11-11-94 – 23-11-94	1	eerste-winter

te vogel van Haarlem, Noord-Holland, bleef als laatste, tot 20 mei 1995. De meeste waarnemingen in 1994 zijn door de CDNA aanvaard; enkele wachten nog op aanvaarding (cf Wiegant et al 1996).

Ervan uitgaande dat het bij al deze waarnemingen verschillende vogels betrof, omvatte de influx een maximum van 37. Het is echter waarschijnlijk dat het in een aantal gevallen om dezelfde exemplaren ging. Omdat er tussen de waarnemingen op de Kampina, Noord-Brabant, en op Texel, Noord-Holland, 14 dagen liggen en er geen tussentijdse waarnemingen hebben plaatsgevonden, is het goed mogelijk dat dit twee verschillende groepen waren. Hoewel het denkbaar lijkt dat een deel van de Texelse vogels drie dagen later is neergestreken bij Stitswerd, Groningen, zijn er goede redenen om aan te nemen dat ook hier sprake was van verschillende groepen. Op Texel ging het om eerste-winters, terwijl bij Stitswerd een familie met twee adulte vogels werd waargenomen.

De waarnemingen op Terschelling, Friesland, en Vlieland, Friesland (tabel 2), zouden gezien de locatie en de waarnemingsdata betrekking kunnen hebben op exemplaren van de Texelse groep.

De overige waarnemingen hebben waarschijnlijk betrekking op verschillende exemplaren.

Waarnemingen elders in West-Europa in 1994

Ook elders in West-Europa werden in het najaar van 1994 Zwarte Ibissen waargenomen, hoewel

in minder opvallende aantallen dan in Nederland. Er waren waarnemingen in Denemarken (negen gedurende 3 september-30 oktober; Dutch Birding 16: 248, 1995; Br Birds 88: 265, 1995); Duitsland (Bünde-Holsen, Nordrhein-Westfalen, op 14-17 september (twee eerstejaars); Gülper See, Brandenburg, op 19 september; Ochsenmoor am Dümmer, Niedersachsen, op 20 september (twee, mogelijk dezelfde vogels als die in Bünde-Holsen); Teichgebiet Peitz, Brandenburg, op 25-26 september; Gülper See, Brandenburg, op 15 oktober; Deutsche Seltenheitenkommission 1996); Groot-Brittannië (één, achtereenvolgens Hayle, Cornwall, op 23 september, verschillende van de Scilly-eilanden op 23-27 september, en Buryas Bridge, Cornwall, op 27 september; Rogers et al 1995, 1996); en Zweden (Mellanborg, Nås, Vansbro, Dalarna, op 8-10 oktober; Hjällnäsaviken, Mjörn, Västergötland, op 25 oktober; Cederroth 1995).

Voorkomen en verspreiding in Europa

De belangrijkste Europese broedgebieden van Zwarte Ibis liggen in Rusland (Kaspische-Zeegebied rond de Kirovbaai en in de Wolgadelta, 6500-8000 paren), Oekraïne (5500-7000), Roemenië (Donaudelta, 1000-1800), Turkije (500-1400), Bulgarije (200-500), Albanië (100-300) en Griekenland (50-70) (del Hoyo et al 1992, Weber 1994). Incidentele broedgevallen zijn bekend uit Frankrijk, Hongarije, Italië, voormalig Joegoslavië en Spanje (Cramp & Simmons 1977, cf van den Berg 1994). Het huidige broedbestand in Europa

TABEL 3 Enkele van de groepen (vier vogels of meer) Zwarte Ibissen *Plegadis falcinellus* in Noordwest-Europa (buiten gebieden waar soort (on)regelmatig broedt) in 1900-96 / some of groups (four birds or more) of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* in north-western Europe (outside (ir)regular breeding grounds) in 1900-96 (cf Vanpraet & Wille 1988, Dubois & Yésou 1992, van den Berg 1994, van den Berg & Sangster 1995, van den Berg & Bosman 1996, van Dongen et al 1996; Br Birds 80: 524, 1987, Limicola 1: 108, 1987; Arnoud van den Berg in litt)

jaar	land	plaats/regio/provincie	aantal	maand(en)
1903	België	Haneffe, Liège	c 30	oktober
1907	Schotland	Orkney	c 20	september
1909	Frankrijk	Quend-Plage, Somme	30	september
	Nederland	Pannerden, Gelderland	5	november
1915	Zwitserland	Fanel/Neuenburger See	7	april
1923	Frankrijk	Grand-Vey, Manche	20	oktober
1932	België	Molenbeersel, Limburg	c 25	oktober-november
	Nederland	Hunsel en Stramproy, Limburg	14	oktober-november
1934	Ierland	Wexford	20	oktober
1936	Frankrijk	Somme	15	september
	Nederland	Zuidlaardermeer, Groningen	4	september
1986	Frankrijk	Morbihan	6	september-oktober
	Groot-Brittannië	Hayle, Cornwall	5	oktober
	Frankrijk	Vendée	7	november
1987	Duitsland	Wangen, Baden-Württemberg	10	augustus
	Duitsland	Altmühlsee, Bayern	9	september
	(waarschijnlijk zelfde groep, minus één vogel)			
1994	Nederland	Kampina, Noord-Brabant	8	september
	Nederland	Texel, Noord-Holland	10	september
	Nederland	Stitswerd, Friesland	7	september-oktober
1995	Finland	Liminka	39	september
1996	Nederland	Alphen aan den Rijn, Zuid-Holland	20	oktober
	Nederland	Oosterhout, Noord-Brabant	8	oktober

is door dit onregelmatige voorkomen als broedvogel aan schommelingen onderhevig en wordt geschat op 14 000-19 000 paren (Weber 1994).

De soort wordt wereldwijd niet bedreigd (del Hoyo et al 1992), maar in het West-Palearctische gebied is het broedbestand op veel plaatsen teruggelopen. Zo waren er rond 1930 in Griekenland nog 13 000 paren, in Joegoslavië 600, in Hongarije 1000 en in Zuidoost-Rusland (Wolgadelta) 4000 (Bauer & Glutz von Blotzheim 1966). In 1935 werden in de Wolgadelta in totaal 12 620 broedvogels vastgesteld (cf Cramp & Simmons 1977).

De achteruitgang van het broedbestand in de afgelopen 50 jaar is vooral het gevolg van grootschalige droogleggingen en ontsluiting van de broedgebieden. Lokaal speelt intensieve jacht een rol, vooral in de benedenloop van de Donau (Weber 1994).

Zwarte Ibis is een trekvogel. De najaarstrek van de Europese populatie kent twee routes: één in zuid-zuidwestelijke richting en één in zuid-oostelijke richting. De eerste trekroute leidt naar de overwinteringsgebieden hoofdzakelijk ten zuiden van de Sahara in landen als Niger, Tsaad

en Soedan. Er zijn echter ook meldingen bekend van kleine groepen overwintelaars in Marokko (cf Oreel 1991, van den Berg 1994) en Ethiopië. De tweede trekroute leidt naar Centraal-Azië en wordt gebruikt door een gedeelte van de broedpopulatie rond de Kaspische Zee. In 1991/92 overwinterden Zwarte Ibissen in Iran (c 500), Saudi Arabië (c 950), Pakistan (c 1400) en India (c 4300) (del Hoyo et al 1992).

De voorjaars trekroute van de in Afrika overwinterende populatie ligt in meer oostelijke richting over Cyprus, Egypte, Israël en Tunesië. Er worden nogal eens vogels buiten de gebruikelijke trekroutes vastgesteld. In de meeste West-Europese landen en ook in Nederland wordt de soort jaarlijks of om de paar jaar als zeldzame gast waargenomen. Het gaat dan meestal om een enkele vogel, maar soms om groepen tot enkele 10-tallen. Het grootste deel van de waarnemingen komt uit de periode september-november.

De waarnemingen van groepen Zwarte Ibissen in Nederland zijn niet uitzonderlijk. Ook elders in West-Europa zijn in het verleden groepen gezien. Tabel 3 geeft een overzicht van de be-

289-290 Zwarte Ibis / Glossy Ibis *Plegadis falcinellus*, Haarlem, Noord-Holland, 5 november 1994
(Arnoud B van den Berg)

langrijkste waarnemingen van groepen in de periode 1900-96.

Zwarte Ibis komt als zeldzame gast nog het meest voor in Spanje en vooral Frankrijk. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het milde klimaat en het voorhanden zijn van geschikt biotoop, zoals in de Camargue, Bouches-du-Rhône, Frankrijk, en de Ebrodelta, Catalonia, Spanje. In de Camargue verblijven tegenwoordig continu 5-10 vogels, in zomer en winter (van den Berg & Sangster 1996). Uit beide landen zijn ook diverse broedpogingen en incidentele broedgevallen bekend (Dubois & Yésou 1992, Weber 1994, Kayser et al 1996).

Analyse en mogelijke verklaringen

Hieronder bespreken wij een aantal mogelijke, elkaar niet uitsluitende, verklaringen voor verschillende aspecten van het voorkomen van Zwarte Ibis als zeldzame gast in West-Europa.

Nomadisch karakter

Een belangrijke verklaring voor het voorkomen van (groepen) Zwarte Ibissen in West-Europa ligt in het nomadische karakter van deze soort. Dit gedrag wordt met name na afloop van de broedtijd, vanaf begin augustus vertoond. In die periode vindt veelal een erratische (zwervende) dispersie in alle richtingen plaats van jonge en ook van oude individuen, waardoor solitaire vogels of kleine groepjes tot ver buiten het broedgebied verschijnen (Voous 1960). Deze dispersie gaat op een gegeven moment over in de najaarstrek, die het hoogtepunt heeft in september. De vogels trekken zich dan met hun jongen terug ten zuiden

van hun broedgebied (Cramp & Simmons 1977). Ook deze najaarstrek verloopt zeer onregelmatig en schoksgewijs (Voous 1960). Gecombineerd met het onregelmatige trekgedrag heeft dit tot gevolg dat in het najaar nogal wat rondzwervende Zwarte Ibissen te vinden zijn in West-Europa. De najaarsinflux in Nederland in 1994 is hiervan een voorbeeld, evenals ringvondsten van Hongaarse vogels in Nederland (twee) en Noorwegen (Bauer & Glutz von Blotzheim 1966, Kistchinski 1978). Het nomadische zwervgedrag draagt ertoe bij dat (vooral jonge) vogels nog tot in december aanwezig kunnen zijn in voor hen 'vreemd' gebied. Soms leidt dit zelfs tot overwintering.

De meeste waarnemingen in West-Europa dateren van het najaar. Er zijn echter ook voorjaarswaarnemingen, vooral in mei, maar in klein aantal. De voorjaarstrek vanuit de Afrikaanse overwinteringsgebieden vindt meer naar het oosten plaats, waardoor de kans op afdwalen naar het westen kleiner is. Het komt wel voor dat sommige vogels ver doorschieten ('overshoot') en dan blijven overzomeren.

Fluctuaties in broedsucces

Een tweede mogelijke oorzaak voor influxen kan worden gezocht in de aantalschommelingen van de broedpopulaties in Zuidoost-Europa, inclusief Rusland, ervan uitgaande dat de dwaalgasten in West-Europa uit deze gebieden afkomstig zijn. Bepaalde kolonies kunnen van jaar tot jaar grote fluctuaties in broedsucces laten zien, of zelfs tijdelijk verlaten worden. Zwarte Ibis is niet erg trouw aan zijn broedplaats en kan soms jaarlijks van broedplaats wisselen (Weber 1994). Deze

fluctuaties worden mogelijk veroorzaakt door klimatologische omstandigheden, bijvoorbeeld het droogvallen of juist natter worden van broedgebieden, of wellicht door menselijk ingrijpen (ontwatering, irrigatie en jacht). Hieruit volgt dat er succesvolle en minder succesvolle broedjaren zijn. Het lijkt dan logisch dat in jaren met een hoog broedsucces het aantal vogels dat uit koers kan raken ook groter is, waardoor er meer vogels als dwaalgast worden gezien.

Weersinvloeden

Een onduidelijke factor zijn de weersomstandigheden. Bij aanhoudende oostenwind, vooral in het najaar, zouden Zwarte Ibissen naar West-Europa kunnen worden gedreven. De vraag is of Zwarte Ibissen zich wel zoveel van de windrichting aantrekken. De weergegevens van september 1994 geven daar in ieder geval geen duidelijkheid over. Het is ook mogelijk dat de vogels die in september boven Nederland zijn gezien, al in een eerdere periode op weg waren en onderweg regelmatig pleisterden. Invloeden veroorzaakt door windrichting zijn daarom moeilijk te achterhalen.

Uitbreiding broedgebieden naar het westen

Het zou kunnen dat het broedgebied van Zwarte

Ibis, ondanks de populatieafname door ontwatering en verdroging van grote moerasgebieden (Weber 1994), zich vanuit Zuidoost-Europa en Rusland naar het westen uitbreidt. De incidentele broedgevallen van de laatste jaren in Frankrijk, Italië en Spanje wijzen in die richting. Men kan zich voorstellen dat Zwarte Ibis door zijn natuurlijke nomadische gedrag nieuwe, blijkbaar geschikte, gebieden kan koloniseren.

Uitbreiding vanuit oostelijke gebieden naar West-Europa is al eerder gebeurd door bijvoorbeeld Grote Zilverreiger *Egretta alba*, Krakeend *Anas strepera*, Tafeleend *Aythya ferina* en Kuifeend *A fuligula*, zij het wel in een sneller tempo en vanuit een grotere populatie. Mogelijk zijn deze uitbreidingen eveneens gestimuleerd door verdroging van broedbiotopen en de daarmee gepaard gaande inkrimping van de oorspronkelijke broedarealen (SOVON 1987).

Uitbreiding vanuit Noord-Amerika

Een gewaagde theorie over de herkomst van Zwarte Ibissen in West-Europa werd gepubliceerd door Wille (1986) en Vanpraet & Wille (1988). Zij gaan ervan uit dat Zwarte Ibissen in West-Europa van Noord-Amerikaanse herkomst zijn. Volgens Wille (1986) zouden de West-Europese Zwarte Ibissen via de Britse eilanden

291 Zwarte Ibissen / Glossy Ibises *Plegadis falcinellus*, Stitswerd, Groningen, oktober 1994 (Jaap van 't Hof)

uit Noordoost-Amerika (waar de soort zich gestaag uitbreidt, vooral in westelijke en noord-oostelijke richting) zijn gekomen en niet afkomstig zijn, zoals men algemeen aanneemt, uit de Balkan of Rusland. Het voorkomen op Atlantische eilanden, zoals de Azoren, de Bahama's, de Faröer, IJsland en Madeira (Cramp & Simmons 1977) bevestigt volgens Wille (1986) eveneens een Noord-Amerikaanse herkomst. Wille (1986) en Vanpraet & Wille (1988) constateerden sinds het einde van de jaren 1960 in West-Europa steeds meer waarnemingen buiten de najaarsperiode, met daarbij een opvallend aantal voorjaarswaarnemingen. Deze toename vond begin jaren 1970 eerst plaats op de Britse eilanden, en daarna pas in Nederland en België (Wille 1986). Hun constatering met betrekking tot Nederland wordt overigens niet bevestigd door de hier gepresenteerde cijfers.

Ook het aantal overwinteraars in België, Groot-Brittannië, Ierland en Nederland viel deze auteurs op. Het leek hen onwaarschijnlijk dat het toegenomen aantal waarnemingen in het voorjaar veroorzaakt zou worden door een groter aantal afgedwaalde Zwarte Ibissen tijdens de voorjaarstrek, gezien de dan meer oostelijk verlopende trekroute.

Volgens Voous (1992) hebben daarentegen de natuurlijke (noodgedwongen) zwerfbewegingen de Europese Zwarte Ibissen ver op de Atlantische Oceaan gebracht en zijn de huidige broedplaatsen op de Grote Antillen en langs de zuidoostkust van Noord-Amerika juist door geslaagde transatlantische vluchten vanuit Europa ontstaan, zoals dat ook van Koereiger *Bubulcus ibis* wordt verondersteld.

Dankzegging

Wij danken Ruud van Dongen voor zijn hulp bij het schrijven van dit artikel en Loek Hilgers voor het doornemen van een eerdere versie van het artikel.

Summary

INFLUX OF GLOSSY IBIS IN THE NETHERLANDS AND WESTERN EUROPE IN AUTUMN 1994 During the autumn of 1994, an influx of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* occurred in the Netherlands. There were 15 records (of which eight already accepted), involving a (maximum) total of 37 birds, and including groups of seven, eight and 10 (table 2). The majority were first-winters. The species' occurrence in the Netherlands before 1994 is presented in table 1 and figures 1 and 2.

Elsewhere in western Europe, there were records in Denmark (nine birds from 3 September to 30 October), Germany (three records concerning four birds during 19-26 September), Britain (one bird, seen on several

locations during 23-27 September) and Sweden (two birds during 8-10 October).

A list of records of groups (four birds or more) in western Europe and northern Africa outside the regular breeding areas in 1900-96 is given in table 3.

Several, partly complementary factors which may account for the occurrence of Glossy Ibis as irregular visitor in western Europe are discussed: 1 the nomadic and erratic dispersive behaviour of especially juveniles after the breeding season; 2 the fluctuations in breeding success of the populations in south-eastern Europe, including Russia; 3 prolonged periods with easterly winds, which may drift more birds to western Europe; 4 westwards expansion of the breeding areas in south-eastern Europe. In recent years, the number of incidental breeding records in France, Italy and Spain has increased. The decline in available breeding habitat in south-eastern Europe caused by the draining of wetlands and intensification of agriculture (Weber 1994), combined with the post-breeding dispersion potential, may cause the species' ability to find new breeding areas. An alternative explanation of the occurrence in western Europe given by Wille (1986) and Vanpraet & Wille (1988), who proposed an origin from North America, is not confirmed by the Dutch data.

Verwijzingen

- Bauer, K M & Glutz von Blotzheim, U N 1966. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 1. Frankfurt am Main.
van den Berg, A B 1994. WP reports. Dutch Birding 16: 31-36, 77-83, 248-256.
van den Berg, A B & Bosman, C A W 1996. Lijst van Nederlandse vogels. Vijfde editie. Santpoort-Zuid.
van den Berg, A B & Sangster, G 1995, 1996. WP reports. Dutch Birding 17: 213-219; 18: 138-144.
Cederroth, C 1995. Sällsynta fåglar i Sverige 1994. Vår Fågelvärld Suppl 22: 125-147.
Cramp, S & Simmons, K E L 1977. The birds of the Western Palearctic 1. Oxford.
Deutsche Seltenheitenkommission 1996. Seltene Vogelarten in Deutschland 1994. Limicola 10: 209-257.
van Dongen, R M, Hofland, R & de Rouw, P W W 1996. Recente meldingen. Nederland. Dutch Birding 18: 331-336.
Dubois, P J & Yésou, P 1992. Les oiseaux rares en France. Bayonne.
Eykman, C, Hens, P A, van Heurn, F C, ten Kate, C G B, van Marle, J G, van der Meer, G, Tekke, M J & de Vries, T G 1941. De Nederlandsche vogels 2. Wageningen.
Ferguson-Lees, J & Willis, I 1987. Tirions vogelgids. Baarn.
de Haan, J H H 1932. Invasie van Ibissen, *Plegadis f. falcinellus* (L.), in Limburg. Orgaan CI Ned Vogelk 5: 121-122.
del Hoyo, J, Elliott, A & Sargatal, J 1992. Handbook of the birds of the world 1. Barcelona.
Jonsson, L 1994. Vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Baarn.
Kaufman, K 1990. Advanced Birding. Boston.
Kayser, Y, Didier, E, Dietrich, L & Hafner, H 1996.

- Nouveau cas de reproduction de l'Ibis falcinelle *Plegadis falcinellus* en Camargue en 1996. Ornithos 3: 200-201.
- Kistchinski, A A (redactie) 1978. [Migrations of birds of eastern Europe and northern Asia. Gaviiformes-Ciconiiformes.] Moskou. [In Russisch.]
- Luttik, R 1980. Voorkomen van Zwarte Ibis in Nederland. Dutch Birding 2: 50-51.
- Oreel, G J 1991. Recent WP reports. Dutch Birding 13: 31-32, 112-115.
- Rogers, M J & the Rarities Committee 1995, 1996. Report on rare birds in Great Britain in 1994, 1995. Br Birds 88: 493-558; 89: 481-531.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Arnhem.
- Vanpraet, J & Wille, H 1988. Recente meldingen van de Zwarte Ibis (*Plegadis falcinellus*) in West-Europa een vermoedelijke Amerikaanse herkomst. Mergus 2: 121-136.
- Voous, K H 1960. Atlas van de Europese vogels. Amsterdam.
- Voous, K H 1992. Moerasvogels van Europa. Baarn.
- Weber, P 1994. Glossy Ibis (*Plegadis falcinellus*). In: Tucker, G M & Heath, M F (editors), Birds in Europe: their conservation status, Cambridge, pp 102-103.
- Webb, R 1988. Puna Ibis: a potential identification pit-fall. Birding World 1: 57-58.
- Wiegant, W M, Steinhuis, G H & CDNA 1996. Rare birds in the Netherlands in 1994. Dutch Birding 18: 105-121.
- Wille, H 1986. De Zwarte Ibis (*Plegadis falcinellus*) in West-Europa: vermoedelijke herkomst van de meest recente meldingen. Veldornitol Tijdschr 9: 26-36.

Ronald Smulders, Zoom 63, 5061 RB Oisterwijk, Nederland
Peter Slingerland, Huysacker 23, 5061 KV Oisterwijk, Nederland

APPENDIX 1 Groepen Zwarte Ibissen *Plegadis falcinellus* in De Kampina, Noord-Brabant; Texel, Noord-Holland; en Stitswerd, Groningen, in najaar van 1994 / groups of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus* in De Kampina, Noord-Brabant; Texel, Noord-Holland; and Stitswerd, Groningen, in autumn of 1994

De Kampina, 10 september 1994 (Ronald Smulders & Peter Slingerland)

De Kampina is een natuurgebied bestaande uit bos, heide en vennen. Om 10:00 vloog een groep van acht grote donkere vogels op een afstand van ongeveer 10 m over ons heen. Het waren grote, ranke, smalle, sierlijke vogels, die in een hechte formatie vlogen. Wij zagen het profiel met de karakteristieke hals, kop en snavelvorm van een ibis. Gedurende c 15 min vlogen zij heen en weer boven drie in elkaars verlengde liggende vennen. De vogels vlogen een ovaal-vormig traject met een doorsnede van ruim 500 m en passeerden ons meerdere malen op een afstand van 8-15 m. Vanuit onze positie waren wij in staat om ze vrijwel continue te volgen. Wij hebben de ibissen alleen in vlucht gezien. Na ongeveer 15 min verdwenen ze uit het vennengebied en vlogen in formatie in zuid-oostelijke richting weg.

GROOTTE & BOUW Eerste blik op vliegende vogels associatie oproepend met Aalscholvers *Phalacrocorax carbo* (zelfde ervaring hadden waarnemers van Zwarte Ibissen in vlucht elders in Nederland). Grootte ongeveer als Wulp *Numenius arquata*, maar met ander vliegbeeld. Profiel in vlucht herinnerend aan Lepelaar *Platalea leucorodia*, met lange smalle gestrekte hals, naar achteren uitstekende poten en lange, wat bolle vleugels. Kop lang en smal, enigszins eivormig. Smalle stevige, naar beneden gebogen snavel. Romp rank en smal, deze slanke lijn zich voortzettend in staart. Vleugels vrij lang, aan vleugeltop rond. Poten in vlucht stuk achter staart uitstekend en iets naar beneden han-

gend. Aan einde van poten verdikking van tenen zichtbaar.

KOP & HALS Egaal bruinzwart met op hals paarse gloed. Verder geen duidelijke kleurverschillen en kenmerken. BOVEN- & ONDERDELEN Mantel, rug, schouder, borst, buik, onderstaart en bovenstaart bruinzwart met paarse glans. Verder geen duidelijke kleurverschillen en kenmerken.

VLEUGEL Bovenvleugel donker met duidelijk herkenbare groene glans, vergelijkbaar met glans van Spreeuw *Sturnus vulgaris*. Ondervleugel donker, zonder glans. NAAKTE DELEN Iris donker. Snavel vaal grijszwart. Washuid donker, als kop. Poten grijsachtig zwart.

GEDRAG Geen ringen om poten. In vlucht groep duidelijke eenheid vormend, in formatie vliegend. Vlieghoogte variërend van 1-15 m. Vliegformatie opvallend hecht en wendbaar. Vrij snelle, ondiepe vleugelslag, afgewisseld met regelmatig korte glijvluchten. Indien glijvluchten vlak boven water, dan poten zakkend maar niet volledig naar beneden uitgestoken; vervolgens weer stijgend, zonder water geraakt te hebben, en vliegbaan hervattend.

GELUID Gedurende vlucht zwijgzaam. Ook vleugelslag geen geluid veroorzakend.

De determinatie vond in eerste instantie in het veld plaats met behulp van de veldgidsen van Ferguson-Lees & Willis (1987) en Jonsson (1994). Thuis werd de determinatie voltooid met behulp van Cramp & Simmons (1977) en del Hoyo et al (1992). Verder werd naderhand gebruik gemaakt van Kaufman (1990). Op grond van het profiel van de vogels concludeerden wij dat het ibissen moesten zijn. De grootte en donkere kleur met opvallende groene en paarse glans op romp en vleugels wezen duidelijk op Zwarte Ibis. Witmaskeribis *P chihi* heeft een witte rand rond de washuid en rode poten. Puna-ibis *P ridgwayi* heeft een rode, rozeachtige snavel en teugel. Hadada-ibis *Bostrychia hagedash* is groter en

forser, en heeft kortere en lichtere poten dan Zwarte Ibis. Bovendien is de kleur bruiner en grauwer dan bij de door ons waargenomen exemplaren en is de snavelbasis aan de bovenzijde roodachtig roze. In Nederland zijn in het verleden ontsnapte Puna-ibissen (in kringen van verzamelaars in Nederland overigens ten onrechte Zwarte Ibis genoemd) waargenomen. Dit geldt ook voor België (september 1985-mei 1987) en sinds 1980 voor Groot-Brittannië (Webb 1988). Ook ontsnapte Hadada-ibissen zijn naar verluidt ooit in Nederland waargenomen.

Voor een vergelijking tussen onvolwassen en adulte kleden zijn we uitgegaan van het kleeid dat deze vogels in het najaar dragen, en wel na de periode juli-augustus wanneer hun rui is voltooid (Cramp & Simmons 1977). Na deze rui komt de migratie op gang en worden ook de meeste dwaalgasten gesignaleerd. Zowel vogels in adult als onvolwassen kleeid hebben in september een geheel donker bruinachtig zwarte kleur met groenige glans op de vleugels en een paarse gloed op de romp. De snavel is bij alle kleden vaalachtig of grijsig gekleurd. Adulte vogels onderscheiden zich echter door hun meer kastanjebruine bovendelen, romp en hals, welke laatste in winterkleed bezet is met lichte vlekjes of spikkels. Dit vlekkenpatroon zet zich voort op de kop. De tekening rond snavelbasis en oog is in deze periode nog gedeeltelijk witachtig. Het verenkleed van een adulte vogel is over het geheel ook glanzender dan dat van vogels in eerste winterkleed. Deze laatste zijn wat valser en bleker bruin gekleurd en hebben een gespikkelde kop en hals. Deze spikkels vallen echter veel minder op dan bij adulte omdat zij onduidelijker van kleur zijn. Vaak vertonen ze, behalve deze vage streping, enkele onregelmatige witte vlekken op de kop. Washuid en oogring zijn eveneens vaal gekleurd.

Op grond van onder meer het ontbreken van een vlekkenpatroon op kop en hals, de teugelkleur en de afwezigheid van kastanjebruine kleuren in het verenkleed concluderen wij dat de vogels van de Kampina eerste-wintervogels waren. Ze vertoonden onderling geen verschillen in verenkleed. Daarom nemen wij aan dat deze groep in zijn geheel uit eerste-wintervogels bestond.

Texel, 24 september 1994 (Eus van der Burg, Ken Kraaijeveld & Kees de Vries)

Op 24 september 1994 waren Eus van der Burg, Ken Kraaijeveld en Kees de Vries aan het vogelen op Texel. Na een bezoek aan 'de tuintjes' bij de vuurtoren van De Cocksdorp, zagen zij om 10:00 vanuit het zuidwesten 10 Aalscholver-achtige vogels over de noordpunt van het eiland vliegen. Zij herkenden de vogels direct als Zwarte Ibis. De vogels vlogen naar het oosten en verdwenen richting Vlieland, Friesland.

GROOTTE & BOUW Lengte van snavel tot teenpunt die van Aalscholver naderend, echter veel slanker en anders geproportioneerd. Enig grootteverschil tussen individuen zichtbaar. In vlucht lange gestrekte hals, ver naar achteren uitstekende poten en vrij ronde vleugels, enigszins gebogen houdend. Lange, sterk naar beneden gebogen snavel.

KOP & HALS Grijsbruin, lichter dan lichaam. Bij snavelbasis twee vuilwitte strepen aan rand van bevedering.

BOVEN- & ONDERDELEN Geheel zwartbruin, zonder glans.

NAAKTE DELEN Snavel grijs of vleeskleurig.

Stitswerd, 27 september-8 oktober 1994 (Sybrand de Bruin et al)

Op 27 september 1994 zag Jan Stol in de weilanden achter zijn boerderij in Stitswerd een groep van zeven Zwarte Ibis. Het was een familiegroep van twee adulte en vijf eerste-winters. In de daarop volgende dagen zaten de vogels meestal bij elkaar in de sloten van de weilanden bij Stitswerd en werden daar door veel vogelaars gezien. Soms werd een individu afzonderlijk waargenomen. Op 8 oktober 1994, de laatste datum, werd nog maar één vogel gezien.

GROOTTE & BOUW Middelgrote blauwbruine vogels, hoog op poten staand, met lange hals, vrij hoekige kop en lange gekromde snavel. Geen handpenprojectie. In vlucht ronde vleugels, halverwege lichaam; lange hals en lange, ver voorbij staart stekende poten.

KOP Kruin bruin met lichte lengtestrepen of -vlakken tot halverwege hals, bij twee individuen duidelijker dan bij andere vijf. Bij enkele vogels met onduidelijke streping onregelmatige witte vlekken op kop zichtbaar. Twee lichte (witachtige) strepen tussen oog en snavel; bovenste tot aan bovensnavel, onderste tot aan ondersnavel.

BOVEN- EN ONDERDELEN Dofbruin.

VLEUGEL Dekveren (bij gesloten vleugel) bruin met lichte groenige glans. Tertiairs bruiner.

NAAKTE DELEN Oog donker, zwart lijkend, mogelijk met roodachtige zweem. Snavel, afhankelijk van licht, rossig bruin of grijs, naar punt toe donkerder wordend. Poot donker, zwartachtig.

Opvallend was dat van deze groep één vogel duidelijk groter was dan de rest, en ook duidelijk een langere snavel had. Deze vogel vertoonde ook meer 'winterstreping' dan vijf van de andere exemplaren. Waarschijnlijk was dit een adult mannetje. Deze heeft een langere vleugel, staart, poten en snavel dan het vrouwtje; ook is het mannetje zwaarder dan het vrouwtje (Cramp & Simmons 1977). De andere vogel met meer winterstreping was daarom een adult vrouwtje, zodat werd geconcludeerd dat het een familiegroep betrof.

Slender-billed Curlew on Sicily in March 1996

On 31 March 1996, Andrea Corso and Valerio Cappello observed and photographed a Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris* at Lentini lake, Siracusa, south-eastern Sicily, Italy (cf Dutch Birding 18: 140-141, plate 147, 1996). The bird was seen well and was in the company of an Eastern Eurasian Curlew *Numenius arquata orientalis* and some Common Redshanks *Tringa totanus*. Also, the flight call was heard (very similar to that of Eurasian Curlew but noticeably higher, faster and more repeated, sounding as a high *qui-tuu-lu-iii, qui-qui-puii*). The next day, the bird could not be relocated.

Lentini lake is an inland lake, situated at c 30 km from the coast and c 60 m above sea level, and bordered by extensive reed beds, sedge fields and tamarisks. The lake is surrounded by large open areas covered with low vegetation and some *Salicornia* scrubs which are sometimes flooded after heavy rains.

Lentini lake is the most important area in Sicily for wintering Eurasian Curlews. It seems possible that the Slender-billed Curlew has been present here during the whole winter. However, the possibility of it being a passage migrant is equally likely. No other Slender-billed Curlews have (apparently) been reported in Italy in the winter of 1995/96 (cf Dutch Birding 17: 40, 78, 1995; 18: 141, 1996).

Andrea Corso, GSRO, Via Camastra 10, 96100 Siracusa, Italy

Kaspische Geelpootmeeuw bij Geldermalsen in december 1991

Op 11 december 1991 nam J M (Hans) van Muiswinkel een geringde eerste-winter 'zilverbmeeuw' *Larus argentatus/cachinnans* waar op de vuilstort van Geldermalsen, Gelderland (51:52 N, 05:20 O). Hij kon de ring vanuit zijn auto met behulp van een telescoop en op korte afstand (10-20 m) aflezen. Ondanks de bewolkte lucht was daardoor zelfs een deel van de cyrillicse tekst zichtbaar. Behalve over de ring werden geen aantekeningen gemaakt. Hij gaf de gegevens (Moskwa C-653538) door aan het Vogel-trekstation in Heteren, Gelderland. Zo werd bekend dat de vogel een Kaspische Geelpootmeeuw *L c cachinnans* was die op 25 mei 1991 als pullus was geringd op het eiland Podkova, Zaporozh'ye, Oekraïne (46:38 N, 35:21 O), aan de noordkust van de Zee van Azov (Vinkentouw 80: 16, 1996). Tussen ringdatum en afleesdatum waren 200 dagen verstreken; de afstand tussen ringplaats en afleesplaats bedroeg 2245 km.

Dit betreft de meest oostelijke herkomst van een teruggemelde Geelpootmeeuw in Nederland en de eerste terugmelding van deze ondersoort. Andere terugmeldingen hadden tot nu toe betrekking op de Mediterrane Geelpootmeeuw *L c michahellis*. Door deze terugmelding wordt een nieuwe ondersoort aan de Nederlandse lijst toegevoegd. Het enige andere geval van Kaspische Geelpootmeeuw dat geruime tijd op de Neder-

landse lijst stond betreft een vogel die op 25 januari 1881 werd verzameld te Katwijk aan Zee, Zuid-Holland, en zich nu bevindt in de collectie van het Nationaal Natuurhistorisch Museum (NNM) in Leiden, Zuid-Holland. Deze vogel kent een woelige determinatie-geschiedenis (cf de Heer 1981) maar is uiteindelijk op basis van de argumenten van de Heer (1981) van de Nederlandse lijst afgevoerd. Waarschijnlijk betreft het een Scandinavische Zilvermeeuw *L a argentatus* van de geelpotige 'omissus' populatie (van IJzendoorn et al 1996; daar onder de naam Oost-Europese Geelpootmeeuw).

Het voorkomen van de Kaspische Geelpootmeeuw in Nederland is geen verrassing. Vermoedelijk wordt deze ondersoort vanwege de lastige veldherkenning over het hoofd gezien. In 1953 werden de eerste ringmeldingen in West- en Noord-Europa vastgesteld. Glutz van Blotzheim & Bauer (1982) en Cramp & Simmons (1983) vermelden zeven ringmeldingen van *L c cachinnans* in West- en Noord-Europa: Denemarken (Kopenhagen, juni 1953; Noord-Sjælland, oktober 1953; Noordoost-Jylland, 1953; en Randers Fjord, Jylland, zonder datum); Duitsland (Helgoland, Schleswig-Holstein, juveniel, september 1953); Frankrijk (Baie de Somme, Somme, acht jaar oud, mei 1960); en Zweden (Hälsingland, juli 1955).

In Duitsland worden sinds 1983 steeds vaker geringde *L c michahellis* en *L c cachinnans* vastgesteld. Klein (1994) vermeldt uit de periode 1991-94 negen terugmeldingen van *L c cachin-*

nans, alle uit het westelijke Oostzeegebied in Mecklenburg-Vorpommern. Van 22 augustus tot tenminste 16 september 1995 werd bij Hannover, Niedersachsen, c 200 km van de Nederlandse grens, een in Oekraïne met een metalen en een rode ring geringde *L c cachinnans* waargenomen, die al in 1994 bij Wismar, Mecklenburg-Vorpommern, was gezien (Gruber 1996). Op basis van deze terugmeldingen blijkt dat eerstejaars vogels van *L c cachinnans* vanaf midden-augustus in Duitsland verschijnen, een maand later dan eerstejaars *L c michahellis*. Dankzij ringmeldingen en op basis van structurele en andere verschillen tussen beide ondersoorten blijkt dat vogels van het type *L c cachinnans* ook in de winter op de vuilstortplaatsen aanwezig blijven, in tegenstelling tot vogels van het type *L c michahellis*. Gruber (1996) schat het aandeel van *L c cachinnans* van bij Hannover aanwezige Geelpootmeeuwen op 20% in juli-september tot 100% midden in de winter.

Een uitvoerige beschrijving van de verschillen tussen beide ondersoorten is te vinden in Gruber (1995). Om vogelaars attent te maken op het mogelijke voorkomen van *L c cachinnans* in Nederland, wordt hier nader ingegaan op een aantal kenmerken die door Klein (1994) en Gruber (1995) zijn aangegeven. *L c cachinnans* onderscheidt zich van *L c michahellis* met name door het meestal kleinere formaat en de meer extreme proporties, zoals een zeer lange vleugelprojectie, plattere buik, langere poten, langere hals en lange en proportioneel dunnere snavel. De kop lijkt relatief klein met een zeer plat voorhoofd. *L c michahellis* lijkt qua postuur veel meer op Zilvermeeuw. Ook in verenkleed en naakte delen suggereert Gruber (1995) een aantal subtiele verschillen. Zo hebben adulte *L c cachinnans* iets lichtere bovendelen en hebben veel adulte vogels, tenminste in winterkleed, een donker aandoende iris en een zwarte snavelmarkering. De bovendelen van *L c cachinnans* kunnen zelfs zo licht zijn als die van Britse Zilvermeeuw *L a argenteus* (cf Kennerley et al 1995). Veel *L c cachinnans*-individueen hebben iets meer wit en minder zwart in de vleugelpunt, vooral in de twee buitenste toppen. In juveniel kleed en eerste-winterkleed wordt *L c cachinnans* verder getypeerd door het vaak sterkere contrast tussen de nog wittere kop en onderdelen (dan bij *L c michahellis*) en de bovendelen en door de warmbruine tint van de bovenvleugeldekveren, die ook te zien is op borst en halszijden. Bovendien mist een onvolwassen vogel van het *L c cachinnans*-type de zwartbruine dwarsbandering op de

onderste schouderveren, die *L c michahellis* veel donkerder doet lijken; *L c cachinnans* heeft hier een zwak ontwikkelde tekening op een koel-grijze ondergrond die contrasteert met de bovenvleugeldekveren. In het tweede-winterkleed begint *L c cachinnans* een meer groenachtige kleur van de snavel te ontwikkelen (vergelijkbaar met Stormmeeuw *L canus*), *L c michahellis* een gelige. In vrijwel adult-winterkleed vertoont vooral *L c cachinnans* een donkere snavelband die, in combinatie met de donkere iris, geringe lichaams-grootte en de uitgesproken proporties, het onderscheid van Armeense Meeuw *L armenicus* moeilijk maakt (cf Madge 1992, Harris et al 1996). Overigens wordt uit de genoemde publicaties niet duidelijk hoe men dergelijke niet geheel adulte vogels kan onderscheiden van adulte vogels met een donkere iris en met zwart aan de snavel. Verwarring van *L c cachinnans* met een geelpotige '*omissus*' Zilvermeeuw zou minder voor de hand moeten liggen, onder andere omdat '*omissus*' structureel duidelijk tot de Zilvermeeuw-groep behoort; bovendien vertonen adulte '*omissus*' in winterkleed uitgebreide vlekking op kop en hals.

Met name onder de Geelpootmeeuwen die in de winter in het oosten van Nederland worden gezien bevinden zich mogelijk Oost-Europese exemplaren. Enkele relatief kleine, elegant aandoende Geelpootmeeuwen van uiteenlopende leeftijden die in de periode november 1995 tot maart 1996, mogelijk onder invloed van oostelijke wind, tussen 600-1000 Zilvermeeuwen werden waargenomen door Paul Knolle op Het Rutbeek en het Rutbekerveld bij Enschede, Overijssel, vertoonden alle de structurele en andere kenmerken die kunnen duiden op *L c cachinnans*. Vooral het formaat en de proporties gaven deze vogels een heel ander uiterlijk dan de enigszins plomp aandoende *L c michahellis*-individueen die sinds oktober 1993 ook op Het Rutbeek worden gezien (Knolle 1994). Een vogel in derde-winterkleed op 6 november 1995 had een donkere iris, een niet zo donkere mantel (lichter dan de donkerste Zilvermeeuwen en Stormmeeuwen) en een snavel met een mat grijsachtig gele tint met een groene zweem en een volledig zwart bandje voor de punt. Een adult of bijna adult donkerogig individu op 1-17 december 1995 toonde behalve de 'karakteristieke' structurele kenmerken iets zwart bij de verder helder rode gorgysvlek en iets meer wit in de handpentoppen dan een doorsnee *L c michahellis*. Een vergelijkbare slanke, eveneens niet zo grote vogel, met een donker aandoende iris en ook enig zwart

op de lang en smal aandoende snavel, werd gezien van 25 december 1995 tot 9 januari 1996. Tenslotte waren op 6 en 15 maart 1996 twee adulte Geelpootmeeuwen aanwezig met een donkere iris maar met een volledig uitgekleurde snavel zonder zwart en met enigszins mat okergele poten. Helaas kon geen van de vogels adequaat worden gefotografeerd en werden er geen ringen gezien. Los van de uiterlijke kenmerken, kan het tijdstip van waarneming een aanwijzing vormen voor *L c cachinnans*. Adulte *L c michahellis* zijn (althans in de Camargue, Bouches-du-Rhône, Frankrijk) in februari al ruimschoots terug in de broedkolonies. Aan de westelijke Oostzee worden, zoals aangegeven, na de jaarwisseling zelfs geen jonge *L c michahellis*-individuen meer gezien, terwijl *L c cachinnans*-individuen (met zekerheid gedetermineerd op basis van ringen) aanwezig blijven tot in mei (Klein 1994).

Al met al wordt hier niet gepretendeerd dat de genoemde Enschedese vogels tot *L c cachinnans* behoren. Een zekere determinatie op ondersoort zonder ringgegevens, onderzoek in de hand of zeer goede foto's is op basis van de huidige kennis waarschijnlijk niet of slechts in uitzonderlijke gevallen mogelijk.

Summary

CASPIAN YELLOW-LEGGED GULL AT GELDERMALSEN IN DECEMBER 1991 On 11 December 1991, a first-winter 'herring gull' *Larus argentatus/cachinnans* was observed at a rubbish dump at Geldermalsen, Gelderland (51:52 N, 05:20 E). The bird wore a ring, which was read by telescope. It turned out that the bird was a Caspian Yellow-legged Gull *L c cachinnans*, ringed as a pullus on 25 May 1991 on Podkova, Zaporozh'ye, Ukraine (46:38 N, 35:21 E), at the northern shore of the Sea of Azov.

This record constitutes the first record of this subspecies for the Netherlands and the easternmost origin of any Yellow-legged Gull recovered. An old record of a bird collected at Katwijk aan Zee, Zuid-Holland, on 25 January 1881 has long been accepted as *L c cachinnans* but was rejected after review in 1981. This bird was most probably a Herring Gull *L a argentatus* of the yellow-legged so-called 'omissus' population (cf van IJzendoorn et al 1996; there called Black Sea Yellow-legged Gull).

The occurrence of Black Sea Yellow-legged Gull in the Netherlands is not unexpected, since this subspecies has been recorded with increasing regularity in eastern Germany (ringed birds). The Mediterranean subspecies *L c michahellis*, however, is a much commoner visitor

(and now also a breeding bird) in the Netherlands and other parts of central and western Europe. *L c cachinnans* may be more regular than previously thought and should probably be looked for especially in late autumn and winter. Several birds observed in winter 1995/96 near Enschede, Overijssel (close to the German border), showed characters indicative of *L c cachinnans*. These characters (compared with *L c michahellis*) are the smaller size and more extreme proportions, such as very long wings, flatter belly, longer legs, longer neck and longer and more slender bill. The head looks small with a conspicuous sloping forehead. The upperparts are slightly paler (sometimes even as pale as in British Herring Gull *L a argentatus*) and (winter) adults often show a darkish iris and black bill marking. The wingtip shows a little more white on the outer primaries. Immatures look even more 'white-headed' than *L c michahellis* and show warm brown wing-coverts, contrasting with the paler greyish and less well-marked lower scapulars. However, a certain subspecific identification without ring recovery data, study in the hand or high quality photographs is, at the present state of knowledge, not or only exceptionally possible.

Verwijzingen

- Cramp, S & Simmons, K E L 1983. The birds of the Western Palearctic 3. Oxford.
- Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M 1982. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 8. Wiesbaden.
- Gruber, D 1995. Die Kennzeichen und das Vorkommen der Weißkopfmöwe *Larus cachinnans* in Europa. *Limicola* 9: 121-165.
- Gruber, D 1996. Erstnachweis einer beringten Steppen-Weißkopfmöwe (*Larus cachinnans cachinnans*) in Niedersachsen. *Vogelkdl Ber Niedersachs* 28: 44-46.
- Harris, A, Shirihi, H & Christie, D 1996. The Macmillan birder's guide to European and Middle Eastern birds. Londen.
- de Heer, P 1981. Over herkenning van Geelpootmeeuw en voorkomen in Nederland. *Dutch Birding* 2: 131-139.
- van IJzendoorn, E J, van der Laan, J & CDNA 1996. Herziening Nederlandse avifaunistische lijst 1800-1979: tweede fase. *Dutch Birding* 18: 157-202.
- Kennerley, P R, Hoogendoorn, W & Chalmers, M L 1995. Identification and systematics of large white-headed gulls in Hong Kong. In: Carey, C J (redactie), Hong Kong Bird Report 1994, Hong Kong, pp 127-156.
- Klein, R 1994. Silbermöwen *Larus argentatus* und Weißkopfmöwen *Larus cachinnans* auf Mülldeponien in Mecklenburg – erste Ergebnisse einer Ringfundanalyse. *Vogelwelt* 115: 267-286.
- Knolle, P 1994. Geelpootmeeuwen op Het Rutbeek: een nieuwe soort voor Twente. *Ficedula* 23: 19-28.
- Madge, S 1992. Yellow-legged Gulls with bill bands. *Birding World* 5: 67-68.

Enno B Ebels, Lessinglaan 11-2, 3533 AN Utrecht, Nederland
 Paul Knolle, Venderinklanden 13, 7542 MK Enschede, Nederland
 J M van Muiswinkel, Zuidbroek 139, 2861 LK Bergambacht, Nederland

Langstaartroodmussen bij Zandvoort in oktober 1991 en op Terschelling in mei 1993

Op 24 oktober 1991 werd om 08:45 op de vinkenbaan in de Amsterdamse Waterleidingduinen bij Zandvoort, Noord-Holland, een eerste-winter mannetje Langstaartroodmus *Uragus sibiricus* gevangen. De vogel werd aangehouden en naderhand in een voliëre geplaatst; in de loop van 1993 overleed de vogel in gevangenschap. Het verenkleed was op dat moment te slecht voor opname in een collectie.

Op 27 mei 1993 om 09:15 werd bij Midsland aan Zee, Terschelling, Friesland, de aandacht van Harm Meek getrokken door een hem onbekende alarmroep. Het geluid kwam van een vogel in een duindoorn die opviel door zijn lange staart en daardoor even deed denken aan een Baardman *Panurus biarmicus*. De vogel verdween na korte tijd maar dook om 12:00 weer op toen HM in dezelfde struik een Roodmus *Carpodacus erythrinus* wilde fotograferen. De determinatie bleef op dat moment steken bij 'een lid van de grote groep van de vinken, vermoedelijk uit (Oost-) Azië'. Thuisgekomen nam HM contact op met Paul Knolle, die Langstaartroodmus opperde. Deze determinatie werd aan de hand van de foto bevestigd.

Het betreft het eerste en tweede geval voor Nederland. Voor beide is de determinatie aanvaard door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA); de soort is echter niet opgenomen op de Nederlandse lijst omdat voor

beide waarnemingen mede op basis van het uiterlijk van de vogels is aangenomen dat het om uit gevangenschap ontsnapte vogels ging (Wiegant et al 1995, cf Ebels 1996). De fundamentele vraag of deze soort in staat geacht moet worden geacht West-Europa als dwaalgast te bereiken is daarmee door de CDNA hooguit impliciet (negatief) beantwoord. Op grond van verspreidingsgebied, relatief beperkt trekgedrag en ontbreken van gedocumenteerde waarnemingen in Europa in de periode voordat deze soort op grote schaal als kooivogel werd ingevoerd mag echter redelijkerwijs worden aangenomen dat exemplaren van deze soort niet op eigen kracht West-Europa kunnen bereiken (contra Wallace 1980; Arnoud van den Berg pers meded).

Zandvoort

BOUW & STRUCTUUR Als van fors vrouwtje Baardman. Kop gedrongen. Zeer lange smalle staart, gevorkt door korte t1-2; t4-6 trapsgewijs korter dan t3. Snavelvorm lijkend op die van Roodmus.

KOP Dof grijsbruin. Kruinveren licht grijsbruin met donkerdere schachtstreep. Lichtere veren boven en achter oog vaag smal wenkbrauwstreepje vormend. Veren rond oog en neusveren oudroze. Oorstreek en wang donkerder dan kruinveren. Vanaf ondersnavel vaag baardstreepje van 11 mm. Nek ongevlekt licht grijsbruin.

BOVENDELEN Mantel en rug licht grijsbruin vermengd met oudroze en geheel bedekt met donkere lengtestreping. Stuit geelbruin met brede oudroze vlekken. Bovenstaartdekveren egaal grijsbruin met donkere fijne schachtstrepen.

ONDERDELEN Keel en borst dof zandkleurig met vaag begrensde donkerbruine schachtstreepjes. Meeste borst-

292 Langstaartroodmus / Long-tailed Rosefinch *Uragus sibiricus*, Zandvoort, Noord-Holland, 28 oktober 1991 (Harm Botman)

293 Langstaartroodmus / Long-tailed Rosefinch *Uragus sibiricus*, Midsland aan Zee, Terschelling, Friesland, 27 mei 1993 (Harm Meek)

veren oudroze aan basis. Buik dof wit. Flank geelbruin met vaagbegrensde donkerbruine schachtstrepen, naar achterflank toe fijner getekende. Onderstaartdekveren egaal dof wit met oudroze gloed, vooral rond cloaca.

VLEUGEL Handpennen grijsbruin. Armpennen en tertials donker grijsbruin met op buitenvlaggen van buiten naar binnen breder en langer wordende, lichtbruine rand, doorlopend op top; binnenvlaggen donker grijsbruin met brede vuilwitte rand, versmald naar top. Lichtbruine rand aan buitenvlaggen van armpennen en tertials vleugelspiegel vormend, contrasterend met donkere binnenvlaggen van tertials. Middelste tertial (s8) in rechter vleugel versleten en verkleurd, buitenvlag vuilwit. Grote dekveren donkerbruin met bruinwitte toppen (op binnenvlag 3 mm breed, op buitenvlag 5 mm), brede vleugelstreep vormend. Middelste dekveren donkerbruin met c 5 mm brede witte top, tweede brede vleugelstreep vormend. Kleine dekveren grijsbruin met smalle lichtbruine zoom.

STAART Drie binnenste staartpennen (t1-3) zwart, drie buitenste staartpennen (t4-6) vuilwit, met zwarte schachtstreep; t4 grotendeels zwart; vuilwitte buitenvlag tot op eenderde vanaf basis reikend; t5 grotendeels vuilwit, op binnenvlag vuilwit vanaf top tot helft van pen reikend, diagonaal langs schacht versmallend; t6 vrijwel geheel vuilwit met zwarte schacht; iets zwart langs veerrand aan basis van binnenvlag.

NAAKTE DELEN Bovensnavel convex en hoornbruin, lichter naar snijrand en basis. Over midden lichte strook onderbroken door donkere subterminale band. Punt van bovensnavel met extra laagje, iets over ondersnavel doorlopend en onregelmatig afgesleten. Ondersnavel eveneens convex, iets binnen rand van bovensnavel vallend, licht rozebruin. Iris donkerbruin. Poot lichtbruin tot donkerroze. Nagels donkerbruin.

RUI & SLEET P3-10 (handpennen van binnen naar buiten genummerd) ongeruid, licht gesleten, p1-2 met smalle vuilwitte rand en gaaf. Middelste tertial in rechter vleugel ongeruid, versleten en verkleurd, buitenvlag vuilwit. Buitenste twee (kleine) handdekveren korter dan binnenste en iets gesleten. Op grote dekveren ruicontrast zichtbaar tussen geruide binnenste en twee ongeruide buitenste veren. Staartpennen met spitse top, licht gesleten.

BIOMETRIE Vleugellengte 71 mm. Vleugelformule: p4 top; p1 -49, p2 -8, p3 -2, p5 -1, p6 -2, p7 -5, p8 -9, p9 -12, p10 -13 mm. P1 6 mm korter dan langste handdekveer. P3-6 met versmalde buitenvlag. Staartlengte 77 mm. Tarsuslengte 16.4 mm. Snavellengte tot bevedering 8.7 mm, tot schedel 8.9 mm. Schedel geheel verbeend. Gewicht 16.2 gr. Vetgraad 4 (schaal 0-5, cf Busse & Kania 1970).

GELUID In kooi tamelijk rustig, zacht en ijl *wiet* of *wiet-wiet* roepend.

Vanwege de geringe slijtage van de meeste veerpartijen en het ruicontrast in de grote vleugeldekveren betrof het een eerstejaars vogel. De roze veren op kop, flank en stuit wijzen op een mannetje. Op grond van de kleine maten behoorde

de vogel tot de ondersoort *U s ussuriensis* (Kees Roselaar pers meded) die voorkomt in Mantsjoe-rije (China), Ussuriland en het Amoergebied (Aziatisch Rusland) en Noord-Korea (cf Clement et al 1993). Het is aannemelijk dat deze vogel vlak voor de voltooiing van de rui is bemachtigd, naar Europa is vervoerd en hier is ontsnapt. Dit kan worden afgeleid uit het ruipatroon, de slijtage en vergroeiing van de snavel en de conditie van de vogel.

De handpenrui is na p1-2 gestopt en de rui van de armpennen en tertials (behalve de middelste tertial in de rechtervleugel) heeft volledig plaatsgevonden. Dit duidt op een verstoord ruiproces, vaak voorkomend bij vogels in gevangenschap, veroorzaakt door stress of kwalitatief en/of kwantitatief voedselgebrek. Over de rui van Langstaartroodmus onder natuurlijke omstandigheden is weinig bekend maar mogelijk ruien jonge vogels soms de buitenste handpennen, beginnend bij, bijvoorbeeld, p7; ofschoon de duur van de rui bij de Langstaartroodmus sterk varieert is de rui bij adulte vogels geheel voltooid in september-oktober (Kees Roselaar pers meded).

Dat juist de punt van de bovensnavel vergroeit en onregelmatig gesleten is wijst op het eten van andersoortige zaden dan gebruikelijk of op het niet of nauwelijks hoeven peuteren om bij het voer te komen, zoals bij het eten uit een voerbakje. In gevangenschap komen dergelijke vergroeiingen van snavel en soms ook teennagels veelvuldig voor.

De vogel verkeerde ondanks de vergroeiing aan de snavel en de gestagneerde rui in uitstekende conditie met zowel in het furculum als op de onderbuik een flinke vetvoorraad. Het is niet erg aannemelijk dat in een onbekend biotoop deze vogel zó succesvol zou zijn in het bemachtigen van voedsel dat hij zelfs een energiereserve kon aanleggen, zeker na een reis van vele 1000en kilometers vanuit het broedgebied. Het duidt eerder op een groot aanbod van energierijk voer bij weinig inspanning, zoals in gevangenschap.

Terschelling

BOUW & STRUCTUUR Lange staart, herinnerend aan Baardman. Lichaam kleiner dan van aanwezige Roodmus. Snavel kegelvormig. Verenkled opvallend licht.

KOP & BOVENDELEN Bleek grijsgeel, kruin en mantel met enkele donkere streepjes. Vaag bleek geelbruin 'masker' tussen oog en snavel. Stuit geel.

ONDERDELEN Borst en buik bleek grijsgeel.

VLEUGEL Geheel licht, tertials met zwartachtig centrum, toppen van handpennen zwart.

STAART Zwart met witte zijden.

NAAKTE DELEN Iris donker. Snavel licht.

GELUID Roep bestaand uit lichte metaalachtige klanken; ook zang (reeks hoge toontjes met variaties op roep) gehoord.

De combinatie van verenkleed, snavelvorm en lange staart past uitsluitend op Langstaartroodmus. De gele tinten in het verenkleed lijken te wijzen op een vrouwtje. De zang, de vrij grote hoeveelheid wit op de vleugel, de zwarte staart en het vage geelbruine masker wijzen echter op een mannetje, zij het met een afwijkend gekleurd verenkleed. Mogelijk zegt dit 'kleurverlies' iets over de herkomst van de vogel; verwante soorten als Roodmus en kruisbekken *Loxia* kunnen in gevangenschap (door een onvolledig voedselaanbod) hun rode kleur verliezen en omzetten in geelgroene tinten.

Verspreiding en voorkomen

De Langstaartroodmus broedt in Siberië, delen van China, Noord-Korea en Noord-Japan en trekt in de winter naar het zuiden; een echte lange-afstandstrekker is het niet. Wallace (1980) noemde de soort echter wel in zijn overzicht van potentiële Palearctische dwaalgasten voor Groot-Brittannië en Brehm (1913) vermeldde dat hij af en toe zou afdwalen naar Zuidoost-Europa, tot in Hongarije. De documentatie voor deze laatste bewering is ons echter niet bekend.

De laatste jaren zijn in Europa verschillende Langstaartroodmussen gemeld, zoals in België (1-9 oktober 1995, Dutch Birding 17: 270, 1995); Denemarken (28-29 april 1993, Birding World 6: 186-187, 1993, Br Birds 87: 13, 1994, Dutch Birding 15: 185, 1993; 29 juli 1993, Evans 1994); Duitsland (12-28 februari 1994, Limicola 10: 255, 1996; 18 april 1994, Limicola 10: 255, 1996; 21-25 oktober 1994, Limicola 10: 255, 1996; 28-29 april 1996, Dutch Birding 18: 143, 1996, Limicola 10: 152, 1996); Finland (25-27 april 1989, net als de vogel van Terschelling zeer bleek gekleurd, Birding World 2: 124, 1989, Br Birds 84: 11, 235, plaat 132, 1991, Evans 1992); Groot-Brittannië (2-9 augustus 1991, Birding World 4: 269, 1991; 26 september 1991, Evans 1993; 14 december 1991, Evans 1992; 10-16 mei 1993, Birding World 6: 183, 1993, Dutch Birding 15: 185, 1993; 30 mei tot 1 juni 1993, Birding World 6: 178, 1993, volgens Evans 1994 dezelfde vogel als die van 10-16 mei; 21 april 1994, Br Birds 88: 558, 1995, Dutch Birding 16: 166, 1994, Evans 1994; 4 mei 1995, Br Birds 89: 531, 1996); Noorwegen (23 april 1996, Morten Gunther in litt); en Zweden (1-3 mei 1992, Birding World 5: 176, 1992, Br Birds 88: 279, 1995,

Dutch Birding 14: 151, 1992, Vår Fågelvärld suppl 19: 99, 1992). Het geval uit Finland heeft enige tijd op de Finse A-lijst gestaan maar is daarvan inmiddels afgevoerd en wordt nu als ontsnapte vogel beschouwd (Lintumies 27: 240-247, 1992, Dutch Birding 15: 89, 1993). Van de overige gevallen is de status als wilde vogel nergens aanvaard omdat de kans dat het om ontsnapte vogels gaat te groot werd geacht. Een aantal recente gevallen dient nog beoordeeld te worden.

Bij Belgische en Nederlandse vogelkwekers is de Langstaartroodmus als 'Mees(goud)vink' al vele jaren bekend en de soort staat ook vermeld in de Nederlandse kooivogelliteratuur. Langstaartroodmussen worden de laatste jaren regelmatig en in grote aantallen geïmporteerd (Max Berlijn pers meded, Kees Roselaar pers meded, cf Dutch Birding 15: 185, 1993, Birding World 6: 206-213, 1993; zie ook Herroelen 1993). Aangenomen wordt dat dit samenhangt met een sinds enkele jaren toegenomen import van Aziatische vogels vanuit China en Rusland, onder andere als gevolg van het wegvallen van handelsbeperkingen na politieke veranderingen in deze landen.

Mede omdat het uiterlijk van een aantal betrokken vogels wijst op een mogelijke of waarschijnlijke herkomst uit gevangenschap, overheerst momenteel de mening dat alle (huidige) Europese waarnemingen op ontsnapte vogels betrekking hebben. Bovendien bestaat er een discrepantie tussen het trekgedrag van de soort en het patroon van waarnemingen in Europa.

Hoe vaak er meldingen in Nederland van Langstaartroodmussen zijn is moeilijk te zeggen omdat exoten door waarnemers en ringers niet altijd worden geregistreerd of gemeld. Om inzicht te krijgen in het voorkomen van 'dwaalgasten' met een hoog ontsnappingsrisico lijkt het nuttig om deze gevallen apart te registreren.

In 1996 werden maar liefst drie Langstaartroodmussen in Nederland vastgesteld, goed voor het derde tot en met vijfde geval. Op 19 mei 1996 werd 's ochtends een exemplaar ontdekt te Kornwerderzand, Friesland. 's Middags werd de vogel gezien door Janjaap Brinkman, Hans ter Haar, Leo Heemskerk en Jan van der Laan en gefotografeerd door HtH en LH. Net als de vogel van mei 1993 op Terschelling leek het te gaan om een 'gebleekt' mannetje, met name op grond van het donkere masker. Tenminste één staartpen was aanzienlijk korter dan de rest van de staart, met een lichte zoom aan de top (dus niet afgebroken). Onduidelijk was of dit het gevolg van natuurlijke rui of vervanging van een verloren pen betrof (Hans ter Haar in litt). Op 1 oktober 1996 ontdek-

ten Patrick Palmen en Jan Wierda een vrouwtje of onvolwassen mannetje in de Kroonpolders op Terschelling; de volgende dag werd hij definitief op naam gebracht door Arjan Ovaa en Rudy Offereins en nog door een aantal andere vogelaars gezien. Deze vogel bleef tot 3 oktober aanwezig en werd gefotografeerd door RO en Arie Ouwerkerk (Rudy Offereins in litt). Tenslotte ontdekte Arend Wassink op 12 oktober 1996 een veelvuldig roepend adult mannetje in de 'tuintjes' in de Eierlandse Duinen op Texel, Noord-Holland (Arend Wassink in litt).

Summary

LONG-TAILED ROSEFINCHES AT ZANDVOORT IN OCTOBER 1991 AND ON TERSCHELLING IN MAY 1993 On 28 October 1991, a first-winter male Long-tailed Rosefinch *Uragus sibiricus* was trapped at Zandvoort, Noord-Holland. It showed signs of captive origin such as aberrant moult, deformed bill and large amount of subcutaneous fat. The bird belonged to the subspecies *U s ussuriensis*.

On 27 May 1993, another Long-tailed Rosefinch was observed and photographed at Midsland aan Zee, Terschelling, Friesland. This bird, probably a male, was calling and singing. Its unusually pale plumage may have been caused by an imbalanced food supply in captivity.

These birds constitute the species' first and second record for the Netherlands. The identification was accepted by the Dutch rarities committee (CDNA) but the species has not been admitted to the Dutch list, since it is assumed that both records refer to escapes. Besides, it is also assumed that the species can not be

expected as a genuine vagrant in western Europe.

In 1996, no less than three birds were observed in the Netherlands: on 19 May at Kornwerderzand, Friesland (pale-looking male, photographed; cf Dutch Birding 18: 143, 1996), on 1-3 October on Terschelling (female or immature male, photographed), and on 12 October on Texel, Noord-Holland (adult male).

In recent years, this species has also been reported in Belgium, Denmark (2), Finland, Germany (4), Great Britain (6-7), Norway and Sweden. In the same period, it has been frequently imported into Europe from China and Russia. This may explain the increase of records in recent years in Europe.

Verwijzingen

- Brehm, A E 1913. Brehms Tierleben 4. Die Vögel 4. Leipzig.
Busse, P & Kania, W 1970. Operation Baltic 1961-1967. Working methods. Acta Ornithol 12: 233-267.
Clement, P, Harris, A & Davis, J 1993. Finches & sparrows: an identification guide. Londen.
Ebels, E B 1996. Records of possible escapes in the Netherlands. Dutch Birding 18: 75-78.
Evans, L G R 1992-93. Rare birds in Britain 1991; 1992. Amersham.
Evans, L G R 1994. Rare birds in Britain in 1800-1990. Little Chalfont.
Herroelen, P 1993. Ontsnapte vogelsoorten op Nederlandse lijst? Dutch Birding 15: 70-71.
Wallace, D I M 1980. Possible future Palearctic vagrants to Britain. Br Birds 73: 388-397.
Wiegant, W M, Steinhaus, G H & CDNA 1995. Rare birds in the Netherlands in 1993. Dutch Birding 17: 89-101.

Tom M van Spanje, Ripperdastraat 15 zwart, 2011 KG Haarlem, Nederland
Harm Meek, de Plevier 7, 7591 JJ Denekamp, Nederland
Enno B Ebels, Lessinglaan 11-2, 3533 AN Utrecht, Nederland

Leucistic Redwing on Terschelling in January 1996

On 23-30 January 1996, an aberrantly coloured, strikingly pale thrush *Turdus* was present at Midsland, Terschelling, Friesland. It turned out to be a leucistic Redwing *T iliacus*. In frontal view, this bird could have been mistaken for Eyebrowed Thrush *T obscurus*, especially because of the pale red markings on the side of the breast and the head pattern. However, the almost white wings and tail and the strong breast markings excluded Eyebrowed Thrush. The bare parts

were slightly paler than in a normal Redwing. There have been earlier reports of aberrantly coloured Redwings showing some resemblance to Eyebrowed Thrush (Holman & Walsh 1992), or Naumann's Thrush *T naumanni naumanni*. According to local inhabitants, the bird at Midsland had already been present for some time. After a period of severe frost it disappeared.

Reference

- Holman, D J & Walsh, D 1992. Presumed aberrant Redwing showing characters of Eye-browed Thrush. Br Birds 85: 135-137.

Trinus Hek, Dorpsstraat 12, 8896 JE Terschelling-Hoorn, Netherlands
Arie Ouwerkerk, p/a Lergerbosweg 2, 8896 JM Terschelling-Hoorn, Netherlands

294 Leucistic Redwing / leucistische Koperwiek *Turdus iliacus*, Midsland, Terschelling, Friesland, 29 January 1996 (Arie Ouwerkerk)

Brieven

Occurrence of Atlantic Petrel in Western Palearctic

In his letter on the occurrence of Atlantic Petrel *Pterodroma incerta* in the Western Palearctic, Bourne (1992) drew attention to some old references to what would be the first record of this species in the Western Palearctic. According to Madarász (1883) and Clarke (1884), an Atlantic Petrel was killed in 1870 at Dolinky (not Zolinky) Zips, northern Hungary, now Slovakia. The specimen was acquired by J von Madarász through exchange in the same year and deposited in the collections of the National Museum, Budapest, Hungary.

However, later it was found that this bird was not shot at Dolinky Zips and that the origin of the skin was obscure; the taxidermist who prepared the skin was an unknown businessman (Chernel

1899, Jirsík 1927, Matousek 1962, Hudec & Cerny 1972). Therefore, this record was not accepted by the Slovak rarities committee (Trnka et al 1995) and Atlantic Petrel is not on the Slovak avifaunal list. Therefore, the birds reported from Eilat, Israel, on 31 May 1982 (Shirihai 1987) and 18 April 1989 (van der Schot 1989) remain the only two records of Atlantic Petrel in the Western Palearctic.

References

- Bourne, W R P 1992. Atlantic Petrel in the Western Palearctic. *Dutch Birding* 14: 100-101.
Chernel, S 1899. Bemerkungen über die Arbeit dr. J. v. Madarász: 'Further contribution to the Hungarian Ornithology'. *Aquila* 6: 315-322.
Clarke, W E 1884. On the occurrence of *Oestrelata haesitata* in Hungary. *Ibis* 2: 202.
Hudec, K & Cerny, W (editors) 1972. [Fauna CSSR. Birds 1.] Praha. [In Czech.]

- Jiršík, J 1927. [Checklist of the birds of Slovakia.] Sborník Vysoké školy zemědělské v Brně, sign D 5. Brno. [In Czech.]
- von Madarász, J 1883. Der Schmarotzer Milan (*Milvus aegyptius* Gm.) in der Vogelfauna Ungarns. Természeti Füzetek 7: 131-135.
- Matousek, B 1962. [A survey of the birds of Slovakia. Part 2.] Acta Rer natur Mus nat Slov 8: 3-93. [In Slovak.]
- van der Schot, W E M 1989. Atlantic Petrel in Israel in April 1989. Dutch Birding 11: 170-172.
- Shirihai, H 1987. Shearwaters and other tubenoses at Eilat. Dutch Birding 9: 152-157.
- Trnka, A, Kristín, A, Danko, S, Harvancík, S, Kocian L, Karaska, D & Murin, B 1995. Checklist of the birds of Slovakia. Tichodroma 8: 7-21. [In Slovak and English.]

Alfred Trnka, Department of Biology, Faculty of Education, Trnava University,
Hornopotocná 23, 918 43 Trnava, Slovakia

B Matousek, Slovak National Museum, Museum of Natural History, Vajanského nábrežie 2,
814 36 Bratislava, Slovakia

Trends in systematics

Progress in taxonomy of Taiga and Tundra Bean Geese

The study of the status and relationships within the bean goose complex has been problematic for many decades. Until recently, most taxonomic work relied on birds collected or studied on the wintering grounds. Another complicating circumstance was the fact that the geographical origin of these geese was often unknown. Currently, the most popular view of the bean goose complex is that it consists of two species, ie, Pink-footed Goose *Anser brachyrhynchus* and Bean Goose *A fabalis*. The latter is generally subdivided into five subspecies (eg, Cramp & Simmons 1977), traditionally arranged into two subspecies groups, colloquially known as Taiga Bean Goose, consisting of *A f fabalis*, *A f johanseni* and *A f middendorffii*, and Tundra Bean Goose, consisting of *A f rossicus* and *A f serrastris*. In some publications, Pink-footed Goose is still regarded as a subspecies of Bean Goose and as a member of the Tundra Bean Goose group of subspecies (Delacour 1951, Kist 1956, Roselaar 1977). At the beginning of this century, a controversy arose about the status and relationships of Taiga and Tundra Bean Geese, especially of those which are presumed to breed in western Russia. This controversy has persisted up to the present and is reflected by the existence of at least three theories about the taxonomic status and relationships of Taiga and Tundra Bean Geese.

An early theory, proposed by Naumann (1842),

states that Taiga and Tundra Bean Geese represent distinct species. A second theory was developed at the beginning of this century (Hartert 1915). According to this view, the distinction between Taiga and Tundra Bean Geese, at least in western Russia, is artificial, with each form representing nothing more than the extremes of a continuous pattern of individual variation. In 1951, Delacour formulated a third theory which, on the one hand, acknowledges the status of Taiga and Tundra Bean Geese as more or less distinct subspecies but, on the other hand, interprets the existence of 'intermediate' individuals as evidence of the existence of broad 'intergradation zones' (Delacour 1951). Because most secondary sources have used Delacour's (1951) paper as their basis, the 'intergradation' hypothesis has acquired an almost infallible status. In the meantime, others, like Uspenski (1965) and Palmer (1976), did not believe that Taiga and Tundra Bean Geese represent distinct forms. Some authors who studied bean geese in the field, notably Huyskens (1977, 1986) and van Impe (1980a, 1980b), did not subscribe to either of these views and maintained that the distinction between Taiga and Tundra Bean Geese is real and that both forms are distinct in many ways.

How can this lack of agreement be explained? To understand the different views about the status and relationships within the bean goose complex, it is important to clarify the assumptions on which these views are based. In this brief review, we will describe how changes in taxonomic practice have influenced bean goose taxonomy.

We will describe how the dominant view of species in evolutionary biology and systematics in the 1940s may have formed the basis of the 'intergradation zone' theory and point out why this theory is incorrect. Then, we will discuss direct evidence for the specific status of Pink-footed Goose and Taiga and Tundra Bean Geese. We will conclude that the lumping of Taiga and Tundra Bean Geese in a single polytypic species can no longer be maintained. The conclusion that the bean goose complex represents three distinct species has implications for the study of their evolutionary relationships and biogeography and, more urgently, for their conservation.

In the first comprehensive treatment of the bean goose complex, Naumann (1842) made a clear distinction between Taiga and Tundra Bean Geese and treated them as separate species, calling them *Anser arvensis* and *Anser segetum*, respectively. Naumann (1842) observed large numbers of both forms in Germany and pointed out that the bills of Taiga and Tundra Bean Geese differ in length, structure and colour. At the end of the 19th century, the taxonomy of the bean goose complex became considerably more complicated with the description of several taxa from previously unexplored parts of Asia. At that time, no theoretical distinction was made between what we would presently recognize as individual variants, segments of a clinal pattern of geographic variation and distinct taxa. The description of most of these forms was based on individuals collected on the wintering grounds. Among the many putative taxa proposed in this period were Sushkin's Goose '*Anser neglectus*' and Buturlin's Goose '*Anser carneirostris*'. The name '*Anser neglectus*' applied to individuals of both Taiga or Tundra Bean Goose with pink or flesh-coloured feet; '*Anser carneirostris*' referred to bean geese with pink or flesh-coloured bills but (normal) orange feet. Although by the mid-1930s Buturlin's Goose was no longer regarded as a distinct species and was considered either as an atypical Taiga Bean Goose (eg, Grote 1935, Schenk 1935) or a subspecies of Tundra Bean Goose (Buturlin 1935), Sushkin's Goose was still accepted as valid species by many authors (eg, Buturlin 1935, Grote 1935, Schenk 1935). Schenk (1935) noted that it is easy to recognize Sushkin's Goose as a distinct form and that this is all that could be asked for of a valid species. This approach was termed 'typological thinking' by Mayr (1976). According to this view, each morphologically distinguishable 'type' represents a distinct species.

In the late 19th century, typological thinking, which had dominated biology since Plato, was gradually replaced by a new approach termed 'population thinking' (cf Mayr 1976). This approach stresses that all individuals of sexually reproducing organisms belong to a population and that individuals within such a population should not necessarily be identical. For taxonomy, the new view implied that taxa should be described and named on the basis of populations rather than (morphologically defined) types. The status of Sushkin's and Buturlin's Geese now seemed relatively easy to interpret; because individuals of both forms did not seem to form cohesive populations with discrete breeding ranges, Sushkin's and Buturlin's Geese were interpreted as individual variants and were, therefore, not eligible for recognition as valid taxa (eg, Démentieff 1936). Because the population approach justified the description of large numbers of populations as distinct taxa, the taxonomy of birds had become rather complicated during the last decades of the 19th century and the first decades of the 20th century. To remedy this, taxonomists started to lump recognizable forms into more inclusive 'polytypic species' if these forms replaced each other geographically. The application of this 'polytypic species concept' between 1900 and 1940 greatly reduced the number of recognized bird species. Pink-footed Goose, though distinct in many ways and recognized as a distinct species by almost all previous authors, was lumped together with several other forms as a subspecies of a single polytypic Bean Goose by Démentieff (1936) who remarked that this would make classification much less complicated.

Between 1900 and 1940, the taxonomy of the bean goose complex underwent a transition. During this period, in which population thinking and the polytypic species concept gradually became part of mainstream taxonomy, several seemingly distinct taxa were unmasked as individual variants and many distinct taxa were lumped as subspecies of a 'polytypic species'. It was during this period that the status of Taiga and Tundra Bean Geese became controversial. Because bill pattern seems variable and Taiga and Tundra Bean Geese do not show marked differences in plumage, the view developed that Taiga and Tundra Bean Geese represent the extremes of a continuous pattern of individual variation rather than distinct taxa (Hartert 1915). This view has persisted in the literature until at least 1976 (eg, Démentieff 1936, Uspenski 1965, Palmer

1976). Others, like Buturlin (1935), Berry (1938) and Coombes (1951), agreed with Naumann's (1842) view and remained convinced that Taiga and Tundra Bean Geese are distinct taxa.

In the late 1930s and early 1940s, systematics underwent a profound change with the introduction of the Biological Species Concept. The Biological Species Concept defines species as populations or groups of interbreeding populations which are reproductively isolated from other such populations. Within a few years, the Biological Species Concept became the dominant view of species in ornithology. The Biological Species Concept was greeted with enthusiasm by taxonomists because it seemed to provide a workable definition of species and because it seemed to justify the widespread practice of lumping distinctive forms into a 'manageable' number of polytypic species. In cases where taxa replace each other geographically, it was assumed that these taxa would be able to exchange genes if they would come into contact. This assumption seemed reasonable because of the existence of hybrid zones in places where such forms come into contact.

Within a few years, a new theory about the status and relationships of Taiga and Tundra Bean Geese was proposed by Delacour (1951). He based his view on correspondence with H Johansen. They accepted the view that Taiga and Tundra Bean Geese represent recognizable taxa but noted that the existence of individuals which do not seem to fit either type indicated the existence of a zone of intergradation. Delacour (1951) accepted Johansen's views about the existence of these 'intergradation zones' without reservations and, rather surprisingly, was even able to identify these areas on a map. In his classification of the bean goose complex, Delacour lumped all forms into a single species but accepted Taiga Bean Goose (*A f fabalis*, *A f johanseni* and *A f middendorffii*) and Tundra Bean Goose (with the subspecies *A f brachyrhynchus*, *A f rossicus* and *A f serrirostris*) as subspecies groups. With the exception of *A f brachyrhynchus*, which was subsequently separated as a distinct species (eg. Cramp & Simmons 1977), Delacour's classification was adopted by almost

295 Taiga Bean Geese / Taigarietganzen *Anser fabalis*, Almere, Flevoland, the Netherlands, 15 February 1986 (Arnoud B van den Berg) **296** Tundra Bean Geese / Toendarietganzen *Anser serrirostris*, Hellevoetsluis, Zuid-Holland, the Netherlands, February 1986 (René Pop) **297** Tundra Bean Goose / Toendarietgans *Anser serrirostris* (left) and Pink-footed Goose / Kleine Rietgans *A brachyrhynchus*, Elahuizen, Friesland, the Netherlands, 8 February 1996 (Arnoud B van den Berg)

all subsequent authors. Similarly, despite the fact that their empirical basis was weak, Delacour's statements about the existence and location of 'intergradation zones' in the bean goose complex were accepted by many authors (eg, Kist 1956, Ploeger 1968, Litzbarski 1974, Noeske 1990) and can be found in most handbooks (eg, Bauer & Glutz von Blotzheim 1968, Cramp & Simmons 1977).

Although Delacour's (1951) classification seems to have stabilized bean goose taxonomy, the taxonomic status of Taiga and Tundra Bean Geese as well as the 'intergradation zone' theory remained controversial. The existence of an 'intergradation zone' cannot be confirmed nor refuted without information from the relevant area itself. In the absence of such information, ornithologists have been looking for birds with intermediate characteristics on the wintering grounds in western Europe to test the presumption that a large part of bean geese wintering in the Netherlands and elsewhere in western Europe represent 'intermediates' between Taiga and Tundra Bean Geese (cf Kist et al 1970, Voous et al 1973). These investigations all resulted in the conclusion that evidence for the existence of 'intermediates' is lacking (eg, Huyskens 1977, 1986, van Impe 1980a). Instead, Berry (1938) and Coombes (1951) and, more recently, Huyskens (1977, 1986), van Impe (1980a, 1980b, 1981) and van den Bergh (1985) concluded, on the basis of field observations, that Taiga and Tundra Bean Geese represent distinct forms which differ in many ways. Their arguments are strengthened by morphological analyses of museum specimens (Roselaar 1977) and live birds (Burgers et al 1991).

Until recently, most taxonomic studies focused on differences and variation in the extent and pattern of yellow or orange of the bill. The findings of these studies suggested that 'intermediates' exist (eg, Démentieff 1936, Voous 1944), from which it was only a small step to conclude that they originate from an 'intergradation zone' (eg, Bauer & Glutz von Blotzheim 1968, Litzbarski 1974, Noeske 1990). Coombes (1951) was the first to suggest that the extent and pattern of yellow or orange on the bill can be misleading due to individual variation in both forms. Coombes (1951) suggested that, with the use of other characters, Taiga and Tundra Bean Geese are readily distinguished. Roselaar (1977) confirmed this view and presented a quantitative analysis which showed that, if culmen length, lower mandible depth, middle toe length and tarsus length are taken into

consideration, both forms fall into separate clusters. Burgers et al (1991) identified c 12 000 trapped birds wintering in the Netherlands as either Taiga or Tundra Bean Goose and showed that the variation in several characters differs significantly from what would be expected if a single population exists. With respect to bill pattern, Burgers et al (1991) noted that, although frequency distributions of variation in bill pattern differ strongly, considerable overlap between the bill pattern of Taiga and Tundra Bean Geese exists. Variation of other characters studied by Burgers et al (1991), however, provides statistical support for the existence of two distinct forms wintering in the Netherlands. Because field observations have shown that the two forms are readily identified elsewhere in Europe (eg, Huyskens 1986), we believe that the conclusion that wintering bean geese involve two distinct forms is correct for other European countries as well.

Furthermore, field observations on the wintering grounds in western Europe have revealed that, besides differences in plumage and proportions, Taiga and Tundra Bean Geese show differences in vocalizations, feeding habitat and diet, photosensitivity, activity pattern, behaviour, phenology and responses to periods of extreme cold (Berry 1938, Coombes 1951, Mathiasson 1963, Huyskens 1977, 1986, van Impe 1980b, van den Bergh 1985, Barthel 1989, 1995). Thus, field observations indicate that two distinct forms of bean goose winter in the Netherlands and elsewhere in western Europe and refute the claim that the wintering geese include large numbers of 'intermediates'. However, even a long list of differences established on the wintering grounds is insufficient evidence to conclude that Taiga and Tundra Bean Geese represent distinct *taxa* because this would also require evidence that both forms belong to reproductively cohesive groups (ie, populations). The alternative hypothesis to be tested is that bean geese are polymorphic and that the two forms wintering in western Europe represent morphs. Although some remarkable cases of polymorphism are known among birds (eg, Smith 1987), there are no known examples of morphs which differ in as many ways as Taiga and Tundra Bean Geese do. The easiest way to demonstrate that Taiga and Tundra Bean Geese represent distinct *taxa* rather than morphs is to demonstrate that they have discrete breeding ranges.

Fortunately, such evidence exists. Burgers et al (1991) showed that Taiga and Tundra Bean

Geese ringed during winter in the Netherlands are recovered from separate areas in northern Russia during the breeding season. Taiga Bean Geese were recovered from the West Siberian taiga zone, east of the Ural mountains. Tundra Bean Geese were almost exclusively recovered from the tundra zone west of the Ural mountains. These results, based on more than 150 recoveries, therefore, indicate that Taiga and Tundra Bean Geese represent distinct taxa. These results are also remarkable because they show that the bean geese breeding in the tundra zone west of the Urals are Tundra Bean Geese, not 'intergrades' as many authors previously believed (Delacour 1951, Kist 1956, Johansen 1962, Ploeger 1968, Noeske 1990), and because they show that, of the Taiga Bean Geese wintering in the Netherlands, at least a large part originates from east of the Ural mountains, the supposed breeding range of *A f johanseni*. The conclusion, based on the ringing recoveries reported by Burgers et al (1991), that the inferred 'intergradation zone' of Taiga and Tundra Bean Geese does not exist, confirms the same suspicion of Huyskens (1977, 1986) and van Impe (1980a, 1981) based on field observations.

What led Delacour (1951) and Johansen (1959, 1962) to conclude that an 'intergradation zone' exists? All arguments for the existence of 'intermediates' seem to be based on the fact that the amount and pattern of yellow or orange on the bill is variable. Delacour (1951) and Johansen (1959, 1962) were able to conclude that 'intermediates' exist because they defined Taiga and Tundra Bean Geese in a narrow typological sense which did not allow for variation in bill pattern. Bean geese with mainly yellow bills were designated as 'pure' Taiga Bean Geese, those with mainly black bills were designated as 'pure' Tundra Bean Geese. Geese which did not conform to these narrowly defined types were termed 'intermediates'. The reason why 'intermediate' individuals were subsequently interpreted as 'intergrades' may have to do with prevailing theories about species and the role of gene flow. Johansen and Delacour proposed their theory at a time when it was believed that species can only maintain their distinctive characters and adaptations if they are protected against gene flow from other species. If taxa that do not enjoy this protection (ie, subspecies) would come into contact, it was generally believed that an 'intergradation zone' would develop as a result of the exchange of genes. The fact that previous workers (eg, Buturlin 1935, Grote 1935) had

already classified them as subspecies may have suggested that they would interbreed if they were in contact and the existence of 'intermediates' seemed to confirm that interbreeding of Taiga and Tundra Bean Geese indeed occurred.

Although the status and relationships of Taiga and Tundra Bean Geese in Europe have received much attention, the status and relationships of their eastern counterparts remain little-known. In northern Asia, Tundra Bean Goose is represented by *A f serrirostris* which is said to differ from *A f rossicus* only by its larger size. East of *A f fabalis*, two subspecies are traditionally recognized, *A f johanseni*, characterized by a slightly larger size and relatively more black on the bill, and *A f middendorffii*, which is larger still (Delacour 1951, Roselaar 1977). In Asia, Taiga and Tundra Bean Geese seem to differ in the same way as in Europe, showing differences in proportions (Roselaar 1977), vocalizations, habitat preferences and phenology (Yokota et al 1982). More difficult is the question whether the Asian subspecies represent distinct taxa relative to their western counterparts. The finding by Burgers et al (1991) that a large part of the Taiga Bean Geese wintering in the Netherlands originate from the supposed breeding range of *A f johanseni* raises questions about its status as a distinct taxon. Because both yellow-billed and black-billed Taiga Bean Geese were recovered east of the Ural mountains, *A f johanseni*, traditionally characterized by its black bill, seems to represent a type rather than a taxon. The status of the other Asian forms does not seem to be rock-solid either. Most authors have concluded that variation in Taiga and Tundra Bean Geese is clinal (Johansen 1945, Delacour 1951, Cramp & Simmons 1977), involving size (in both forms) and the relative amount of black on the bill (in Taiga Bean Goose). Although the reported differences in size among subspecies of Taiga and Tundra Bean Geese (eg, Johansen 1945, Delacour 1951, Cramp & Simmons 1977, Roselaar 1977) may suggest that these subspecies are distinct, they are consistent with a clinal variation pattern. If size of bean geese increases gradually from west to east and if on this cline an arbitrary line is drawn between 'subspecies', it would not be surprising if western and eastern 'subspecies' of bean geese would show differences in size. In the absence of other information, the recognition of less inclusive taxa ('subspecies') within Taiga and Tundra Bean Geese seems unjustified.

Given that Taiga and Tundra Bean Geese are distinct taxa, do they represent separate species?

We suggest that Taiga and Tundra Bean Geese would represent distinct species under both Phylogenetic and Biological Species Concepts. Because Taiga and Tundra Bean Geese represent diagnosably distinct taxa, they would be recognized as species by a Phylogenetic Species Concept (eg, Hazevoet 1994). As noted above, the Biological Species Concept defines species as reproductively isolated populations (or groups of populations). If little or no interbreeding takes place, populations are reproductively isolated and should be considered as species. At high latitudes, where most geese breed, the spell of fine weather and abundant food is usually too short for a whole breeding cycle to be fitted in and, therefore, some of the activities connected with breeding, particularly pair formation and courtship displays, have to be performed while the birds are still in their winter quarters or on migration towards their breeding grounds (del Hoyo et al 1992). In several species of geese, it has been shown that pair formation takes place in winter (Barry 1962, Cooke et al 1975, Owen et al 1988). This means that, if two distinct forms are in contact in winter and few or no mixed pairs are formed, despite the fact that the forms have the possibility to do so, the two populations are reproductively isolated. In winter, Taiga and Tundra Bean Geese are regularly in close contact in the Netherlands and Belgium (eg, van Impe 1980a, Ganzenwerkgroep Nederland/België 1986, Huyskens 1986). Because there are no recoveries of Taiga and Tundra Bean Geese ringed in the Netherlands from each other's range during the breeding season, formation of mixed pairs, if any, must occur on a very small scale. This suggests that interbreeding of Taiga and Tundra Bean Geese is rare, perhaps non-existent, and that they can be recognized as species under the Biological Species Concept.

The status of Pink-footed Goose as a distinct taxon has never been questioned but, after the introduction of the Biological Species Concept in ornithology, taxonomists have been unable to reach consensus about its specific status. Because Pink-footed and Tundra Bean Geese are in close contact in the Netherlands during winter and no mixed pairs are known, it is reasonable to assume that they too are reproductively isolated. Continued lumping of Pink-footed Goose and Taiga and Tundra Bean Geese in a single polytypic species can no longer be justified and would not serve any reasonable purpose in comparative biology. The bean goose complex consists of three distinct monotypic species, ie,

Taiga Bean Goose *Anser fabalis*, Tundra Bean Goose *Anser serrirostris* and Pink-footed Goose *Anser brachyrhynchus*. The well-known name '*rossicus*', which was proposed by S A Buturlin in 1933 for western populations of Tundra Bean Goose, represents a synonym of *A. serrirostris* which was described by J Gould in 1852 (cf Bruce & McAllan 1990).

The troubled taxonomic history of the bean goose complex has resulted in much controversy surrounding the status, distribution and numbers of Taiga and Tundra Bean Geese in Europe (cf Huyskens 1986). Because both forms represent distinct taxa, with separate evolutionary histories, it is necessary to study and document all aspects of their biology separately. Unfortunately, most handbooks (eg, Cramp & Simmons 1977) did not distinguish between Taiga and Tundra Bean Geese, which means that chapters on distribution, movements, food, behaviour and vocalizations are unreliable because they contain a mixture of information which is not traceable to a particular species. Studies of the evolutionary relationships and biogeography of the bean goose complex, which previously relied on Delacour's speculations (eg, Ploeger 1968), are likely to benefit from this new interpretation of the basic taxa in the complex. Of immediate interest are implications for conservation. Huyskens (1995) has pointed out that Taiga Bean Goose is in urgent need of protection because hunting in Sweden and elsewhere in Europe has taken large tolls and because there are strong indications that the numbers of this species are declining. The populations of Taiga Bean Goose wintering in Europe may comprise less than 25 000 breeding pairs (Huyskens 1979). The lack of discrimination between Taiga and Tundra Bean Goose by hunters means that protective measures for Taiga Bean Geese should also involve restrictions to hunting of Tundra Bean Geese.

References

- Barry, T W 1962. Effect of late seasons on Atlantic Brant reproduction. *J Wildl Manage* 26: 19-26.
- Barthel, P H 1989. Die Bestimmung von Gänsen der Gattung *Anser*. *Limicola* 3: 1-31.
- Barthel, P H 1995. Identification des oies grises du genre *Anser*. *Ornithos* 2: 27-41.
- Bauer, K M & Glutz von Blotzheim, U N 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 2. Frankfurt am Main.
- van den Bergh, L M J 1985. Het voorkomen van de Taigarietgans *Anser fabalis fabalis* in Nederland. *Limosa* 58: 17-22.
- Berry, J 1938. Some taxonomic problems presented by

- geese of the type *Anser fabalis*. Proc Int Ornithol Congr 8: 339-344.
- Bruce, M D & McAllan, I A W 1990. Some problems in vertebrate nomenclature. II. Birds. Part 1. Boll Mus Reg Sci Nat Torino 8: 453-485.
- Burgers, J, Smit, J J & van der Voet, H 1991. Origins and systematics of two types of the Bean Goose *Anser fabalis* (Latham, 1787) wintering in the Netherlands. Ardea 79: 307-316.
- Buturlin, S A 1935. Übersicht der Saatgansrassen. Aquila 38-41: 222-226.
- Cooke, F, MacInnes, C D & Prevett, J P 1975. Gene flow between breeding populations of the Lesser Snow Geese. Auk 92: 493-510.
- Coombs, R A H 1951. Two races of Bean Goose *Anser arvensis* in western Europe. Proc Int Ornithol Congr 10: 185-188.
- Cramp, S & Simmons, K E L 1977. The birds of the Western Palearctic 1. Oxford.
- Delacour, J 1951. Taxonomic notes on the Bean Geese, *Anser fabalis* Latham. Ardea 39: 135-142.
- Démentieff, G 1936. Essai de revision des formes de l'Oie des moissons *Anser fabalis* Latham. Alauda 8: 169-193.
- Ganzenwerkgroep Nederland/België 1986. Ganzen-tellingen in Nederland en Vlaanderen in 1983/84. Limosa 59: 25-31.
- Grote, H 1935. Die Kennzeichen der Saatgansrassen. Aquila 38-41: 214-218.
- Hartert, E 1915. Die Vögel der Paläarktischen Fauna 2. Berlin.
- Hazevoet, C J 1994. Species concepts and systematics. Dutch Birding 16: 111-116.
- del Hoyo, J, Elliot, A & Sargatal, J 1992. Handbook of the birds of the world 1. Barcelona.
- Huyskens, G 1977. De verspreiding van *Anser fabalis fabalis* en *Anser fabalis rossicus* in Europa buiten het broedseizoen. Watervogels 2: 69-75.
- Huyskens, G 1979. De Europese Rietganzen *A. fabalis fabalis* en *A. fabalis rossicus* – ondersoorten of soorten? al of niet schadelijk? Mens en Vogel 17: 204-208.
- Huyskens, G 1986. Het Europese Rietganzenprobleem *Anser fabalis*. Oriolus 52: 105-256.
- Huyskens, G 1995. Jacht op de Taigarietgans *Anser fabalis fabalis*: recente informatie uit Zweden. Oriolus 61: 43-44.
- van Impe, J 1980a. Etude de deux populations de l'Oie des moissons, *Anser fabalis*. Alauda 48: 1-20.
- van Impe, J 1980b. Ecologie et éthologie des Oies des moissons, *Anser fabalis fabalis* et *Anser fabalis rossicus*. Gerfaut 70: 499-558.
- van Impe, J 1981. Sur la cladogenèse et l'évolution d'*Anser fabalis fabalis* et d'*Anser fabalis rossicus*. Gerfaut 71: 163-174.
- Johansen, H 1945. Om racer af Saedgaas. Dan Ornithol Foren Tidsskr 39: 106-127.
- Johansen, H 1959. Die Vogelfauna Westsibiriens. J Ornithol 100: 60-78.
- Johansen, H 1962. Saatgänse aus Winterquartieren in Ungarn. Aquila 67-68: 36-38.
- Kist, J 1956. Het voorkomen van de rassen van de Rietgans, *Anser fabalis*, in Nederland. Ardea 44: 188-206.
- Kist, J, Tekke, M J & Voous, K H (editors) 1970. Avifauna van Nederland. Tweede druk. Leiden.
- Litzbarski, H 1974. Taxonomische und biometrische Untersuchungen an der Saatgans, *Anser fabalis* (Latham 1787). Beitr Vogelkd 20: 394-411.
- Mathiasson, S 1963. The Bean Goose, *Anser fabalis* (Latham), in Skåne, Sweden, with remarks on occurrence and migration through northern Europe. Acta Vertebr 2: 419-533.
- Mayr, E 1976. Evolution and the diversity of life. Cambridge, Massachusetts.
- Naumann, J F 1842. Vögel Deutschlands 11. Leipzig.
- Noeske, A 1990. The occurrence of 'Russian' Bean Geese in Britain. Br Birds 83: 556-560.
- Owen, M, Black, J M & Liber, H 1988. Pair bond duration and timing of its formation in Barnacle Geese (*Branta leucopsis*). In: Weller, M W (editor), Waterfowl in winter, Minneapolis, pp 23-38.
- Palmer, R S (editor) 1976. Handbook of North American birds 2. New Haven.
- Ploeger, P L 1968. Geographical differentiation in arctic Anatidae as a result of isolation during the last glacial. Ardea 56: 1-159.
- Roselaar, C S 1977. De geografische variatie van de Rietgans. Watervogels 2: 61-68.
- Schenk, J 1935. Weitere Daten über *Anser neglectus* Sushk. und *Anser carneirostris* But. Aquila 38-41: 201-210.
- Smith, T B 1987. Bill size polymorphism and intra-specific niche utilization in an African finch. Nature 329: 717-719.
- Uspenski, S M 1965. Die Wildgänse Nordeurasiens. Wittenberg.
- Voous, K H 1944. Een systematische studie van Nederlandse Rietganzen, *Anser fabalis* Latham. Limosa 17: 41-55.
- Voous, K H, Hartsuijker, L & Smit, J 1973. Sushkins Rietganzen in Nederland. Limosa 46: 228-232.
- Yokota, Y, Kurechi, M & Otsu, M 1982. Distribution, numbers and status of geese in Japan. Aquila 89: 209-227.

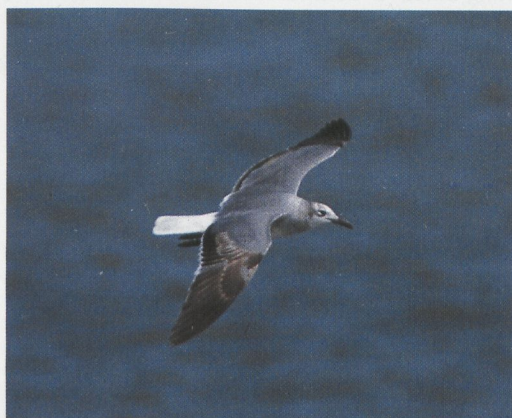
George Sangster, Nieuwe Rijn 27, 2312 JD Leiden, Netherlands
Gerald J Oreel, Deurganck 15, 1902 AN Castricum, Netherlands

Mystery photographs

57 The bird in mystery photograph 57 (Dutch Birding 18: 257, 1996), here reproduced as plate 298, is clearly a gull. Judging the relatively small head and the long and not particularly heavy bill, the distinct group of the so-called large white-headed gulls, including Herring Gull *Larus argentatus* and its close relatives, can be ruled out. Thus we have to do with one of the small or medium-sized to fairly large species, ranging in size from Little Gull *L. minutus* to Audouin's Gull *L. audouinii*, but somehow the

bird looks odd. As often in identifying 'strange' gulls, it may help to try to age the bird first. All the flight-feathers are largely blackish, suggesting that the bird is a first-year. Because of the heavily worn primaries and outer greater coverts, it may seem straightforward to age the bird as a first-summer. Unfortunately, the wholly white tail conflicts with that diagnosis, since all of the gull species in the Little to Audouin's size range occurring in the Western Palearctic normally have a complete or partial dark tail-band through-

298-300 Laughing Gull / Lachmееuw *Larus atricilla*, advanced first-summer, featuring several new, second-year/adult-type feathers: grey outermost secondary (right wing only), white-tipped tertials, grey inner greater coverts and wholly white tail, Delaware, USA, 17 May 1993 (Arnoud B van den Berg)

mystery photograph 58. Solution in next issue

out their first year of life. Most of these species usually show a white tail as second-years, but this is quite variable in some. This creates a dilemma regarding the bird's age: is it a first-year with an advanced tail or a second-year with retarded wings? What to do next? It may be an expedient first step to check which first-year gull perfectly fits the plumage characters of head, body and wings, the bare parts coloration and the structural features of the mystery bird, and to ignore the tail for a while. If that species can be found, the next step must be to check whether any species would fit as a second-year.

Of the species that must be scrutinized, in first-year plumages nine have extensive black on the upperwing, including both the primaries and the secondaries: Sooty *L. hemprichii*, White-eyed *L. leucophthalmus*, Mediterranean *L. melanocephalus*, Laughing *L. atricilla*, Franklin's *L. pipixcan*, Grey-headed *L. cirrocephalus*, Audouin's, Ring-billed *L. delawarensis* and Common Gull *L. canus*. The now following process of elimination must be carried out very carefully, not relying on a single character. If the tail or the wings are aberrant – and who knows that both are not aberrant? – other characters may be odd as well. Therefore, it will not be wrong to pay appropriate attention to structure. As the ultimate consequence, a final step of checking all remaining species in this size range is necessary.

Here come several characters of first-years of eight of the before-mentioned species that are not shown in the mystery photograph, consequently eliminating first-years of those species.

Sooty Greater coverts, inner underwing and head largely dull brown; more clouding on breast and flanks; outsized pale greyish bill with dark tip; heavier overall, with comparatively larger head.

White-eyed Greater coverts and inner underwing greyish brown; head blackish brown, showing contrasting white eye-crescents; more clouding on breast and flanks; bill considerably longer and slenderer.

Mediterranean Pale grey inner primaries and outer greater coverts contrasting strongly with blackish outer primaries (but see Dutch Birding 18: 241-242, 1996); breast white; underwing largely white; bill shorter and usually with pale base; head more rounded.

Franklin's Largely grey(ish) inner primaries, no matter whether unmoulted, late-moulting or moulted (cf Dutch Birding 16: 61-64, 1994); blackish 'half-hood', showing contrasting white eye-crescents; white breast; shorter and thinner bill; head more rounded.

Grey-headed Large white patch at base of central primaries; inner primaries largely grey; inner underwing greyish, not variegated; bill less straight, rather pointed, and pale with dark tip; legs pale.

Audouin's Rear flank faded brownish; greater coverts brown in first-winter, faded brown in first-summer; greater and median underwing-coverts largely white with small dark tips forming narrow bars; bill heavier, head larger with strongly sloping forehead.

Ring-billed Inner primaries largely pale grey in first-winter, fading to whitish in first-summer; breast-sides not clouded; bill pale with dark tip, and much heavier; head considerably larger.

Common Inner primaries largely dull grey in first-winter, fading to prominent pale window in first-summer; breast-sides not clouded; bill pale for at least basal half, and shorter and less straight; head larger and more rounded.

Thus the mystery bird must be a first-summer (?) Laughing Gull. Indeed the rather small and low-crowned whitish head with dark ear-coverts, the dusky 'shawl', breast and fore-flank, the largely blackish primaries and secondaries, the primaries showing only a hardly discernable paler area on the inners, the variegated pale and dark but quite faded inner underwing with broad dusky bars formed by the ends of the underwing-coverts and a diagonal bar across the distal portions of the axillaries, the strong and slightly drooping all-dark bill and dark legs, are all in support of this identification. Some Laughing Gulls develop an incomplete mottled blackish hood in first-summer plumage, but this is probably a minority.

Second-years of all of these nine species except Audouin's have either more grey or white in the primaries and secondaries or paler bare parts than the mystery bird or do not fit structurally for the reasons presented before. Moreover, the hooded species, including Laughing Gull, would show a full or nearly full hood if in second-summer plumage. A second-year Audouin's that would be slightly aberrant in having a wholly white tail (cf Ornithos 2: 136-139, 1995) might superficially look like this bird, but would differ from it in having a white head, neck and underparts, predominantly grey inner primaries, pale grey greater coverts, a largely white inner underwing and a dark-tipped red bill, apart from the structural differences mentioned before.

The remaining small and medium-sized species, Little, Sabine's *L. sabini*, Bonaparte's *L. philadelphia*, Black-headed *L. ridibundus*, Slender-billed *L. genei*, Ross's Gull *Rhodostethia rosea*, Kittiwake *Rissa tridactyla* and Ivory Gull *Pagophila eburnea* are quickly eliminated because of their either shorter, thinner, less straight, more pointed or paler bills, while none of these normally have as extensive blackish flight-feathers as the mystery bird in any plumage.

Going further on the age of the bird, it is far more likely that it is a first-year than a second-year. In the small and medium-sized gulls, it can occur that in first-years a number of wing-coverts, several or all tertials and a few tail feathers are renewed in autumn, winter or early spring. In Brown-headed Gull *L. brunnicephalus* this may occur quite regularly and most secondaries and the whole tail may be renewed (Dutch Birding 13: 58-63, 1991). This Laughing Gull must have undergone a rather similar moult and indeed, apart from the fresh white tail, it has two generations of greater coverts, with old, faded brownish-grey outers and new, fresh grey inners, and new, white-tipped tertials. And on the right wing it has grown a new outermost secondary (see plate 299). If in first-winters the whole tail is replaced occasionally, apparently this has been overlooked since Bent (US Natl Mus Bull 113: 159, 1921) remarked that 'sometimes some, or even all, of the tail-feathers are replaced by new

pure white feathers', without referring to any published account on the matter. An unknown proportion of second-year Laughing Gulls, probably a minority, have a partial tail band. These can be regarded as backward individuals and it is not surprising that the early new tail of an advanced individual is wholly white.

One may wonder whether this bird could be of hybrid origin. This is not very likely, since hybridization by itself can not be expected to produce a white-tailed first-year. Apart from the advanced tail and the new secondary, the bird is a perfect first-summer Laughing Gull. It was photographed in Delaware, USA, on 17 May 1993. Whatever the cause for the tail moult that must have occurred, it was not paralleled by an advanced hood development. This case indicates that the moults of such different feather groups as head-feathers, primaries, secondaries and tail-feathers can occur along independent individual patterns.

W (Ted) Hoogendoorn, Notengard 32, 3941 LW Doorn, Netherlands

Recensies

G GEERTS & H HEESTERMANS 1995. *Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal*. 12e druk. Van Dale Lexicografie. Utrecht/Antwerpen. 3887 pp. ISBN 90-6648-416-0/417-9/418-7. NLG 229.00.

Van dit standaardwerk moest bij de invoering van de nieuwe spelling van de Nederlandse taal een nieuwe druk verschijnen. De uitgever liep om commerciële redenen wel erg hard: al vóór de nieuwe spelling officieel was ingevoerd lag de 'Dikke Van Dale' al voor de leergierige lezer klaar. Om een inzicht te krijgen van wat de nieuwe druk inhoudelijk te bieden heeft, volgt hier een op de ornithologie toegespitste recensie met enkele curieuze voorbeelden.

De Turkse Tortel *Streptopelia decaocto* staat vermeld, hetgeen aangeeft dat de ontwikkelingen in de Nederlandse ornithologie voor een deel gevolgd zijn. Immers, deze soort was vóór 1950 nog nooit in ons land vastgesteld terwijl het tegenwoordig een talrijke vogel is. In de omschrijving wordt de soort wat knullig een koerduif (dit is een 'koerende duif') genoemd.

De Griel *Burhinus oedicnemus* is één van de soorten die hier niet meer tot broeden komen (het laatste bekende broedgeval stamt uit 1957). Uit de omschrijving van Van Dale valt dat echter nog niet op te maken: 'een 's zomers in de duinen voorkomende vogel'.

Het valt op dat lang geleden een natuurhistoricus erg zijn best moet hebben gedaan om de namen van vogel-

soorten zo goed mogelijk in het woordenboek vermeld te krijgen. Van de Fitis *P. trochilus* wordt een vrij nauwkeurige omschrijving van het verenkleed gegeven, maar van de Draaihals *Jynx torquilla* wordt alleen maar een gedragsaspect belicht ('mierenjager'). Soms doet een omschrijving aandoenlijk aan: van de Kanoet *Calidris canutus* wordt vermeld dat het een 'grote viertienige strandloper is'.

De spelling (bijvoorbeeld 'pluvier' in plaats van 'plevier') en de wetenschappelijke benamingen (bijvoorbeeld 'Parus pendulinus' voor de Buidelmees) zijn echter vaak sterk verouderd en geven aan dat er heel lang geleden voor het laatste een fatsoenlijke vakkundige inbreng is geweest. De kroon spant wel de 'woudraaf' die staat vermeld als 'een soort van raaf (*Corvus cremita*) in de Zwitserse Alpen'. Behalve dat hier druk na druk een spelfout is blijven staan ('cremita' moet zijn *eremita*), stamt ook het inzicht dat de bedoelde vogel, de Heremietibis *Geronticus eremita*, een raaf zou zijn uit de late middeleeuwen! Bovendien broedt deze met uitsterven bedreigde soort al eeuwen niet meer in Europa. Voor iemand die in oude namen en verouderde inzichten geïnteresseerd is kan dit allemaal wel aardig zijn, maar niet voor iemand die het boek als praktisch naslagwerk voor vogelnamen wil gebruiken.

Een probleem voor een woordenboek vormen de vogelnamen die uit meer dan één woord bestaan, zoals Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*. Deze naam

wordt wél genoemd (onder het trefwoord 'kwikstaart'), maar verder niet verklaard of omschreven (anders dan door de vermelding van de wetenschappelijke naam). Hetzelfde geldt voor de vier soorten jagers Stercorariidae (onder het trefwoord 'jager'). Grauwe Franjepoot *Phalaropus lobatus*, Kleine Burgemeester *Larus glaucoides* en Grote *Dendrocopos major*, Middelste *D medius* en Kleine Bonte Specht *D minor* behoren tot het grote aantal soorten dat in het geheel niet wordt vermeld ondanks dat ze tot de Nederlandse avifauna behoren. KLAAS J EIGENHUIS

RICHARD F PORTER & RODNEY P MARTINS (EDITORS) 1996. *Southern Yemen and Socotra – the report of the OSME survey in spring 1993*. Sandgrouse 17. The Ornithological Society of the Middle East (OSME), c/o The Lodge, Sandy, Bedfordshire SG19 2DL, UK. 188 pp. GBP 10.00.

This well-illustrated special issue of Sandgrouse is completely devoted to the birds of Southern Yemen and Socotra. In the spring of 1993, a team from OSME held a survey in both areas. First aim of this survey was to establish the status and distribution of birds in both areas. The results of the survey are presented in articles discussing the status of all species recorded in the areas. Many old records that have not been confirmed are questioned in absence of further evidence. Thus a reliable new checklist for Southern Yemen and Socotra is created.

Second, much attention was given to bird habitats in the region, focussing on the habitat needs of endemic and vulnerable species. This was done by describing the bird communities in different habitats occurring in the surveyed areas. Hence, priorities for bird conservation activities are formulated, based on habitat needs of the species concerned.

Third, 10 short articles give interesting new information on status, habitat, distribution and taxonomic treatment on a number of species, mostly endemics, occurring in the region. For example, the existence of a population of buzzards *Buteo* on Socotra, some 2600 km south of the southern limits of Steppe Buzzard *B buteo vulpinus* in northern Iran and 1700 km of the nearest population of Mountain Buzzard *B oreophilus* in Africa raises many questions on its origin and taxonomic status. In the paper, similarities with the Buzzard population of the Cape Verde Islands are pointed at. It is suggested that Cape Verde and Socotra Buzzards represent relicts derived from a now extinct African population that may have existed during or before the Pleistocene. According to this theory, Eurasian buzzard taxa may have derived from an ancient population that began spreading northwards as climatic conditions approved. Therefore, the Socotra (and perhaps also the Canary Islands) populations may have experienced an earlier separation from Eurasian populations than formerly suspected and may deserve specific status as has already been given to the Cape Verde population (*Buteo bannermanni*; cf Hazevoet 1995, *The birds of the Cape Verde Islands*).

Most of the short notes about the endemics end with a paragraph on conservation priorities and the influence of man on their populations. Socotra Cisticola *Cisticola haesitata*, Socotra Starling *Onychognathus frater* and Socotra Bunting *Emberiza socotrana* are listed as vulnerable in IUCN category D, meaning they have an approximated world population of under 1000 adult individuals. They seem to have suffered from habitat loss as a consequence of increasing numbers of grazing cattle on the island.

Finally, a few papers list all mammals, reptiles, amphibians and dragonflies recorded during the survey.

This publication is well worth reading for everyone who has an interest in birding or bird conservation in the eastern Afrotropical region. Copies can be obtained through the OSME. AAT SCHAFTENAAR

ERIK HIRSCHFELD 1995. *Birds in Bahrain – a study of their migration patterns 1990-1992*. Hobby Publications, PO Box 50394, Dubai, United Arab Emirates. 124 pp. ISBN 1-872839-03-7. GBP 8.00.

'It might seem strange that I chose to publish my records so soon after the *Birds of Bahrain* [Nightingale & Hill 1993; cf Dutch Birding 16: 28, 1994] had been published' Erik Hirschfeld says in his introduction. A major difference between the two books, however, is that this one is a compilation of records gathered systematically during the years Hirschfeld spent birdwatching in Bahrain. This book lacks the beautiful photographs of Nightingale & Hill's, but is filled with numbers and graphs. The majority (112 pages) presents migration patterns of over 300 species, some of which occur in impressive numbers (eg, Socotra Cormorant *Phalacrocorax nigrogularis*, Broad-billed Sandpiper *Limicola falcinellus* and Grey Hypocolius *Hypocolius ampelinus*). Apart from a short text on the status, information from other sources on subspecies occurring in the area is summarized. Some of it is out of date (the subspecies *alboaxillaris* of Whimbrel *Numenius phaeopus* for instance is possibly very rare and it is highly unlikely that all Whimbrels wintering in the Persian Gulf belong to this race) and merely based on assumptions. Interesting are also the sighting of one (!) Armenian Gull *Larus armenicus* and the absence of (sightings of) Basra Reed Warbler *Acrocephalus griseldis*. It would have been nice to see an estimate of waterbird populations which use Bahrain as a staging area; now, the part on waders, for instance, does not give more information than already published in Wader Study Group Bulletin (73, 1994). A few species do not have any numbers or graphs at all, even though they are not residents (eg, Black Redstart *Phoenicurus ochruros*, Pale Rock Sparrow *Petronia brachydactyla*, Cinereous Bunting *Emberiza cineracea*). Although Hirschfeld deposited his records at the Bahrain Natural History Society and in the library of OSME, it is a good initiative to publish the records, so that they are easily available to all who are planning a trip to Bahrain or elsewhere in the Arab world. GUIDO O KEIJL

SIMON ASPINALL 1996. *Status and conservation of the breeding birds of the United Arab Emirates*. Hobby Publications, c/o Mediafine Ltd, 1st Floor, Port of Liverpool Building, Liverpool L3 1BZ, UK; or PO Box 50394, Dubai, United Arab Emirates. 177 pp. ISBN 1-872839-04-5. GBP 14.99 (UK post free; add GBP 3.00 (Europe) or GBP 5.00 (rest of world) for p&p).

The United Arab Emirates are rich in birdlife, with over 400 species recorded. Unlike several other published avifaunas covering parts of Arabia, this book is restricted to breeding birds. Information on 105 species is presented, of which 25 are introduced (a number increasing continuously because of the seemingly endless stream of escapes from national and private zoos). The major part of the book (c 130 pages) consists of a list of all bird species of which breeding has been confirmed. Every species has an introductory text, information on present knowledge, an estimate of the breeding population, further information on the species elsewhere in the Middle East, gazetted sites, and threats and action proposed. All birds have a distribution map with a dot (possible, probable or confirmed breeding) per atlas square, following criteria used by the *Atlas of breeding birds of Arabia* (Jennings 1996). Special attention has also been paid to (sea)birds on the islands in the southern Persian Gulf. A total of 23 so-called priority species, 15 of which waterbirds, are especially indicated (eg, Red-billed Tropicbird *Phaethon aethereus*, Socotra Cormorant *Phalacrocorax nigrogularis*, Lappet-faced Vulture *Torgos tracheliotos*, Crab-plover *Dromas ardeola*, Saunders's Tern *Sterna saundersi*, White-collared Kingfisher *Halcyon* [or *Todirhamphus*] *chloris* and Booted Warbler *Hippolais caligata*). In the appendices, among others, 41 important wildlife areas (including map), 1% population estimates for the Middle East of the UAE priority species (both breeding and non-breeding) and a gazetteer are presented. The strict framework of the book not only makes it pleasant reading, but also facilitates looking up information quickly. There are over 60 excellent photographs of birds and habitats. With proper conservation still mainly lacking (international conservation designation is not binding in the UAE), this book will greatly contribute to knowledge and, hopefully, better protection. GUIDO O KEIJL

ERIC GILLHAM & BARRY GILLHAM 1996. *Hybrid ducks – a contribution towards an inventory*. B L Gillham, PO Box 563, Wallington, Surrey SM6 9DX, UK. 104 pp. ISBN 0-9511556-0-2. GBP 14.00 (plus GBP 1.00 (Britain and Europe) or GBP 2.00 (rest of world) for p&p).

Hybrids are generally considered a nuisance by birders. They are not 'tickable' (unless you specialize in a 'hybrid list') and they complicate the identification of many potential vagrants. Therefore, hybrids are often considered a 'waste group' of birds that have no ornithological or biological meaning. Given the fact that hybridization (or the lack of it) plays an important role in the evolution of species (and in the definition of the

Biological Species Concept), this is obviously not a fair treatment.

No group of birds is better known for their almost insatiable ability to hybridize than the Anatidae (swans, geese and ducks). Hybrid ducks regularly occur in the wild but are also easily and deliberately raised in captivity and therefore account for a large number of 'funny' ducks reported by birders almost anywhere in the world. Some hybrid types have the nasty habit of resembling a third species; if this third species is a potential vagrant (eg, Baikal Teal *Anas formosa* or Lesser Scaup *Aythya affinis*), this can create some serious identification problems.

Eric and Barry Gillham have always been attracted to the curious phenomenon of hybrid ducks; already 30 years ago Eric Gillham published a major contribution on the 'classification' and identification of these hybrids together with E H Harrison & J M Harrison (*A study of certain Aythya hybrids*, Wildfowl Trust Annu Rep 17: 49-65, 1966). The 1996 publication summarizes a lot of additional knowledge gathered in the last 30 years. It treats no less than 161 types of hybrid, some of them with several 'sub-types'. Of each, a plumage description is given, varying from a few lines to more than one page. Several of the sometimes dazzling combinations are featured in the photographs, most of which have been taken in the authors' own collection. Some species seem notably eager to spread their genes; for instance, Wood Duck *Aix sponsa* features with no less than 21 types of hybrid!

This book may not be every birder's 'cup of tea' but it is very instructive and will provide a major source of information when trying to identify an unknown duck or to eliminate the hybrid pitfall when observing a presumed vagrant. ENNO B EBELS

GEOFF J CAREY (EDITOR) 1995. *Hong Kong Bird Report 1994*. The Hong Kong Birdwatching Society, GPO Box 12460, Hong Kong. 228 pp. ISSN 1017-118. Available from Hong Kong Birdwatching Society, Postbus 227, 3500 AE Utrecht, Netherlands. NLG 36.25 (Netherlands), 37.00 (rest of Europe); or Hong Kong Birdwatching Society, 12 Denman's Close, Lindfield, West Sussex RH16 2JX, UK. GBP 12.50 (UK) or GBP 13.50 (rest of Europe, incl p&p).

The Hong Kong Bird Report has received enough praise in the reviews of the 1991-93 editions (Dutch Birding 15: 178, 1993, 16: 123, 1994, 17: 175, 1995). Therefore, the brief conclusion that the 1994 report easily reaches the same quality level as its predecessors should be enough information for any birder with an interest in the Eastern Palearctic and Oriental avifauna to buy (or at least read) it.

This edition contains the usual monthly summaries, systematic list, reports on waterfowl counts and bird ringing and the regular articles on birds new to Hong Kong. In 1994, these were Long-billed Plover *Charadrius placidus*, Pomarine Skua *Stercorarius pomarinus*, Plain Martin *Riparia paludicola*, Booted Warbler *Hip-*

polais caligata and Yellow-streaked Warbler *Phylloscopus armandii*. The main articles are: *Identification and systematics of large white-headed gulls in Hong Kong* by P R Kennerley, W Hoogendoorn and M J Chalmers (a courageous attempt to shed more light on this puzzling group, succeeding in answering questions about which forms occur in Hong Kong, but at the same time raising several questions still to be answered); *Identification of Japanese Sparrowhawk and Besra* by P Leader and G J Carey; *Field identification of Dusky, Radde's and Yellow-streaked Warblers* by P Leader; *Swiftlets in Hong Kong* by M Hale and P R Kennerley (three types of swiftlets *Collocalia* have been observed in Hong Kong, two of which have been photographed; identification of all types is discussed extensively and is still tentative, especially for type 2 and 3); and *The history and status of egrettries in Hong Kong with notes on those in the Pearl River Delta, Guangdong, China* by L Young and M W Cha.

Despite the high standard of editing, I noticed one inconsistency: the first Booted Warbler is given in the systematic list as belonging to the subspecies *H c caligata*, but in the article it is ascribed to *H c rama*. Maybe this unintentionally indicates that a field record (without photographs) of either taxon should better be left unidentified...? ENNO B EBELS

PETER L MEININGER, COR M BERREVOETS & ROB C W STRUCKER 1995, 1996. *Watervogels in de Zoute Delta 1991-94*. Rapport RIKZ-95.025, 92 pp, ISBN 90-369-0315-7; *Watervogels in de Zoute Delta 1994-95*. Rapport RIKZ-96.009, 72 pp, ISBN 90-369-0375-0. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Postbus 8039, 4330 EA Middelburg, Nederland. 72 pp.

Deze rapporten betreffen watervogeltellingen in het Deltagebied in 1991-94 en 1994-95, respectievelijk. Nog steeds, ook na het gereedkomen van de Delta-werken, treden voortdurende veranderingen op in de aard en omvang van watervogelpopulaties van de diverse watersystemen in het Deltagebied. REDACTIE

JEFFREY M BLACK (editor) 1996. *Partnerships in birds – the study of monogamy*. Oxford Ornithology Series. Oxford University Press, Walton Street, Oxford OX2 6DP, UK. 420 + xi pp. ISBN 0-19-854861-3, GBP 60.00 (hardback), ISBN 0-19-854860-5, GBP 26.50 (paperback).

In this book, 14 studies are brought together to compare different partnerships patterns from ecological and evolutionary perspectives. The subjects have been chosen to include the same species living in different habitats or at different population densities. In all cases, sexual and social relationships strongly influence a bird's survival and breeding success. EDITORS

Aankondigingen & verzoeken

Gekleurringde Kokmeeuwen In de winter van 1996/97 start in Nederland een kleurringproject aan Kokmeeuwen *Larus ridibundus*. In zes steden (Arnhem, Deventer, Groningen, Hilversum, Kampen en Utrecht) zullen iedere winter 25 Kokmeeuwen gekleurringd worden (in totaal dus 150 per jaar).

De vogels dragen een stalen ring aan de ene poot en een gele plastic kleurring aan de andere poot. De gele kleurring is 2.5 cm hoog en is voorzien van een individuele code. De code is drie keer in verticale positie op de ring gegraveerd en bestaat uit twee letters.

Daarnaast kunnen Kokmeeuwen met vergelijkbare kleurringen van buitenlandse projecten worden waargenomen. Bijvoorbeeld witte kleurringen (met code bestaande uit drie cijfers en/of letters) uit Denemarken of groene kleurringen (met code bestaande uit vier cijfers en/of letters) uit Finland.

Het Nederlandse kleurringwerk richt zich met name op onderzoek naar plaatstrouw binnen het overwinteringsgebied. Daarnaast zal informatie verkregen worden over het trekpatroon van en naar de broedgebieden.

Hierbij een oproep aan vogelaars om eens wat beter op gekleurringde Kokmeeuwen te letten. Veelal zijn de meeuwen 's winters in een willekeurig stadspark goed te lokken met brood. Met de verrekijker zijn de eventu-

eel aanwezige gekleurringde Kokmeeuwen eenvoudig af te lezen.

Waarnemingen van deze gekleurringde kokmeeuwen (ook die uit Denemarken en Finland) met informatie over code, datum en plaats kunnen worden toegezonden aan: Frank Majoor, Poststraat 18, 6828 EK Arnhem, Nederland. Iedere waarnemer ontvangt persoonlijk bericht met een overzicht van ringgegevens en overige waarnemingen van de door hem/haar gerapporteerde vogels.

Pestvogelinvasie 1995/96: verzoek om gegevens Fred Hustings, Paul Knolle en Erik van Winden bereiden een artikel voor over de invasie van Pestvogels *Bombus garrulus* in Nederland in de winter van 1995/96. Vogelaars die hun waarnemingen niet aan de Dutch Birding-vogelijij of SOVON hebben doorgegeven of interessante aanvullende informatie hebben (zoals ringgegevens), wordt vriendelijk verzocht hun gegevens op te sturen naar Paul Knolle, Venderinklanden 13, 7542 MK Enschede, Nederland. Vermeld svp in ieder geval datum, plaats (lieft met kilometerblok) en aantal vogels, en zo mogelijk de leeftijdsverhouding.

Ringers and field observers requested in Israel The Israel Ornithological Center (IOC) and the Israel Bird

Ring Center (IBRC) are recruiting experienced ringers and field observers to volunteer at different ringing stations in Israel from March 1997 and onwards. There will be three to four active ringing stations. Depending on the length of their stay, volunteers can work at any or all of the stations. The IOC will fund accommodations for those ringers/birders staying for a minimum of four weeks. There is an option to come for a shorter period of time at the expense of the volunteer. All applicants are requested to send a relevant curriculum vitae to: IOC, SPNI, 155 Herzl Street, Tel Aviv 68101, Israel, fax +972-35182644, e-mail ioc@netvision.net.il.

Vogels in en om Den Haag Voor de negende keer presenteert de Haagse Vogelbescherming haar inventarisatierapport *Vogels in en om Den Haag*, nu over 1995. Vele wetenswaardigheden over de vogels in en om Den Haag, Zuid-Holland, zijn hierin te vinden. Dit jaar wordt onder meer het gereedkomen van de Vogelplas Starrevaart besproken, het nieuwe vogelgebied bij Leidschendam, Zuid-Holland, en hoe de vogels daarop reageerden. Het rapport is gratis voor leden. Niet-leden kunnen het rapport bestellen door het overmaken van NLG 12.50 (incl portokosten) op gironummer 3586185

tnv penningmeester Haagse Vogelbescherming te Den Haag, onder vermelding van 'Inventarisatierapport 1995'. Na telefonische afspraak is het rapport ook af te halen tegen een bedrag van NLG 10.00 bij de ledenadministratie, Rozentuin 31, Voorburg, Zuid-Holland, telefoon 070-3865926.

Where to watch birds in Holland, Belgium and northern France Vanwege de belangstelling in België en Nederland voor het door Hamlyn/Reed uitgegeven *Where to watch birds in Holland, Belgium and northern France* (van den Berg & Lafontaine 1996, Londen) is het van belang te melden dat er behalve een Franse ook een Nederlandse vertaling van het boek in voorbereiding is. Naar verwachting zal de Nederlandse editie medio 1997 beschikbaar komen. De gegevens voor alle c 200 vogelkijkpunten zullen zo veel als mogelijk worden bijgewerkt. Indien men aanvullingen en verbeteringen heeft op de teksten in de Engelse editie wordt u verzocht deze mee te delen aan de auteurs, p/a Arnoud van den Berg, telefoon 023-5378024, fax 023-5376749 (vanuit België +31-235378024, respectievelijk +31-235376749).

DBA-nieuws

Wijziging 06-nummer De PTT is bezig met een reorganisatie en omnummering van de 06-informatienummers. Ook de Dutch Birding-vogellijn zal een ander nummer krijgen. Vanaf 1 januari 1997 is het nieuwe nummer van de vogellijn 0900-2032128 (75 cpm). Tot 1 januari 1998 zal de lijn ook nog onder het oude nummer bereikbaar blijven.

DBA-vogeldag in Utrecht op 2 februari 1997 De DBA-vogeldag is in 1997 voor het eerst gepland op een zondag en wel op 2 februari in Utrecht. De locatie is het vertrouwde Hoofdgebouw Diergeneeskunde aan de Yalelaan 1 (in De Uithof) te Utrecht. Dit gebouw is bereikbaar met de auto (afslag 'Uithof'), vanaf de A27 en A28; na het AZU-ziekenhuis eerste weg links) en per bus met de lijnen 11 en 12 vanaf Utrecht CS. De zaal gaat even na 09:00 open en om 10:00 wordt de dag geopend. Het programma wordt om ongeveer 17:00 afgesloten. De toegangsprijs bedraagt NLG 10.00 en ook niet-DBA-begunstigers zijn van harte welkom.

Het voorlopige programma heeft een internationaal karakter en ziet er als volgt uit: een lezing van Bruce Mactavish uit Newfoundland, Canada, over herkenning van meeuwen (onder andere Kumliens Meeuw *Larus glaucooides kumlieni*); een 'workshop' over het visualiseren van vogelgeluiden op de PC door Mark Constantine uit Engeland; een lezing getiteld 'Ontwikkelingen in de systematiek van vogels op het niveau

van soorten' door George Sangster; video-opnamen van leuke soorten in 1996 door Marc Plomp en Rob ter Ellen; de 'mystery bird-competitie', deze keer gepresenteerd door Anthony McGeehan uit Noord-Ierland; en het Jaaroverzicht 1996 door Wim Wiegant.

Een zeer belangrijk onderdeel van het programma wordt gevormd door de pauzes, waarin men rustig kan bijpraten of een van de aanwezige stands kan bezoeken: DBA (met onder meer 'back issues'), DBTRS, Ger Meesters Boekproducties en Natuur & Boek zullen niet ontbreken en verder hopen wij antiquariaat Moby Dick en optiekhandel Focus te kunnen verwelkomen. Ook via de Dutch Birding-vogellijn (0900-2032128; 75 cpm; zie mededeling over nummerwijziging) wordt nadere informatie verstrekt over de DBA-vogeldag.

Fotografen die dia's ter beschikking willen stellen voor het Jaaroverzicht 1996 wordt verzocht tijdig contact op te nemen met Wim Wiegant, Bornsesteeg 79, 6708 PD Wageningen, telefoon 0317-422380 (thuis) of in dringende gevallen 024-3284596 (werk). GIJSBERT VAN DER BENT

Nieuw adres Ruud van Dongen Vogelaars die gewend waren om waarnemingen rechtstreeks aan de samenstellers van de rubriek Recente meldingen te zenden, wijzen wij erop dat het adres van Ruud van Dongen is gewijzigd. Zijn nieuwe adres luidt: Taalstraat 162, 5261 BJ Vught, Nederland.

WP reports

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic in **November-early December 1996** and focuses on north-western Europe. Information covering earlier reports is included as well. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by the rarities committee of the relevant country. Observers are requested to submit records to each country's rarities committee. Corrections on data mentioned in these reports will be published when received.

A first-winter **Pied-billed Grebe** *Podilymbus podiceps* stayed at Loe Pool, Helston, Cornwall, England, from 20 November and was found dead on 13 December. If accepted, the first **Slavonian Grebe** *Podiceps auritus* for Portugal was a first-winter at Azibo Dam near Braganca. The second **European Storm-petrel** *Hydrobates pelagicus* for Finland was found moribund at Tervola on 16 November. Up to two juvenile **Brown Boobies** *Sula leucogaster* were present at North Beach, Eilat, Israel, during November and early December. An adult **White Pelican** *Pelecanus onocrotalus* stayed at Bodensee, Rheindelta, Austria, from at least 25 August to 21 September; presumably, the same bird was seen on 3 November at Kirchdorf am Inn, Oberösterreich, Austria, and on 19 November at Szöny, Hungary. A group of five **Pink-backed Pelicans** *P. rufescens*, including a juvenile, stayed at Abu Simbel, Upper Egypt, from 9 September. No less than 1707 **Black Storks** *Ciconia nigra* were counted at Tarifa, Andalucía, Spain, crossing the Strait of Gibraltar between mid-August and mid-October (counts were conducted on three out of four days). In Portugal, a **Glossy Ibis** *Plegadis falcinellus* stayed from 3 November at Castro Marim, Algarve,

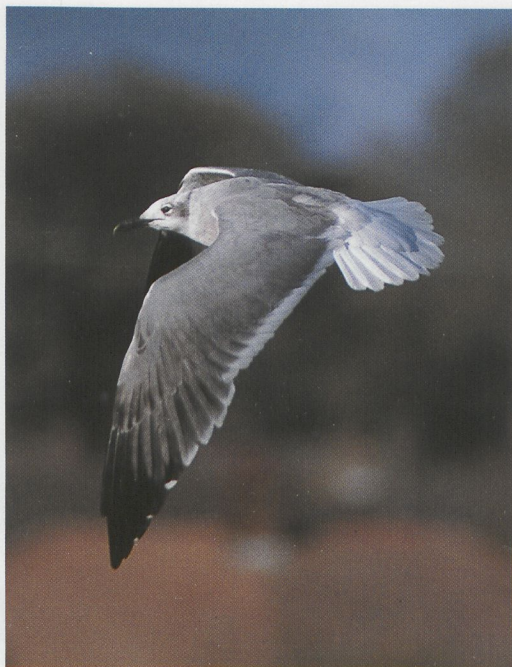
where it is a rarity; it probably came from across the Spanish border. In France, away from the Camargue, Bouches-du-Rhône, 60 **Great White Egrets** *Egretta alba* were counted in Dombes, Ain, on 2 November and 28 at Lac du Der, Marne, on 27 November.

From 13 November into December, one **Ross's Goose** *Anser rossii* stayed for its ninth consecutive winter with Barnacle Geese *Branta leucopsis* on Goeree-Overflakkee, Zuid-Holland, the Netherlands. In Iceland, a **Black Duck** *Anas rubripes* was seen at Sandgerdi on 13 October. The second for Spain was a male at Remolar-Filpines Reserve, Llobregat delta, Catalonia, on 13 November. The male first found on 19 September at Barrow Harbour, Kerry, Ireland, was again seen on 8 December. The male on Tresco Great Pool, Scilly, England, remained during the entire period. An elusive **Marbled Duck** *Marmaronetta angustirostris* was seen from early November into December at the sewage pond at km 19-20 north of Eilat, Israel. The male **Lesser Scaup** *Aythya affinis* found at Lough Gill, Kerry, on 10 October stayed until at least 25 November. In Cornwall, England's first female was seen at Drift Reservoir on 17-18 November; a male stayed at Stithians Reservoir, Cornwall, from 23 November onwards. In the Camargue, a male was present from 28 November to at least 15 December. The long-staying female **King Eider** *Somateria spectabilis* at Ramsgate, Kent, England, was seen until at least 17 November. A **Steller's Eider** *Polysticta stelleri* was seen at Dithmarscher Speicherkoog, Schleswig-Holstein, Germany, on 29 October.

The third **Crested Honey-buzzard** *Pernis ptilorhynchus* for Israel was reported at Nizzana, western Negev, on

301 Pink-backed Pelicans / Kleine Pelikanen *Pelecanus rufescens*, Abu Simbel, Egypt, September 1996
(Antoine Joris)

302 Glossy Ibis / Zwarte Ibis *Plegadis falcinellus*, Castro Marim, Algarve, Portugal, 4 November 1996 (Ray Tipper)
303 Laughing Gull / Lachmeeuw *Larus atricilla*, third-winter, Coleraine, Derry, Northern Ireland, November 1996 (Anthony McGeehan) **304** Great Knot / Grote Kanoet *Calidris tenuirostris*, adult, Bran Sands, Cleveland, England, November 1996 (Steve Young/Birdwatch)

305 Isabelline Shrike / Izabelklauwier *Lanius isabellinus*, first-winter male, Stocks Reservoir, Lancashire, England, November 1996 (Steve Young/Birdwatch) **306** Indigo Bunting / Indigogors *Passerina cyanea*, first-winter male, Ramsey, Pembrokeshire, Wales, October 1996 (Alan Tate)

307 Pectoral Sandpiper / Gestreepte Strandloper *Calidris melanotos*, Circeo, Latium, Italy, November 1996 (Marco Trotta) **308** White-tailed Lapwing / Witstaartkievit *Chettusia leucura*, Vendicari, Siracusa, Italy, 14 October 1996 (Valerio Cappello) **309** Long-billed Dowitcher / Grote Grijsze Snip *Limnodromus scolopaceus*, Örtöfta, Skåne, Sweden, 8 October 1996 (Felix Heintzenberg) **310** Little Curlew / Kleine Regenwulp *Numenius minutus*, Sallvik, Ahvenanmaa, Finland, 1 October 1996 (Harry Lehto)

10-11 November. Up to seven wintering **Spotted Eagles** *Aquila clanga* in France included four in the Camargue (two from 7 November, three from 16 November and four from 8 December) and one at Etang de Lindre, Moselle, from 22 November. In the evening of 12 August, a male **Lesser Kestrel** *Falco naumanni* was seen on Helgoland, Schleswig-Holstein. A **Lanner Falcon** *F. biarmicus* was seen in the Camargue on 5 December. In Israel, up to two **Purple Gallinules** *Porphyrio porphyrio* were present during November and early December at km 19-20 north of Eilat. The first **American Coot** *Fulica americana* for England which was discovered on 16 April at Stodmarsh, Kent, and had disappeared during spring, was seen again at the same spot on 9 November (cf Dutch Birding 18: 92-94, 1996). Two adults and a juvenile **Siberian White Crane**

Grus leucogeranus had arrived at Kheoladeo Ghana, Bharatpur, India, on 15 November. The sixth **Demioiselle Crane** *Anthropoides virgo* for the UAE was seen on 9 November at Khor Dubai.

Up to 20 **Sociable Lapwings** *Chettusia gregaria* were reported from Urim, Israel, including a flock of 14. The seventh for the Czech Republic was seen at the Zahlinice ponds, Moravia, on 19-23 October. In France, one was discovered at Marais d'Orx, Landes, on 23 November. On 13-14 October, the third **White-tailed Lapwing** *C. leucura* for Italy was seen at Vendicari, Sicily. A **Lesser Sand Plover** *Charadrius mongolus* in a flock of Greater Sand Plovers *C. leschenaultii* on 13 December at Suez was the first in winter for Egypt. The second **Great Knot** *Calidris tenuirostris* for Britain was

311 Pied Stonechat / Zwarte Roodborsttapuit *Saxicola caprata*, Eilat, Israel, 5 November 1996 (Hadoram Shirihai)
 312 Eurasian Scops Owl / Dwergooruil *Otus scops*, Firth, Mainland, Orkney, Scotland, October 1996 (Martin Gray)
 313 Pallid Swift / Vale Gierzwaluw *Apus pallidus*, North Ronaldsay, Orkney, Scotland, 26 October 1996 (Martin Gray) 314 Black-and-white Warbler / Bonte Zanger *Mniotilta varia*, Tresco, Scilly, England, October 1996 (Steve Young/Birdwatch)

an adult moulting into winter plumage at Seal Sands and Bran Sands, Teesside, Cleveland, from 13 October until 5 November (the first was in Shetland on 15 September 1989). In the UAE, eight were seen at Khor al Beidah on 17 November. The 10th **Pectoral Sandpiper** *C. melanotos* for Italy (and the first for Latium)

was a juvenile on 9-10 November at Circeo NP near Rome. The first **White-rumped Sandpiper** *C. fuscicollis* for La Palma, Canary Islands, was seen at the airport pools on 16 October. A late individual was a juvenile at Salthouse, Norfolk, England, on 2-5 November. A very late **Baird's Sandpiper** *C. bairdii* was a first-winter

at Blithfield Reservoir, Staffordshire, England, on 2-7 November. The 11th **Long-billed Dowitcher** *Limnodromus scolopaceus* for Sweden stayed at Örtöfta, Skåne, on 6-8 October. The first **Little Curlew** *Numenius minutus* for Finland (and the fourth for Europe) was present at Saltvik, Ahvenanmaa, on 1-2 October. The fifth **Lesser Yellowlegs** *Tringa flavipes* for Portugal was seen at Mondego Estuary near Figueira da Foz, west of Coimbra, on 15-16 November (apparently, all previous records were in the past six years). On 13 December, one was found at Shannon, Offaly, Ireland. The sixth **Spotted Sandpiper** *Actitis macularia* for the Canary Islands was seen on 17 October at Punta Fuencaliente, La Palma.

The seventh **Great Black-headed Gull** *Larus ichthyæetus* for Italy was a juvenile reported near Cagliari, Sardinia, in late September. A third-winter **Laughing Gull** *L. atricilla* stayed at Coleraine, Derry, Northern Ireland, on 3-16 November. In north-western France, one was present at Lac du Héron, Villeneuve d'Ascq, Nord, from 21 November to 8 December. In France, a **Franklin's Gull** *L. pipixcan* was reported at Capbreton, Landes, on 23 November. An adult **Bonaparte's Gull** *L. philadelphia* was found at Roe Estuary, Lough Foyle, Derry, on 19 October and stayed until at least 17 November, while another was seen at Groomsport, Down, Northern Ireland, on 12-23 November. In Sennen, Cornwall, a first-winter stayed from 14 December onwards. An adult **Ross's Gull** *Rhodostethia rosea* was reported at Getterön, Halland, Sweden, on 7 November. The adult winter **Forster's Tern** *Sterna forsteri* was still seen in Galway, Ireland, on 8 November. From 18 November to 3 December, a late **Whiskered Tern** *Chlidonias hybridus* stayed at Düsseldorf, Nordrhein-Westfalen, Germany. Up to three **Striated Scops Owls** *Otus brucei* were present during November in the outskirts of Eilat. A **Eurasian Scops Owl** *O. scops* stayed in a garden at Firth, Mainland, Orkney, probably from mid September until 25 October. Another was trapped on 1 November at Emden, Niedersachsen, Germany. A **Common Night-hawk** *Chordeiles minor* was seen flying over the M5 near Cullompton, Devon, England, on 4 November. The first **Pallid Swift** *Apus pallidus* for Scotland was picked up moribund at North Ronaldsay lighthouse, Orkney, on 26 October. Near Setubal, Portugal, two late **Wrynecks** *Jynx torquilla* were ringed during December.

The second **Dusky Flycatcher** *Empidonax oberholseri* for eastern North America and the first for Nova Scotia, Canada, stayed in Kings County from 26 November until at least 15 December. Single vagrant **Crested Larks** *Galerida cristata* were discovered at Landguard Point, Suffolk, England, on 2 October (Birding World 9: 392-393, 1996); at Mølen, Larvik, Vestfold, Norway, on 31 October; at Falun, Dalarna, Sweden, on 8 November; and at Bollnäs, Hälsingland, Sweden, on 13 November. The first **Oriental Larks** *Alauda gulgula* for Oman were two at Sohar Sun Farms from 31 October to 1 November. The third **Plain Martin** *Riparia paludicola* for Israel was seen at Eilat on 10-11 November. The second first-

winter **Blyth's Pipit** *Anthus godlewskii* for the Netherlands found on 25 October at Maasvlakte, Zuid-Holland, could not be relocated after 28 October. On 9-13 November, the presumed second for Belgium was staying at Schietveld, Brecht, Antwerpen; however, the identification of the Belgian bird is still a matter of debate and remains uncertain. The first **Olive-backed Pipit** *A. hodgsoni* for the Canary Islands stayed at Ten Bel, Tenerife, from 28 November to at least 13 December. On 3 October, a **Pechora Pipit** *A. gustavi* was found in Nordland, Norway. On 19 November, a record 700 (to 800) **Grey Hypocolius** *Hypocolius ampelinus* were seen at a roosting place in the UAE. The third **Pied Stonechat** *Saxicola caprata* for Israel was a male on 5-7 November close to the Jordan border at Eilat. In the Netherlands, the **Isabelline Wheatear** *Oenanthe isabellina* found on 21 October at Maasvlakte, Zuid-Holland, remained until 8 November. The third for Sweden was seen at Stenö, Söderhamn, Gästrikland, on 26 October. Also in Sweden, **Pied Wheatears** *O. pleschanka* were discovered at Stenåsabadet, Öland, on 15 October and at Stranninge, Halland, on 21-22 November; in the Netherlands, a first-winter male was photographed at Stroe, Wieringen, Noord-Holland, on 17 November; and at Flamborough Head, East Yorkshire, England, one was reported briefly on 26 November. A first-winter male **Black-eared Wheatear** *O. hispanica* was ringed at Bredsjö, Västmanland, Sweden, on 11-13 November (staying in a barn on 13 November when it needed shelter from heavy snow). The male **Desert Wheatear** *O. deserti* found on 30 October at Kijkduin, Den Helder, Noord-Holland, remained until 12 November. Others were present on 14 November at Nohlagaviken, Alingsås, Västergötland, Sweden; at Salthouse, Norfolk, on 14-18 November (a first-winter male); from 23 November onwards at Barton Gravel Pits, Staffordshire (male); and on 25 November at Cuxhaven, Niedersachsen. The 19th and 20th for Sweden (and the first and second for Uppland) were two males at Forsmark on 7 December. From 14 until at least 22 December, a first-winter male was infrequently seen at Westernieland, Groningen, the Netherlands. In Wales, two were present during early December. In Israel, a first-year **Red-tailed Wheatear** *O. xanthoprymna* was infrequently seen from 7 November onwards 500 m north of the Eilat pumping station. A **Swainson's Thrush** *Catharus ustulatus* stayed at Reykjavik Botanical Gardens, Iceland, on 9 October (other individuals this autumn occurred in Norway on 28 September and in Scotland on 6 October). The first **Dusky Thrush** *Turdus naumanni eunomus* for Sweden was reported in Västergötland on 27 October. In Norway, a first-winter **Naumann's Thrush** *T. n. naumanni* was ringed at Sokndal, Rogaland, on 26 November.

At Marazion, Cornwall, a ringed **Paddyfield Warbler** *Acrocephalus agricola* stayed from 16 November until at least 21 December; during November, it was accompanied by a very late **Sedge Warbler** *A. schoenobaenus*. The third **Icterine Warbler** *Hippolais icterina* and the second **Subalpine Warbler** *Sylvia cantillans* for Iceland

occurred on 7 September and 29 September, respectively. The first **Arctic Warbler** *Phylloscopus borealis* for Iceland was seen on 22 September. The unprecedented October influx of **Pallas's Leaf Warblers** *P. proregulus* continued in southern North Sea areas. In the Netherlands, 15 were reported for November and one stayed on 7 December at Breezanddijk, Noord-Holland. Three were reported in Belgium during November. In England, one of the largest November influxes involved c 60 individuals, including 12 in Norfolk during 11-15 November. **Hume's Yellow-browed Warblers** *P. humei* were seen on Helgoland from 23 October to 5 November and on 10-11 November, at Blåvandshuk, Jylland, Denmark, on 10 November and on Terschelling, Friesland, the Netherlands, on 24-27 November. A **Red-breasted Flycatcher** *Ficedula parva* remained during December at Blackbridge, Hertfordshire, England.

In Britain, **Isabelline Shrikes** *Lanius isabellinus* stayed at Holme, Norfolk, on 11-21 October, on Bardsey, Dyfed, Wales, on 25-26 October and at Stocks Reservoir, Lancashire, England, on 5-11 November (a first-winter). On Ouessant, Finistère, France, a first-winter was present on 1-8 November. The fourth for the Netherlands (*L. i. phoenicuroides*) stayed at Lauwersoog, Friesland/Groningen, on 8-11 December. Extremely late **Red-backed Shrikes** *L. collurio* were present in a suburban area at Nieuwegein, Utrecht, the Netherlands, on 24 November and at Helsinki, Finland, on 25 November. No less than three **Long-tailed Shrikes** *L. schach* were recorded in Oman, one at Khor Rouri on 3-4 November and two at Ain Hamran on 4 November; there were only four previous records of this species for Oman. Britain's first truly twitchable **Steppe Grey Shrike** *L. meridionalis pallidirostris* was seen at Holland-on-Sea, Essex, from 18 November to at least 11 December. The second **Red-eyed Vireo** *Vireo olivaceus* for Iceland this autumn was found dead at Selvogur on 6 October (for other records of this species, see Dutch Birding 18: 271, 1996). In Britain, **Black-and-white Warblers** *Mniotilta varia* occurred in Gwynedd, Wales, on 1 October, at Beachy Head, East Sussex, on 2-3 October, on St Mary's, Scilly, on 5-14 October (first-winter male) and on Tresco, Scilly, on 20-25 October. This autumn's fifth for Britain was seen in a Long-tailed Tit *Aegithalos caudatus* flock at Norwich, Norfolk, on 9-15 November. The first **Yellow Warbler** *Dendroica petechia* for Iceland was a first-winter male on 5 October. This autumn's third **Myrtle Warbler** *D. coronata* for Europe (after records on 8 October on Utsira, Rogaland, Norway, and on 13-15 October on

Vlieland, Friesland) was found in north-eastern Iceland on 19 October. The male **Spanish Sparrow** *Passer hispaniolensis* present at Waterside, Cumbria, England, from 14 July stayed into late December. Recently, BOURC added four species to Category A of the British List: **Pallid Harrier** *Circus macrourus* (on 5-7 May 1993 at Aberfeldy, Perth & Kinross; from Category B), **Eastern Bonelli's Warbler** *P. orientalis* (on 20-29 September 1995 at Whitley Bay, Tyne & Wear), **Bay-breasted Warbler** *D. castanea* (on 1 October 1995, Lands End, Cornwall), and **Black-faced Bunting** *Emberiza spodocephala* (from 8 March to 24 April 1994 at Pennington Flash, Greater Manchester); the number of species on the British List now stands at 538 (Category A+B). In Italy, four **Pine Buntings** *E. leucocephalos* were found at the same site as where a large flock spent last winter, at Bocca di Serchion, Livorno, in early November. In the Netherlands, one was discovered on 24 November at Oirschotse Heide, Noord-Brabant, where two were present last winter and, on the same day, a female was found at Zanderij, Katwijk, Zuid-Holland, staying until 27 November. A first-winter male **Indigo Bunting** *Passerina cyanea* on Ramsey, Pembrokeshire, Wales, was visited by a total of 630 birders during its stay on 17-26 October (Birding World 9: 398, 1996).

For a number of reports, publications in Alula, Birding World, Birdwatch, DOF NYT, Limicola, Ornithos, Vår Fågelvärld and Winging It were consulted. News from Britain was kindly supplied by Birdline (0891-700-222 or 0891-700-242) and Rare Bird News (0881-888-111). We wish to thank Mindy Baha el Din, Rémy Baradez, Ruben Barone, Peter Barthel (Germany), Max Berlijn, Ruud van Beusekom, Tomas Carlsson, Tony Clarke (Canary Islands), Andrea Corso, René Dekker, Jochen Dierschke, Hugh Dufourney (Egypt), Enno Ebels, Zoltán Ecsedi, Gonçalo Elias, Danny Ellinger (Foto Natura), Lee Evans, Danny Eysackers, Annika Forsten, Steve Gantlett, Roberto Gildi, Martin Gray, Andrew Grieve, Marcello Grussu, Morten Gunther, Ricard Gutiérrez, Per Hansson, Erik Hirschfeld & Magnus Ullman/AviFauna Tours (Oman), Torkild Jensen, Erling Jirle, Guy Kirwan (OSME), Jan van der Laan, Pierre Le Maréchal, Blake Maybank, Anthony McGeehan, Peter Meininger, Richard Millington, Dominic Mitchell, Geir Mobakken (Utsira Bird Observatory), Magne Myklebust, Gunnar Numme, Gerald Oreel, Gerard Ouwenel, David Parkin, Arjen Poelmans, Adri Remeeus, John Ryan, Bob Scott, Lars Svensson, Ray Tipper, Domingo Trujillo, Bjørn Olaf Tveit, Wim Vader, Ruud Vlek, Roland van der Vliet and Alex Wieland for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
George Sangster, Nieuwe Rijn 27, 2312 JD Leiden, Netherlands

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland en België beslaat voornamelijk de periode oktober-november 1996. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt.

Waarnemers van soorten in Nederland die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn bij bovenstaand adres.

Nederland

DUIKERS TOT VALKEN **IJsduikers** *Gavia immer* werden veel gemeld, met exemplaren op 30 oktober en 9 november langs Westkapelle, Zeeland, op 30 en 31 oktober en 19 november langsvliegend en op 8 november ter plaatse bij Terschelling, Friesland, op 7 november langs Camperduin, Noord-Holland, op 13 november langs Callantsoog, Noord-Holland, op 14 november dood bij Noordwijk, Zuid-Holland, en vanaf 16 november op het Oostvoornse Meer, Zuid-Holland. De **Kuhls Pijlstormvogel** *Calonectris diomedea* die op 27 september gevonden werd in de buurt van Fijnaart, Noord-Brabant, en die zich sindsdien bevond in het vogelasiel van Zundert, Noord-Brabant (cf Dutch Birding 18: 272-273, plaat 259, 1996), is op 13 november ter ziele gegaan en is daarna verhuisd naar het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden, Zuid-Holland. Op 21 oktober was er een claim van een **Grote Pijlstormvogel** *Puffinus gravis* bij Terschelling. In deze periode werden tot 14 november nog ruim 100 **Grauwe Pijlstormvogels** *P. griseus* en tot eind oktober nog c 20 **Noordse Pijlstormvogels** *P. puffinus* gemeld. Het grootste deel van de waarnemingen van beide soorten viel echter vóór 6 oktober. Een **Vale Pijlstormvogel** *P. mauretanicus* werd nog op 4 oktober gezien bij Terschelling. De reeks waarnemingen van **Stormvogeltjes** *Hydrobates pelagicus* begon met vijf (!) op 31 oktober langs Terschelling; andere volgden op 9 november langs Den Helder, Noord-Holland, Kijkduin, Zuid-Holland, en IJmuiden, Noord-Holland, en op 22 november langs Westkapelle en Scheveningen, Zuid-Holland. Tot 21 november werden nog 52 **Vale Stormvogeltjes** *Oceanodroma leucorhoa* gemeld, waarvan 31 op 29 oktober. **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* werden gezien op 4 oktober en 21 november te Vlissingen, Zeeland, op 8 en 19 oktober en 20 november bij Westkapelle, op 21 oktober te Scheveningen, op 15 november te Camperduin, op 26 november op

Terschelling en een uitzonderlijke waarneming betrof een vogel op 27-28 november op Het Rutbeek bij Enschede, Overijssel. Vanaf eind september tot 8 oktober verbleef een juveniele **Kwak** *Nycticorax nycticorax*, met een ring uit Tsjechië, bij Enkhuizen, Noord-Holland. Daarnaast waren er adulte op 24 oktober over Heesch, Noord-Brabant, en op 24 november bij het Veerse Meer, Zeeland. **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* verbleven op 4 oktober in het Sloegebied, Zeeland, op 11 oktober bij Nummer Eén, Zeeland, op 17 oktober rond de Grevelingen, Zeeland (12), op 18 oktober bij de Zwarte Polder, Zeeland, op 19 oktober op Texel, Noord-Holland, op 1 november bij het Veerse Meer (vier), op 2 november bij de Brouwersdam, Zuid-Holland (vijf), en op 30 november in de Koudekerkse Inlagen, Zeeland. **Grote Zilverreigers** *E. alba* werden gezien op 14 oktober langs Scheveningen, op 20 oktober langs de Workumerwaard, Friesland, op 25 oktober bij de Mokkebank, Friesland (twee), op 2 en 16 november op de Korendijkse Slikken, Zuid-Holland, op 17 november bij Zoutkamp, Groningen, van 18 tot 22 november in de Akerdijkse Plassen, Zuid-Holland, vanaf eind november bij Nuland, Noord-Brabant (maximaal drie), en op 26 november bij Smilde, Drenthe. Een groep van 20 **Zwarte Ibissen** *Plegadis falcinellus* vloog op 4 oktober over Alphen aan den Rijn, Zuid-Holland, en een groep van acht op 23 oktober over Oosterhout, Noord-Brabant. Losse exemplaren werden waargenomen op 20 oktober in de omgeving van de Vlietlanden, Zuid-Holland, en op 7 november in de omgeving van het Prins Clausplein bij Den Haag, Zuid-Holland. De eerste **Dwerggans** *Anser erythropus* werd gezien op 3 oktober bij Anjum, Friesland. Tussendoor werd er één gezien van 12 tot 14 oktober in Waterland, Noord-Holland en daarna werden ze wederom bij Anjum gemeld: 18 van 17 tot 20 oktober, één op 14 november en maximaal 28 op 23 en 24 november. Een **Ross' Gans** *A. rossii* werd gemeld op 13 november van de Slikken van Flakkee, Zuid-Holland, waar hij ook op 1 december nog werd gezien. Een **Witbuiktrogans** *Branta bernicla hrota* vloog op 14 november langs Camperduin en een **Zwarte Rotgans** *B. b. nigricans* verbleef vanaf 21 november op Terschelling. Vanaf 3 oktober werden 11 **Roodhalsganzen** *B. ruficollis* gemeld in Friesland. Op 27 november vloog er één langs IJsselstein, Utrecht. De **Amerikaanse Smient** *Anas americana* die van 22 oktober tot 10 november werd gezien in de Bandpolder, Friesland, betrof mogelijk een hybride Smient x Amerikaanse Smient *A. penelope* x *americana*. De **Bronskopeend** *A. falcata* keerde op 16 november terug in de Oranjekom in de AW-duinen, Noord-Holland. Een mannetje **Blauwvleugeltaling** *A. discors* werd op 30 november opgemerkt bij het gehucht Ter Maarsch ten noordoosten van Stadskanaal, Groningen. Een **Witooggeend** *Aythya nyroca* werd op 29 oktober gezien bij Broekhuizen, Limburg. Er waren zeer late

meldingen van **Zwarte Wouwen** *Milvus migrans* op 16 oktober op Tholen, Zeeland, en op 2 november bij de Zeelandbrug, Zeeland. In oktober werden nog acht **Rode Wouwen** *M. milvus* gezien. **Zeearenden** *Haliaeetus albicilla* vertoonden zich op 25 oktober bij Camperduin, op 13 november bij Winterswijk, Gelderland, op 15 november tussen Bloemendaal aan Zee en IJmuiden, Noord-Holland, naar het noorden vliegend, op 19 november langs de Oostvaardersdijk, Flevoland, en op 23 november langs de Praamweg, Flevoland; de melding van een Steenarend *Aquila chrysaetos* op 30 november bij Wijk aan zee, Noord-Holland, bleek een al twee weken rondhangende Zeearend te betreffen. De laatste **Visarend** *Pandion haliaetus* werd gemeld op 27 oktober bij Lopik, Utrecht. Er waren **Roodpootvalken** *Falco tinnunculus* op 6 oktober bij Veenendaal, Utrecht, en op 12 oktober langs de Oostvaardersdijk (vondst). Een wel erg late melding op 9 november betrof een juveniele langs de Praamweg.

KRAANVOGELS TOT ALKEN Er werden wederom weinig **Kraanvogels** *Grus grus* gezien dit najaar: tussen 23 oktober en 12 november slechts 210. **Morinelplevier** *Charadrius morinellus* verbleven op 4 en 8 oktober in de omgeving van Meliskerke, Zeeland, en op 19 oktober op de Maasvlakte, Zuid-Holland. Tot 2 oktober verbleef een **Gestreepte Strandloper** *Calidris melanotos* bij Julianadorp, Noord-Holland. Voor **Poelsnippen** *Gallinago media* was het een goed najaar. Na twee eerdere waarnemingen dit najaar waren er exemplaren op 6 en 7 oktober en weer op 13 oktober op Vlieland, Friesland, op 24 en 25 oktober bij Broekhuizen en op 17 november kortstondig bij Katwijk, Zuid-Holland. Op 22 oktober werd een **Grote Grijze Snip** *Limnodromus scolopaceus* gemeld bij Paesens, Friesland. In oktober werden nog vijf **Grauwe Franjepoten** *Phalaropus lobatus* gezien. Op 19 oktober verbleef een **Rosse Franjepoot** *P. fulicaria* bij Den Helder; daarna werden er tussen 29 oktober en 24 november niet minder dan 22 waargenomen. **Kleinste Jagers** *Stercorarius longicaudus* werden gedetermineerd op 2 oktober bij Scheveningen, op 3 oktober bij de Maasvlakte en op 21 oktober bij Westkapelle. **Vorkstaartmeeuwen** *Larus sabini* werden gezien tot 5 oktober en van 19 oktober tot 13 november; in totaal betrof het c. 25 exemplaren. Adulte **Grote Burgemeesters** *L. hyperboreus* pleisterden de gehele periode bij de Brouwersdam, op 23 oktober bij de Maasvlakte en op 10 november in Den Helder. Daarnaast waren er onvolwassen vogels op 22 oktober (vier!) en op 9 november op Terschelling, op 12 november bij Vlissingen en op 24 november bij Hoek van Holland, Zuid-Holland. Het hoogste aantal **Geelpootmeeuwen** *L. cachinnans* betrof minimaal 10 op 17 november bij Arcen, Limburg. Het optreden van **Kleine Alken** *Alle alle* evenaarde dat van vorig jaar. Vanaf 19 oktober werden er c. 1150 geteld met topdagen rond 30 oktober en vooral 13 november (ruim 800!). Ook nu weer waren er in der waarnemingen in het binnenland, bijvoorbeeld van 16 tot 18 november bij Dene-kamp, Overijssel. Ook voor **Papegaaiduikers** *Fratercula arctica* was het weer een goed seizoen. Van 19 oktober

tot 24 november werden er 32 gemeld, met alleen al op 5 november negen, waarvan zeven bij Katwijk, waaronder een groep van vijf.

HOPPEN TOT GORZEN Een **Hop** *Upupa epops* hipte van 15 tot 20 oktober rond bij Winsum, Groningen. Na 15 november waren diverse groepen van 10-tallen **Strandleeuweriken** *Eremophila alpestris* aanwezig met als grootste 110 bij De Slufter op Texel. Tot 24 oktober werden nog eens 40 **Grote Piepers** *Anthus richardi* waargenomen, waarna een waarneming volgde op 6 november. Tot voor kort was de **Mongoolse Pieper** *A. godlewskii* in Nederland alleen bekend in de vorm van een stoffig exemplaar in een museumlaatie, maar nu prijkt de tweede voor Nederland op de lijst van velen. De vogel verbleef van 25 tot 28 oktober op de Maasvlakte. Begin oktober werden nog c. 10 **Duinpiepers** *A. campestris* gemeld en de laatste zat op 23 oktober op de Strabrechtse Heide, Noord-Brabant. Een dun staartje doortrekkende **Roodkeelpiepers** *A. cervinus* werd nog in de eerste helft van oktober vastgesteld en leverde zeven exemplaren op. De eerste twee **Pestvogels** *Bombicilla garrulus* verschenen op 26 oktober te Zeist, Utrecht. De rest volgde spoedig. Duidelijk eerder dan vorig jaar zette een invasie zich in gang. In november werden 200-250 exemplaren aangetroffen. Vooral op Terschelling verbleven er vele 10-tallen. De enige grote groep buiten dat eiland telde 31 vogels en was op 24 november te bewonderen te Malden, Gelderland. **Aziatische Roodborsttapuiten** *Saxicola torquata maura* werden gemeld op 3 oktober op de Maasvlakte, op 8 oktober op Terschelling, van 12 tot 14 oktober in de duinen bij Julianadorp, op 14 oktober bij Petten, Noord-Holland, en van 18 tot 20 oktober nabij Het Zwin, Zeeland. Bij knagende twijfel omtrent de identiteit van een vogel kan het de moeite lonen om terug te keren; dat leert de historie van de ontdekking van de eerste **Izabeltapuit** *Oenanthe isabellina* van Nederland. Van 21 oktober tot 8 november kon deze soort worden bewonderd op de Maasvlakte. Op zaterdag 26 oktober betekende het voor velen een dubbel-slag op de Maasvlakte: Izabeltapuit en Mongoolse Pieper. Een **Bonte Tapuit** *O. pleschanka* werd op 17 november gezien bij Stroe op Wieringen, Noord-Holland, en betekende de vierde 'goede' tapuitensoort voor dit jaar. Een mannetje **Woestijntapuit** *O. deserti* liet zich bewonderen van 30 oktober tot 12 november bij Kijkduin, Den Helder. 10.000en **Kramsvogels** *Turdus pilaris* trokken op 30 en 31 oktober over Katwijk. Een **Cetti's Zanger** *Cettia cetti* werd op 12 oktober gevangen bij de Kroonspolders op Vlieland. Er waren ook twee vangsten van **Sperwergrasmus** *Sylvia nisoria* op Vlieland, en wel op 11 en 12 oktober. Tijdens de Dutch Birding-vogelweek op Texel werd er stiekem op gehoopt, maar pas op 2 oktober konden de 'lucky few' de eerste veld-waarneming van een **Noordse Boszanger** *Phylloscopus borealis* verrichten bij paal 18 op Terschelling (Dutch Birding 18: 277, plaat 270, 1996). Net als in de rest van Europa, bereikten ook vele **Pallas' Boszangers** *P. proregulus* ons land. Enigszins gecorrigeerd voor dubbeltellingen waren er minimaal 30 tussen 8 oktober

315 Mirtezanger / Myrtle Warbler *Dendroica coronata*, adult mannetje, Vlieland, Friesland, 14 oktober 1996
(René Pop)

316 Izabeltapuit / Isabelline Wheatear *Oenanthe isabellina*, Maasvlakte, Zuid-Holland, 23 oktober 1996
(René Pop)

317 Woestijntapuit / Desert Wheatear *Oenanthe deserti*, Den Helder, Noord-Holland, 12 november 1996
(Ruud E Brouwer)

318 Woestijntapuit / Desert Wheatear *Oenanthe deserti*, Den Helder, Noord-Holland, november 1996
(Harm Niesen)

319 Bonte Tapuit / Pied Wheatear *Oenanthe pleschanka*, eerste-winter mannetje, Stroe, Wieringen, Noord-Holland, 17 november 1996 (Ruud E Brouwer) 320 Grote Burgemeester / Glaucous Gull *Larus hyperboreus*, Brouwersdam, Zuid-Holland, 20 oktober 1996 (Paul Knolle) 321 Aziatische Roodborsttapuit / Siberian Stonechat *Saxicola torquata maura*, Den Helder, Noord-Holland, 12 oktober 1996 (Ruud E Brouwer) 322 Witkopgors / Pine Bunting *Emberiza leucocephalos*, vrouwtje, Katwijk aan Zee, Zuid-Holland, november 1996 (Marc Guyt) 323 Withalsvliegenvanger / Collared Flycatcher *Ficedula albicollis*, eerste-winter mannetje, Terschelling, Friesland, 12 oktober 1996 (Arie Ouwerkerk) 324 Mongoolse Pieper / Blyth's Pipit *Antus godlewskii*, Maasvlakte, Zuid-Holland, 26 oktober 1996 (Arnoud B van den Berg)

en 24 november. Tot 19 oktober werden nog c 55 **Bladkoningen** *P inornatus* opgemerkt. Daarna volgde nog een viertal waarnemingen met de laatste op 14 november in Vlissingen, en twee vangsten op 14 en 15 november bij Castricum, Noord-Holland. Een **Humes Bladkoning** *P humei* werd aangetroffen op Terschelling tussen 24 en 27 november. Ook **Raddes Boszangers** *P schwarzi* waren ruim voorradig met in totaal vijf, waarvan vier vangsten: op 3 oktober een vangst bij Kamperhoek, Flevoland, op 11 oktober een vangst op Texel (Dutch Birding 18: 277, plaat 269, 1996) en een veldwaarneming op Vlieland, op 12 oktober een vangst in de AW-duinen (Dutch Birding 18: 277, plaat 268, 1996), en kort voor 31 oktober een vangst bij Laaxum, Friesland. Op 8 oktober werd in de AW-duinen een **Bruine Boszanger** *P fuscatus* gevangen (Dutch Birding 18: 277, plaat 271, 1996). **Kleine Vliegenvangers** *Ficedula parva* verbleven van 5 tot 7 oktober op Vlieland, op 13 oktober bij Hargen aan Zee, Noord-Holland, op 14 oktober op Breezanddijk, Noord-Holland, en op 23 oktober op Texel. Een onvolwassen mannetje **Withalsvliegenvanger** *F albicollis* op Terschelling van 12 tot 14 oktober trok weinig bekijks, als gevolg van de gebeurtenissen op het buureiland Vlieland. Her en der in het land werden **Taigaboomkruipers** *Certhia familiaris* opgemerkt, ten totale van negen exemplaren. Een extreem late eerste-winter **Grauwe Klauwier** *Lanius collurio* was op 24 november aanwezig in een nieuwbouwwijk te Nieuwegein, Utrecht. Op zowel 2 als 10 oktober trokken meer dan 1000 **Gaaien** *Garrulus glandarius* over Westkapelle. **Notenkrakers** *Nucifraga caryocatactes* werden gezien op 9 oktober bij Ooijen, Limburg, op 22 oktober op de Strabrechtse Heide en op 25 oktober bij Gilze, Noord-Brabant. De adulte **Roze Spreeuw** *Sturnus roseus* werd tot 12 oktober nu en dan gezien op Vlieland. Een juveniele vloog zich op 3 november dood tegen een raam in Bussum, Noord-Holland, en werd gebracht naar het Zoologisch Museum te Amsterdam, Noord-Holland. Op 9 november vloog een andere juveniele vogel over het Westduinpark in Den Haag. Eindelijk kon een Amerikaanse zangvogel zonder twijfelachtige reputatie aan de lijst van velen toegevoegd worden. Van 3 tot 8

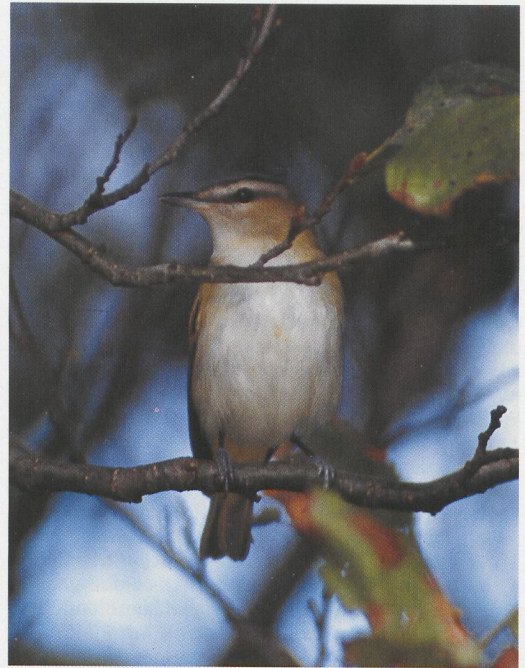
oktober was namelijk een eerste-winter **Roodoogvireo** *Vireo olivaceus* aanwezig op Vlieland. De vier eerdere gevallen in ons land, waarvan twee eveneens op Vlieland, betroffen vangsten en een vondst. Er werden al weer enkele **Witsluitbarmsijzen** *Carduelis hornemanni* gemeld: op 16 november in de AW-duinen (vangst) en bij West-Terschelling, Friesland, op 20 november bij Wageningen, Gelderland, op 22 november op de camping Zeven Linden bij Baarn, Utrecht, en op 28 november bij Castricum (vangst). Ook werden enkele 10-tallen overvliegende **Grote Kruisbekken** *Loxia pytyopsittacus* gemeld, en wel tussen 2 en 16 oktober en tussen 10 en 17 november. De meeste waarnemingen werden langs de kust gedaan, waarbij vooral bij Katwijk de soort vaak gemeld werd. In het binnenland werd er alleen één op 6 oktober gezien bij Veenendaal, Utrecht. Escape-nieuws: een **Langstaartroodmus** *Uragus sibiricus* bevond zich van 1 tot 3 oktober op Terschelling en een adult mannetje werd op 12 oktober gezien in de Eijerlandse Duinen op Texel. De stand Maasvlakte-Vlieland werd dit jaar uiteindelijk bepaald op 2-2 met de ontdekking van een adult mannetje **Mirtezanger** *Dendroica coronata* op 13 oktober op Vlieland, dat tot 15 oktober aanwezig bleef. Het was uiteraard de eerste voor Nederland, maar daarnaast ook nog de tweede voor het vasteland van Europa, na een eerdere waarneming op 8 oktober dit jaar in Noorwegen. Een opvallend grote groep van 150 **Sneeuwgorzen** *Plectrophenax nivalis* werd op 24 november gemeld van de Kwade Hoek, Zuid-Holland. **Witkopgorzen** *Emberiza leucocephalos* behoren inmiddels tot de jaarlijkse gasten: op 14 en 15 oktober verbleef een mannetje op Vlieland, op 24 november een mannetje bij de Oirschotse Hei, Noord-Brabant, en van 24 tot 27 november een onvolwassen vrouwtje bij Katwijk. Er werd nog slechts één **Ortolaan** *E hortulana* gemeld, en wel op 3 oktober bij Scheveningen. Overvliegende **Bosgorzen** *E rustica* werden gemeld op 12 oktober op Vlieland, op 13 oktober over de HW-duinen, Zuid-Holland, en op 25 oktober langs Mirns, Friesland. **Dwerggorzen** *E pusilla* werden op 15 oktober waargenomen op Vlieland en op Neeltje Jans, Zeeland.

Ruud M van Dongen, Taalstraat 162, 5261 BJ Vught, Nederland
Remco Hofland, Koningstraat 23A, 2316 CC Leiden, Nederland
Peter W W de Rouw, Schoolstraat 3-bis, 3581 PM Utrecht, Nederland

België

DUIKERS TOT ALKEN Een totaal van 57 **Parelduikers** *Gavia arctica* werd waargenomen gedurende de periode, waaronder als hoogste telling 39 langs Oostende, West-Vlaanderen, op 9 november. **Ijsduikers** *G immer* werden alleen langstreckend waargenomen: langs Koksijde, West-Vlaanderen, op 10 oktober; langs Oostende op 29 oktober en 9 en 30 november; en langs Zeebrugge, West-Vlaanderen, op 21 oktober. Er wer-

den in totaal 22 **Roodhalsfuten** *Podiceps grisegena* en zeven **Kuifduikers** *P auritus* opgemerkt. Op 5 oktober vlogen twee 'grote pijlstormvogels' *Puffinus/Calonectris* langs Zeebrugge. Er werden 88 **Grauwe Pijlstormvogels** *P puffinus* getotaliseerd, waaronder een maximum van 35 langs Koksijde op 4 oktober en 24 langs Oostende op 21 oktober. Een late **Vale Pijlstormvogel** *P yelkouan* foerageerde op 6 november gedurende een kwartier achter een vissersboot te Oostende. Op 29 oktober werden **Stormvogeltjes** *Hydrobates pelagicus*

325 Kwak / Night Heron *Nycticorax nycticorax*, juveniel met Tsjechische ring, Enkhuizen, Noord-Holland, 5 oktober 1996 (Johan Buisman) **326** Roodoogvireo / Red-eyed Vireo *Vireo olivaceus*, Lange Paal, Vlieland, Friesland, 6 oktober 1996 (Hans Gebuis)

gezien te Blankenberge, West-Vlaanderen; Oostende (twee); Sint-Idesbald, West-Vlaanderen; Wenduine, West-Vlaanderen; en Zeebrugge. Wellicht ging het soms om dezelfde vogel(s). Het totaal aantal gemelde **Vale Stormvogeltjes** *Oceanodroma leucorhoa* komt op c 42, met een maximum van 10 te Oostende op 29 oktober. **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* werden waargenomen te Oostende op 1 (drie) en 2 oktober; te Koksijde op 2 oktober; te Wenduine op 29 oktober en te Nieuwpoort, West-Vlaanderen, op 1 november. De enige **Kwak** *Nycticorax nycticorax* vloog op 19 oktober over Kessel, Antwerpen. **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* werden nog waargenomen te Dudzele-Zeebrugge (de gehele periode); te Knokke-Zwin, West-Vlaanderen (maximaal 19 op 16 oktober); en in de Uitkerkse Polder, West-Vlaanderen, op 23 november. Deze periode waren **Grote Zilverreigers** *E alba* talrijker met waarnemingen te Daknam-Lokeren, West-Vlaanderen, op 4 oktober; bij Meise, Vlaams-Brabant, op 9 oktober; the Harchies, Hainaut, vanaf 23 oktober; te Kalmthout, Antwerpen, en bij Geel, Antwerpen, op 25 oktober; te Zandhoven, Antwerpen, op 10 november; en bij Wilsle, Vlaams-Brabant, van 16 tot ten minste 24 november. Late **Purperreigers** *Ardea purpurea* vlogen op 14 oktober over Wuustwezel, Antwerpen, en op 15 oktober (drie) over Heist op den Berg, Antwerpen. Een mannetje **Blauwvleugeltaling** *Anas dis-*

cors in eclipskleed, dat op 7 en 8 oktober in de Voorhaven van Zeebrugge zat, werd op 27 en 28 oktober herontdekt in de Achterhaven. Een (ontsnapte) **Marmereend** *Marmaronetta angustirostris* verbleef van 2 tot 9 november bij Zonhoven, Limburg. In totaal werden 10 **Krooneenden** *Netta rufina* opgemerkt. Het klassieke mannetje **Ringsnaveleend** *Aythya collaris* verbleef vanaf 26 oktober weer op Blokkersdijk, Antwerpen, en op 28 november op De Kuifeend, Antwerpen). Er werden **Witoogeenden** *A nyroca* gezien te Schulen, Limburg (geregeld vanaf 15 november), en te Mechelen, Antwerpen (op 27 november). Het ontsnapte mannetje was op 21 november nog aanwezig in de Gentse Kanaalzone, Oost-Vlaanderen. Langs Oostende vlogen in totaal 13 **Ijseenden** *Clangula hyemalis*, wat meer is dan het normale gemiddelde. Een vrouwtje **Kokardezaagbek** *Mergus cucullatus* te Mechelen op 10 oktober en (mogelijk dezelfde vogel) te Oudergem, Vlaams-Brabant, op 6 november veroorzaakte niet de minste deining in twitchend België. Tot dezelfde klasse behoorde het vrouwtje **Rosse Stekelstaart** *Oxyura jamaicensis* van Kluizen, Oost-Vlaanderen, op 10 november. De enige **Zwarte Wouw** *Milvus migrans* vloog op 13 oktober over de Kalmthoutse Heide. **Rode Wouwen** *M milvus* daarentegen lieten zich vooral midden-oktober zien. Een zeer waarschijnlijke **Slangenarend** *Circaetus gallicus* trok op 28 oktober over

Munte. Een rosse **Steppebuizerd** *Buteo buteo vulpinus* vloog op 28 oktober boven Zwiinaarde-Fabelta, Oost-Vlaanderen. Van de laatste acht **Visarenden** *Pandion haliaetus* trok de laatste op 27 oktober over Het Zwin te Knokke. De laatste **Roodpootvalk** *Falco vespertinus* (een mannetje) werd op 8 oktober waargenomen bij Munte. Er werden in totaal 39 **Slechtvalken** *Falco peregrinus* gemeld, op de bekende plaatsen waren tot drie vogels aanwezig. Aan de late kant waren **Kwartels** *Coturnix coturnix* te Zeebrugge-Voorhaven op 8 oktober en te Brecht op 28 oktober. Een **Kwartelkoning** *Crex crex* op het Stapelterrein te Heist, West-Vlaanderen, liet zich op 3 oktober door een trein verrassen en overleefde de crash (uiteraard) niet. De grootste groep **Kraanvogels** *Grus grus* (250) werd op 23 oktober verrassend genoeg vastgesteld te Wevelgem, West-Vlaanderen; verder waren er waarnemingen te Ardoie, West-Vlaanderen (twee); Brussel (zes); Genk, Limburg (meer dan 58); Gent, Oost-Vlaanderen (35); Heist-op-den-Berg (16); Hemiksem, Antwerpen, en Blokkersdijk (zelfde 40); Kasterlee, Antwerpen (53); Kontich, Antwerpen (40); Lier (drie); Lille, Antwerpen (drie); Oud-Turnhout (15); Tessenderlo, Limburg (150); en Zeebrugge. De laatste drie **Temmincks Strandlopers** *Calidris temminckii* verbleven op 2 oktober nog te Stokkem-Maaseik, Limburg. Een juveniele **Blonde Ruitertingynges** *subfruticollis* foerageerde op 19 oktober tussen enkele 100en Goudplevieren *Pluvialis apricaria* bij Houtave, West-Vlaanderen. Op **Bokjes** *Lymnocyptes minimus* valt geen aantal te plaatsen; de maximumtelling was 20 te Tienen, Vlaams-Brabant, op 27 oktober. Op 29 oktober vlogen zowel een **Grauwe Franjepoot** *Phalaropus lobatus* als een **Rosse Franjepoot** *P. fulicaria* langs Oostende. Ook was op 30 oktober een Rosse Franjepoot aanwezig te Kluizen. Het totaal aantal passerende **Middelste Jagers** *Stercorarius pomarinus* lag op 86 (wellicht hier en daar dubbel telling), maximaal waren er 32 langs Oostende en 22 langs Wenduine. Van de 36 **Zwartkopmeeuwen** *Larus melanocephalus* vlogen er als maximum negen langs Oostende op 2 oktober. Juveniele **Vorkstaartmeeuwen** *L. sabini* passeerden Oostende op 2 en 29 oktober en 3 en 24 november en telkens twee op 1 en 21 oktober, in Zeebrugge was een waarneming op 5 oktober, in Wenduine op 29 oktober en in Nieuwpoort op 2 november. Er werden in totaal nog 12 **Geelpootmeeuwen** *L. cachinnans* vastgesteld. Op 20 oktober vloog een ongedetermineerde **burgemeester** (mogelijk een Kleine Burgemeester *L. glaucooides*) langs Zeebrugge. Een eerste-winter **Grote Burgemeester** *L. hyperboreus* vloog op 20 november langs Zeebrugge en van 21 tot ten minste 23 november pleisterde hier een derde-winter. Op 7 oktober verbleef 's avonds een **Lachstern** *Gelochelidon nilotica* bij Kluizen. Een **Reuzenstern** *Sterna caspia* vloog nog op 1 oktober langs Oostende. Tussen 21 oktober en 14 november werden heel wat langsvliegende **Kleine Alken** *Alle alle* opgemerkt: er waren waarnemingen te De Panne, West-Vlaanderen (twee); Heist (twee en een vondst); Mariakerke, West-Vlaanderen (zes); Nieuwpoort (vondst); Oostende (73); Sint-Idesbald; Wenduine (18); en Zeebrugge (zes). De hoog-

ste dagtelling (42) was op 13 november te Oostende. **Papegaaiduikers** *Fratercula arctica* vlogen langs Wenduine op 29 oktober en langs Oostende op 29 oktober en 8 november.

UILEN TOT GORZEN Er waren in de kuststreek meer waarnemingen van trekkende **Kerkuilen** *Tyto alba* dan normaal; met 14 exemplaren kan dat ook van **Veld-uil** *Asio flammeus* gezegd worden. Op 2 november was er zelfs een vondst van een dode **Bosuil** *Strix aluco* in de Voorhaven van Zeebrugge. Er ontstaat steeds meer twijfel over de herkomst van de **Oehoes** *Bubo bubo* die worden opgeraapt in Vlaanderen; de vogels worden aangetroffen op onnatuurlijke plaatsen, zoals op het dak van een school of zelfs in een kippehok. De kans dat hier een illegale kweker mee gemoeid is, is dan ook groot. Op 14 november was er een nieuwe vondst van een verzwakt exemplaar te Berrechom-Herselt, Vlaams-Brabant. Een **Hop** *Upupa epops* vloog op 14 oktober langs Munte. De laatste **Draaihals** *Jynx torquilla* werd op 14 oktober bij Lommel gezien. De kustwaarnemingen van trekkende **Zwarte Spechten** *Dryocopus martius* kenden een vervolg met waarnemingen te Knokke-Zwin op 3 oktober; te Dudzele-Zeebrugge op 6 oktober; en te Wenduine-De Haan op 17 oktober. Met een totaal van 68 **Strandleeuweriken** *Eremophila alpestris* kan over een goed najaar gesproken worden; maxima waren 20 te Zeebrugge, en op 2 november vlogen er 12 over Lommel. Er waren waarnemingen van **Grote Piepers** *Anthus richardi* te Blokkersdijk; Brecht; Destelbergen, Oost-Vlaanderen; Dudzele-Zeebrugge (zeven à 10, met vier of zes vogels op 6 oktober); Hechtel, Limburg; Koksijde; Lommel (drie); Munte (twee); Oostakker, Oost-Vlaanderen (twee); en Oostende. Hoewel niet uitgesloten kan worden dat er van 9 tot 13 november een **Mongoolse Pieper** *A. godlewskii* verbleef op het Schietveld te Brecht, overheerst de gedachte dat het toch eerder om een Grote Pieper ging. **Duinpiepers** *A. campestris* verdwenen na waarnemingen te Koksijde op 2 oktober en Vilvoorde, Vlaams-Brabant, op 6 oktober. **Roodkeelpiepers** *A. cervinus* bleven hardnekkig volhouden met waarnemingen te Antwerpen-Linkeroever, Antwerpen; Blokkersdijk; Bredene, West-Vlaanderen; Deurne; Dudzele-Zeebrugge; Lier (twee); Oostakker (twee); Remange, Luxembourg; en Sint-Job-in-'t-Goor, Antwerpen; de laatste vloog op 10 november over Angre. Telkens één **Pestvogel** *Bombicilla garrulus* zat op 3 november bij Herenthout, Antwerpen, en op 24 november te Zonhoven. Op 27 november was een verzwakt mannetje aanwezig bij Wijgmaal, Vlaams-Brabant, dat daarna in een asiel overleed. Op 16 oktober verbleef een mannetje **Aziatische Roodborsttapuit** *Saxicola torquata maura* in eerste winterkleed bij Zuinkerke, West-Vlaanderen, en van 25 oktober tot 7 november verbleef een exemplaar met kenmerken van de ondersoort *S. t. stejnegeri* op het Schietveld te Brecht. Een tapuit *Oenanthe* met het staartpatroon van een Tapuit *O. oenanthe* maar verder sterk lijkend op een vrouwtje *Woestijntapuit* *O. deserti* verbleef in de Achterhaven van Zeebrugge op 15 oktober. Een 'echt' vrouwtje **Woestijntapuit** liet zich

kortstondig zien in de Voorhaven van Zeebrugge op 24 oktober. Bijzonder vervelend was wel dat deze vogel (net zoals het mannetje in 1991) touwtjes had rond de tibia... Van de 13 **Beflijsters** *Turdus torquatus* liet de laatste zich op 30 oktober vangen te Tessenderlo. De derde **Kleine Sprinkhaanzanger** *Locustella lanceolata* voor de Voorhaven van Zeebrugge (vierde voor België) werd op 7 oktober ontdekt door een waarnemer die in looppas de Zeebrugse Blauwvleugeltaling ging doorpiepen... over zenuwen gesproken. in de IJzermonding te Nieuwpoort werd op 6 oktober nog een **Waterriet-zanger** *Acrocephalus paludicola* waargenomen. Op 13 oktober was er een vangst van een eerste-winter **Sperwergrasmus** *Sylvia nisoria* te Meetkerke, West-Vlaanderen. Een late **Braamsluiper** *S. curruca* zat op 22 november te Oostende. Er werden **Bladkoningen** *Phylloscopus inornatus* gezien te Knokke-Zwin (twee op 6 oktober); Koksijde (8 oktober); Heist (8 tot 10, 13 en 19 oktober); en Zeebrugge (14 oktober). Binnenland-waarnemingen waren er te Wilrijk, Antwerpen, op 31 oktober en te Zonhoven op 6 november. De 10 **Pallas' Boszangers** *P. proregulus* werden waargenomen in Oostende (13 en 14 oktober); Meetkerke (vangst op 18 oktober); De Haan (vangsten op 23 en 25 oktober); Heist (drie van 26 tot 28 oktober en één op 8 en 9 november); Zeebrugge (16 november); en Gullegem, West-Vlaanderen (18 november). Op 1 en 8 november

verbleef een **Siberische Tijftjaf** *P. collybita tristis* te Heist. Er werden **Buidelmezen** *Remiz pendulinus* waargenomen te Genappe (groep van 15); Genk; Gullegem; Lier (zes); Lokeren (twee); Longchamps, Namur; Scholen (vier); en Tienen. Na 7 oktober werden geen trekkende **Gaaien** *Garrulus glandarius* meer opgemerkt; de maximumtelling van 1441 gebeurde op 6 oktober te Nieuwpoort. Er werden een 20-tal **Europese Kanaries** *Serinus serinus* gemeld. De enige Belgische **Grote Kruisbek** *Loxia pytyopsittacus* was een mannetje dat op 22 oktober over Zwijnaarde vloog. Er waren heel wat meer **Appelvinken** *Coccothraustes coccothraustes* dan gewoonlijk, met als maximum 16 over Deurne op 14 oktober. Er werden 35 **Ijsgorzen** *Calcarius lapponicus* gemeld, vooral in de kuststreek en in de Gentse Kanaalzone. Het totaal aantal gemelde **Sneeuworzen** *Plectrophenax nivalis* kwam op 133 met maxima van 50 te Heist op 14 november en 48 te Zeebrugge op 23 november.

Deze waarnemingslijst kwam tot stand met medewerking van Luc Bekaert (Oost-Vlaanderen), Peter Collaerts (Tienen), Hugues Dufourny (Hainornitho), Koen Leysen (Limburg) en Willy Verschueren (Groenlink). Ook de hulp van al diegenen die (hun) waarnemingen inspraken op de Belgische Dutch Birding Vogellijn (03-4880194) was hier onontbeerlijk.

Gerald Driessens, Bosstraat 44, 2500 Lier, België

DB Actueel

Izabelklauwier bij Lauwersoog Zondag 8 december 1996 was een mistige dag. Een zicht van hooguit 100 m belet de meeste vogelaars in deze tijd van het jaar om zich in te spannen voor het zoeken naar vogels. Desondanks waren Daniel Duff (Engeland), Peter Herkenrath (Duitsland) en een derde buitenlandse vogelaar naar de Lauwersmeer getogen. Rond 12:15 zaten zij een kop koffie te drinken in het restaurant nabij de sluizen van Lauwersoog, Groningen. Door het raam zagen zij in de bosjes, waar ooit een Kleine Zwartkop *Sylvia melanocephala* (in oktober-november 1993) en een Humes Bladkoning *Phylloscopus humei* (in november 1994) verbleven, kortstondig een bleke zangvogel met een rossige staart. Zij besloten hun consumptie in de steek te laten om de identiteit van de vogel te achterhalen. Buiten troffen zij Willem-Jan Fontijn en even later konden zij de vogel gezamenlijk determineren als Izabelklauwier *Lanius isabellinus*. Zij volgden de zich verplaatsende vogel in westelijke richting tot aan de parkeerplaats net ten zuidwesten van de sluizen van Lauwersoog in Friesland. Daarna

327 Izabelklauwier / Isabelline Shrike *Lanius isabellinus*, Lauwersoog, Friesland, 11 december 1996
(Eric Koops)

raakten zij de vogel kwijt. Inmiddels waren zij Theo Bakker en Koen van Dijken uit Groningen tegengekomen, die het nieuws konden verspreiden, helaas zonder de vogel zelf gezien te hebben. Na een uur arriveerden de eerste vogelaars uit Groningen. Vanwege de hardnekkige mist en snel invallende duisternis leek het een onbegonnen zaak, maar om ongeveer 15:30 vond Rik Winters de Izabelklauwier terug in de rietkraag tegenover het eiland ten zuidwesten van de sluisen. Vijf andere vogelaars uit Groningen waren zo gelukkig het beestje nog te zien, voordat deze na luttele minuten naar het eiland en uit het zicht verdween.

De volgende ochtend waren 10-tallen vogelaars uit alle delen van het land aanwezig. Men postte en zocht de omgeving af, maar geen spoor van de vogel. De meesten besloten daarom in de loop van de middag weg te gaan. Om 14:00 zag een dozijn doorzetters dankzij Patrick Palmen de Izabelklauwier alsnog aan

komen vliegen van het eiland. Hooguit 20 min later (waarvan de vogel slechts 5 min zichtbaar was) verdween hij weer naar het eiland. Ook op dinsdag liet de vogel zich kortstondig zien aan een selecte groep van c. 20 vogelaars en bleef een voorkeur houden voor het eiland. Pas op woensdag 11 december kon de waarneming fotografisch gedocumenteerd worden, omdat de klauwier zich voor langere tijd liet aanschouwen in de bosjes bij de parkeerplaats. De gemakkelijkste dag voor deze vogel bleek echter ook meteen de laatste; na 13:15 is hij niet meer gezien. Tot en met zondag 15 december is nog dagelijks gezocht, maar zonder resultaat.

Dit was de vierde Izabelklauwier voor Nederland en het eerste decembergeval voor West-Europa. Alle eerdere gevallen in Nederland waren op Texel, Noord-Holland: in oktober 1985, oktober 1993 en mei 1995. BERT DE BRUIN

CDNA-mededelingen

Uitbreiding van CDNA-subcommissie taxonomie en status Sinds 1995 vormden Arnoud B van den Berg en C S (Kees) Roselaar een subcommissie van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) voor zaken betreffende taxonomie, nomenclatuur en status van (onder)soorten in Nederland (Dutch Birding 17: 256, 1995). Met ingang van december 1996 hebben ook Cornelis J Hazevoet en George Sangster in deze subcommissie zitting genomen. De subcommissie kan met deze uitbreiding in bepaalde opzichten als voortzetting van de vroegere Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA) worden beschouwd. De door de subcommissie (bij meerderheid) wenselijk geachte taxonomische veranderingen zullen in Dutch Birding worden gepubliceerd en gemotiveerd. De aan-

stelling van nieuwe leden geschiedt evenals dat bij de CDNA gebruikelijk is bij meerderheid van stemmen. EDWARD J VAN IJENDOORN & CDNA

CDNA subcommittee on taxonomy and status enlarged In 1995, Arnoud B van den Berg and C S (Kees) Roselaar were appointed in the newly established subcommittee on taxonomy, nomenclature and status of Dutch bird (sub)species. This subcommittee resorts under the Dutch rarities committee (CDNA) (Dutch Birding 17: 256, 1995). From December 1996, Cornelis J Hazevoet and George Sangster also serve on this subcommittee. The subcommittee's decisions and motivations will be based on a majority vote and published in Dutch Birding. EDWARD J VAN IJENDOORN & CDNA

Corrigendum

Bij de foto's van de Noordse Boszanger *Phylloscopus borealis* (plaat 253) en de Pétstorapieper *Anthus gustavi* (plaat 255) van Fair Isle, Schotland (Dutch Birding 18: 268, 1996) werd bij vergissing niet de juiste fotograaf vermeld. De foto's werden gemaakt door Steve C Votier. REDACTIE

In the captions of the photographs of Arctic Warbler *Phylloscopus borealis* (plate 253) and Pechora Pipit *Anthus gustavi* (plate 255) of Fair Isle, Scotland (Dutch Birding 18: 268, 1996) the wrong photographer was mentioned by mistake. The photographs were taken by Steve C Votier. EDITORS

Quality bird trips at affordable prices

1997

**Spain - Sweden - Cyprus -
Hungary - Romania - Bulgaria -
Scotland - Finland/Norway -
Texas - Cape May - South Africa -
Ethiopia**

Also customized tours anywhere in
northern Europe. Do you have a
"want" list? I have the bird!

Write for details:

Ibis Excursions

Jeff Price, Ganløseparken 46, Ganløse,
3660 Stenløse, Denmark.

Tel: (+45) 48195940

Fax: (+45) 48195945

P.O. Box 737, 9700 AS Groningen

The Netherlands

Phone +31 50 527 4993

Fax +31 50 527 2668

e mail lb.huysman@net.HCC.nl

Internet: <http://www.mebweb.nl/DBTRS>

- More than 1100 travel reports available in Dutch, English and German
- **DBTRS™ Quick Service** = order before 11am GMT (phone, fax or Email), pay by Mastercard, reports will be mailed to you the same day at no extra cost
- **Special Offer!** catalogue no. 4 + 3 supplements + 20 free pages. Voor Nederland maak f 10,- over op Postbank 55.96.995 t.n.v. Stichting Natuurschool o.v.v. 'DBTRS Aktie'. Please send us a Eurocheque for Dfl 10,- or Dfl 10,-/US\$6 in cash
- Now also complete, updated catalogue + ordering via Internet
- Please send us your own travel reports and receive free reports from our catalogue in return. Stuur ons uw eigen reisverslagen en u ontvangt gratis verslagen uit onze catalogus

DBTRS™ is the official main supplier of
travel reports to the **HANDBOOK OF THE
BIRDS OF THE WORLD**

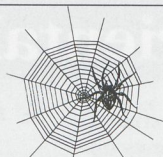

architectura+natura international booksellers

Leliegracht 44 — 1015 DH Amsterdam-C
Telefoon 020-6 23 61 86 — Holland
Fax 020-6 38 23 03
e-mail kemme@architectura.nl

- Broedvogels van Drenthe
*Henk van den Brink, Arend van Dijk,
Ben van Os & Peter Venema* **f 75.00**
- The photographic guide to the birds
of Australia
Peter Rowland **f 28.75**
- Belangrijke Vogelgebieden
*Ton Eggenhuizen &
Rita van den Tempel* **f 24.95**
- Die Vögel Syriens
Wolfgang Baumgart **f 39.50**
- Vanishing Songbirds
Eliot Porter **f 73.50**

Vraag nu de nieuwe Natuur-Nieuwsbrief aan!!

MEBWEB *Services*

EASY DOES IT!

Dutch Birding
Natuur en Boek
Dutch Birding Travel Report Service

AND NEW!
Birder's email

'the Bird Connection'

NEW ADDRESS

<http://www.mebweb.nl/BirdConnection>

FOR DETAILS CONTACT:

MEBWEB

p/a Marc Guyt, J.W. Frisodreef 17
2224 BC Katwijk, Tel.: +31 7140 73317

email: contact@mebweb.nl

Autumn/Winter/Spring: Sept 20 – May 20

- Full details and booklet available from:
James Smith / Michael Livni; Kibbutz Lotan,
Doar Na Chevel Eilat, 88855 ISRAEL.
Tel: 00972-7-6356935/68/89.
Fax: 00972-7-6356827.

We are a professional meeting and information point for birders on Texel, the Netherlands. The center is situated in the middle of bird sanctuaries of international importance on walking distance from f.i. breeding Spoonbill, Arctic and Little Tern, Short-eared Owl and Common Rosefinch. Among 334 species recorded on the island are rarities like Bonelli's Eagle, Cream-coloured Courser, White-tailed Lapwing, Blue-cheeked Bee-eater and Isabelline Shrike. We offer accommodation, meals, a bar, guiding, a library and bicycle/car rent.

For detailed information contact:

Marion de Graaf or Arend Wassink
Texel Birdwatching Center
P.O. Box 214, 1795 ZG Texel
the Netherlands

Tel : int +31-222 316 416
local (0222) 316 416
Fax: int +31-222 316 408
local (0222) 316 408

The Oriental Bird Club

- Two lavishly illustrated bulletins, with news on Oriental birds, birdwatching areas and news from the region, with even more colour.
- An internationally acclaimed scientific journal, *Forktail*.
- Information service to help you make the most of your trips to the Orient.

OBC Web Site <http://www.netlink.co.uk/users/aw/obchome.html>

MEMBERSHIP APPLICATION

Payment by cheque or credit card

DBI
100%

I wish to join the OBC beginning January 1997 ☐

Please send me my FREE Birding Itinerary guide:

India ☐ Malaysia ☐

Annual membership is £15.00 ordinary, £20.00 family

Name _____

Address _____

CREDIT CARD PAYMENT

Please debit my VISA/ACCESS/
MASTERCARD/EUROCARD*
with the sum of £ _____

(*delete as appropriate)

Card No:

[illegible]

Expiry Date:

Signature: _____

--	--	--	--

Date: _____

Cardholder's
name and
address if
different from
left

Surname: _____

Forename(s): _____

Address and Postcode: _____

**SPECIAL
OFFER FOR
DUTCH
BIRDING
READERS**

**Join the OBC for 1997
and receive a FREE
Indian or Malaysian
Birding Itineraries
guide:**

**The Oriental Bird Club,
c/o The Lodge, Sandy,
Bedfordshire
SG19 2DL, U.K.**

Dutch Birding

CHIEF EDITOR Arnoud van den Berg (telephone +31-235378024, fax +31-235376749)

DEPUTY CHIEF EDITOR Enno Ebels (telephone / fax +31-302961335, e-mail ebels@worldaccess.nl)

EXECUTIVE EDITOR André van Loon (telephone / fax +31-206997585)

PHOTOGRAPHIC EDITOR René Pop (+31-183630585)

EDITORIAL BOARD Ferdy Hieselaar, Graham Holloway (England), Peter Meininger and George Sangster

EDITORIAL ADVISORY BOARD Peter Barthel (Germany), Gerald Driessens (Belgium), Klaas Eigenhuis (Netherlands), Dick Forsman (Finland), Ted Hoogendoorn (Netherlands), Lars Jonsson (Sweden), Anthony McGeehan (Northern-Ireland), Killian Mullarney (Ireland), Gerald Oreeel (Netherlands), Kees Roselaar (Netherlands), Frank Rozendaal (Netherlands), Hadoram Shirihai (Israel), Gunter De Smet (Belgium), Lars Svensson (Sweden) and Peter Symens (Belgium)

EDITORIAL ASSISTANTS Ruud van Dongen, Gerald Driessens, Remco Hofland, Hans van der Meulen, Peter de Rouw, Jaap Schelvis and Roland van der Vliet

PRODUCTION AND LAY-OUT André van Loon and René van Rossum

ADVERTISING Peter Meijer (telephone +31-348431905, fax +31-348420394)

SUBSCRIPTIONS The subscription rate for 1996 is: NLG 57.50 (Netherlands), BEF 1250.00 (Belgium), NLG 65.00 (other countries inside Europe) and NLG 70.00 (countries outside Europe, airmail).

A subscription can be entered preferably by sending a Eurocheque, with the amount payable in Dutch guilders, to: Dutch Birding (subscriptions), c/o Jeannette Admiraal, Iepenlaan 11, 1901 ST Castricum, Netherlands. Payment may also be made by credit card (Access, Eurocard, MasterCard or Visa). Please send your credit card type and account number, indicating the expiry date and appending a signature. (Note: this latter method of payment is not applicable to subscribers resident in the Netherlands and Belgium.) British and Irish subscribers can pay by Sterling cheque (GBP 25.00) or Eurocheque (GBP 25.00 or NLG 65.00). The subscription starts upon receipt of payment.

Dutch Birding is a bimonthly journal with issues in February, April, June, August, October and December. It publishes original papers and notes on morphology, systematics, occurrence and distribution of birds in the Benelux, Europe and elsewhere in the Palearctic region. It also publishes contributions on birds in the Asian-Pacific region and other regions.

The Dutch, English and scientific bird names follow: the *Checklist of birds of the Netherlands* by A B van den Berg & C A W Bosman (1996, Santpoort-Zuid); *The 'British Birds' list of English names of Western Palearctic birds* by British Birds (1993, Blunham); the list compiled by C S Roselaar in the Dutch edition of *The illustrated encyclopedia of birds of the world* by C M Perrins (1991, Weert); and *Distribution and taxonomy of birds of the world* by C G Sibley & B L Monroe Jr (1990, New Haven).

Manuscripts should be submitted preferably by diskette (Macintosh or MS-DOS word processors) together with a printed hard copy. If this is not possible, the manuscript should be typewritten with double line-spacing and wide margins on both sides. More information is available from the editors.

A schedule of payment rates for authors, photographers and artists is available from the editors.

Dutch Birding Association

BOARD Gijsbert van der Bent (president, telephone +31-714013606), Chris Quispel (secretary, telephone +31-715124825), Roy de Haas (treasurer), Arnoud van den Berg and Peter Meijer

BOARD ASSISTANTS Jeannette Admiraal, Theo Admiraal, Gerald Driessens, Ron van den Enden, Hans Gebuis, Leo Heemskerk, Remco Hofland, Paul Knolle, Ger Meesters, Wim van der Schot, Kees Tiemstra and Arnold Veen

DUTCH BIRDING TRAVEL REPORT SERVICE (DBTRS) Ib Huysman, Postbus 737, 9700 AS Groningen, Netherlands, telephone +31-505274993, fax +31-505272668, internet <http://www.mebweb.nl/DBTRS>

Dutch rarities committee (CDNA)

MEMBERS Edward van IJzendoorn (chairman, telephone +31-235391446), Karel Mauer, Jan van der Laan, Kees Roselaar, Jelle Scharringa (secretary, telephone +31-302523801), Hans Schekkerman, Gerard Steinhaus and Wim Wiegant (archivist)

The CDNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithological Union.

© 1996 Stichting Dutch Birding Association. The copyright of the photographs and drawings remains with the photographers and artists. ISSN 0167-2878.

Printed by Steens Schiedam BV, Postbus 59, 3100 AB Schiedam, Netherlands

Dutch Birding

*International journal on
Palearctic birds*

EDITORS

Dutch Birding
Postbus 116
2080 AC Santpoort-Zuid
Netherlands
fax +31-235376749

PHOTOGRAPHIC EDITOR

Dutch Birding
c/o René Pop
Zusterhuis 10
4201 EH Gorinchem
Netherlands

SUBSCRIPTION ADMINISTRATION

Financial matters & payments:
c/o Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Netherlands

Circulation & subscription information:

Ron van den Enden
c/o Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Netherlands

BOARD

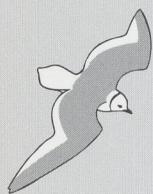
Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Netherlands

DUTCH RARITIES COMMITTEE

CDNA
Postbus 45
2080 AA Santpoort-Zuid
Netherlands

INTERNET

<http://www.mebweb.nl/DutchBirding>

Artikelen

- 285 From the verge of the Western Palearctic: birds of Gebel Elba area, Egypt *Peter L Meininger & Steven M Goodman*
 293 Influx van Zwarte Ibis in Nederland en West-Europa in najaar 1994 *Ronald Smulders & Peter Slingerland*
 302 Slender-billed Curlew on Sicily in March 1996 *Andrea Corso*
 302 Kaspische Geelpootmeeuw bij Geldermalsen in december 1991 *Enno B Ebels, Paul Knolle & Hans van Muiswinkel*
 305 Langstaartroodmussen bij Zandvoort in oktober 1991 en op Terschelling in mei 1993 *Tom M van Spanje, Harm Meek & Enno B Ebels*
 308 Leucistic Redwing on Terschelling in January 1996 *Trinus Hek & Arie Ouwerkerk*

Brieven

- 309 Occurrence of Atlantic Petrel in Western Palearctic *Alfred Trnka & B Matousek*

Trends in systematics

- 310 Progress in taxonomy of Taiga and Tundra Bean Geese *George Sangster*

Mystery photographs

- 317 Mystery photograph 57: Laughing Gull W (Ted) Hoogendoorn

Recensies

- 319 *Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal, 12e druk* door G Geerts & H Heestermans *Klaas J Eigenhuis*
 320 *Southern Yemen and Socotra – the report of the OSME survey in spring 1993* (Sandgrouse 17, 1996) by Richard F. Porter & Rodney P Martins (editors) *Aat Schaftenaar*
 320 *Birds in Bahrain – a study of their migration patterns 1990-1992* by Erik Hirschfeld *Guido O Keijl*
 321 *Status and conservation of the breeding birds of the United Arab Emirates* by Simon Aspinall *Guido O Keijl*
 321 *Hybrid ducks – a contribution towards an inventory* by Eric Gillham & Barry Gillham *Enno B Ebels*
 321 *Hong Kong Bird Report 1994* by Geoff J Carey (editor) *Enno B Ebels*
 322 *Watervogels in de Zoute Delta 1991-94 en Watervogels in de Zoute Delta 1994-95* door Peter L Meininger, Cor M Berrevoets & Rob C W Strucker *Redactie*
 322 *Partnerships in birds – the study of monogamy* by Jeffrey M Black (editor) *Editors*

Aankondigingen & verzoeken

- 322 Gekleurde Kokmeeuwen; Pestvogelinvasie 1995/96: verzoek om gegevens; Ringers and field observers requested in Israel; Vogels in en om Den Haag; Where to watch birds in Holland, Belgium and northern France

DBA-nieuws

- 323 Wijziging 06-nummer; DBA-vogeldag in Utrecht op 2 februari 1997; Nieuw adres Ruud van Dongen

WP reports

- 324 WP reports: November-December 1996 *Arnoud B van den Berg*

Recente meldingen

- 331 Nederland: oktober-november 1996 *Ruud M van Dongen, Remco Hofland & Peter W W de Rouw*
 336 België: oktober-november 1996 *Gerald Driessens*

DB Actueel

- 339 Izabelklauwier bij Lauwersoog

CDNA-mededelingen

- 340 Uitbreiding van CDNA-subcommissie taxonomie en status; CDNA subcommittee on taxonomy and status enlarged

Corrigendum

- 340

Voorplaat / front cover

- Dwergooruil / Scops Owl *Otus scops*, Bet Shean, Israël, maart 1994 (*René Pop*)

Abstracted/indexed in

Abstracted/indexed in Auk, Ecological Abstracts, Emu, GEOBASE (Geo Abstracts Database), Ibis, Ornithologische Schriftenscha, Wildlife Review, Zoological Record